Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Pag. 6-7
TINERII PROZATORI ȘI CRITICA LITERARĂ
Masa rotundă a „Gazetei literare" și „Tribunei"

Anul XI Nr. 35 (546) Joi 27 august 1964 — ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ — 8 pagini 50 bani

MIRON RADU PARASCHIVESCU

POEȚILOR TINERI

*

AMINTIRILOR

Din inele de copac
Vă desfac ca pe-un pahar
Din coajă de mesteacăn
(Pahar de voiaj)
Din care-am să beau
Cînd mi-o fi sete
Și izvoarele se vor fi rărit,
Vor fi intrat în pămînt,
Afară de-o singură fîntînă
Cu ochiul prea rece, de lună.

Și după ce beau din voi,
Vă strîng la loc
Ca pe-un pahar de aluminiu
(Pahar de voiaj)
Pe care l-ai scurtat,
L-ai redus la un cerc,
La un inel, și mă uit de sus la el
Ca de la etaj.

De pe pămîntul ferm,
Din ce în ce mai ferm,
Și-n care pătrund
Treptat, tiptil,
Pînă cînd voi deveni una cu el,

Vă privesc.

Ochii mei s-au învățat
Să privească spre cer
Și acolo vă caut
Și vă descopăr
Cum vă lansați
Unul cîte unul
Ca niște sputnici [1])
Geloși de viteza luminii
Și mă bucur de voi
De fantasticele călătorii
Pe care de-abia le începeți,
Din care-atîtea miliarde de kilometri
drum vă așteaptă
Și mă întreb :
Care veți dura mai mult?
Cum veți fi atît de căliți
Ca să rămîneți pe firmament,
Stele,

Și, pînă nu vă mai văd,
Mă uit pe cer după voi,
Luminîndu-vă (un pic) și
Cu privirile mele.

[1]) Unii nu se plasează pe orbită,
Unii, nu pe orbita lor,
Unii, depășind orice măsură,
Se pierd în verticale ca să se-aprindă-n spații,
Unii recad și se sparg de pămînt,
Iar cîte unii ajung pînă-n lună
(cf. telegramele „Agerpres")

DORIO LAZĂR

Oțelari

PREȚUIRE

ORIZONT

BĂRĂGAN de V. EM. GALAN

*

MOMENTE ALE LITERATURII NOI

Cinstirea intelectualității a devenit, în anii puterii populare, o tradiție. Niciciînd, în trecut, oamenii de știință, tehnicienii sau artiștii nu s-au bucurat, la noi, de o prețuire corespunzătoare capacității pe care o aveau. Spre a se realiza, unii luau calea străinătății sau, rămași în țară, trebuiau să lupte din greu și în împrejurări adesea eroice, cu indiferența, cinismul sau ignoranța oficialității. Mulți erau, în propria lor patrie, niște ostracizați sau tolerați, dacă nu se încolonau în rîndurile vreunui partid „istoric", ori dacă nu dispuneau de venituri care să-i pună la adăpost material. Eliberarea Romîniei de sub jugul fascist, cucerirea puterii politice de către partidul de avangardă al clasei muncitoare, lichidarea vechilor relații economice și sociale, promovarea altora noi, socialiste, au scos și intelectualitatea la tărmul demnității, dîndu-i posibilitatea de a contribui nemijlocit la progresul multilateral al patriei și al poporului. Sub îndrumarea atentă, plină de tact și de grijă a partidului oamenii de știință și de cultură cunosc azi condiții de dezvoltare și de afirmare necunoscute vreodată de-a lungul zbuciumatei noastre istorii. Institute și laboratoare, dotate cu utilajul cel mai modern, edituri și reviste, ateliere de creație și expoziții, studiouri și platouri de filmare, putința de a se documenta și de a se forma cunoscînd succesele dobîndite de știința, tehnica și cultura mondială, înlesnesc tuturora efortul de a elabora lucrări de înalt nivel științific, tehnic sau artistic. Mai vîrstnici ori mai tineri, animați cu toții de patrictism, strîns uniți sub semnul aceluiași ideal socialist, ajutoare de nădejde ale partidului în opera de edificare a unei vieți mai fericite și mai îmbelșugate, ei au răspuns și continuă să răspundă încrederii ce li s-a acordat, cu un entuziasm izvorît din recunoștință, din dragoste pentru popor și țară și din flacăra unui umanism specific militantului pentru mai bine, mai frumos și mai înalt.

Apreciind contribuția însemnată pe care oamenii de știință, tehnicienii, inventatorii, cadrele didactice, cercetătorii din institute și laboratoare, scriitorii și artiștii o au în procesul de desăvîrșire a construcției socialiste și de ridicare neîncetată a prestigiului culturii noastre noi, Consiliul de Stat și guvernul acordă celor mai merituoși înalte distincții și titluri. În preajma zilei de 23 August, măreața sărbătoare națională a poporului romîn, numeroși intelectuali au fost decorați cu ordine și medalii, au primit titlul de om de știință emerit, profesor emerit, artist al poporului, maestru emerit al artei, artist emerit sau medic emerit. În aceeași zi, Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Romîne a decernat Premiul de Stat pe anul 1964. Fizicieni, medici, ingineri, psihologi, filologi, doctori în științe, candidați în științe, academicieni, profesori, specialiști din cele mai diverse domenii, scriitori și artiști au fost răsplătiți pentru rezultatele muncii lor, pentru calitatea lucrărilor efectuate. Operele lor îmbogățesc tezaurul culturii noastre socialiste și atestă încă o dată capacitatea creatoare cu care sînt înzestrați fiii harnicului și talentatului nostru popor. Lucrările premiate vădesc interesul pronunțat pe care oamenii de știință și tehnicienii îl manifestă pentru legarea cît mai strînsă a științei de problemele practice, iar scriitorii și artiștii pentru crearea unor opere în stare să transmită în forme de expresie superioare, un mesaj înălțător, patriotic, luminat de idealurile socialismului.

Printre laureați se numără, anul acesta, scriitorii George Călinescu și Ion Lăncrănjan, sculptorii Ion Vlad și Szervatiusz Jenő, pictorul Aurel Ciupe, compozitorul Pascal Bentoiu, artistul poporului Nicolae Herlea, realizatorii filmelor **Lupeni 29** (regizorul Mircea Drăgan, scenariștii Nicolae Țic și Eugen Mandric, compozitorul Teodor Grigoriu, operatorul Aurel Samson, ing. Oscar Coman, actorii Lica Gheorghiu și Colea Răutu) și **Tudor** (regizorul Lucian Bratu, scenaristul Mihnea Gheorghiu și operatorul C. Ciubotaru). Autori ai unor opere menite să contribuie efectiv la progresul nostru social, la procesul de făurire a noii conștiințe socialiste, fiecare din ei a adus, în domeniul căruia îi aparține, o contribuție substanțială la dezvoltarea culturii romînești actuale.

Personalitate proeminentă a acestei culturi, însetat de cunoaștere și receptiv în planuri multilaterale la tot ceea ce înseamnă nou, erudit și artist, critic și istoric literar, scriitor și publicist, vădind o mobilitate intelectuală și o vervă de resurse și de proporții rar întîlnite, acad. prof. George Călinescu a fost distins cu titlul de Laureat al Premiului de Stat „pentru activitatea literară și publicistică din ultimii ani". Spirit proteic, mereu prezent în actualitate, de o disciplină creatoare și de o fecunditate exemplară, el a dăruit, în ultimul deceniu, numeroșilor săi cititori și admiratori, cărți de căpătîi. Criticul și istoricul literar a elaborat monografiile închinate lui N. Filimon și Grigore Alexandrescu și a realizat capitalele studii de mari dimensiuni consacrate esteticii basmului popular. Romancierul a înfățișat, în **Bietul Ioanide** și în **Scrinul negru**, cu o măiestrie neîntrecută, apusul tragi-comic al lumii vechi și drumul spre împlinire al artistului de geniu, în anii construcției socialiste. Poetul a adus, în **Lauda lucrurilor**, adeziunea lui nețărmurită la realitățile noastre noi, valorificînd, cu o incontestabilă originalitate, frumosul descoperit în cele mai variate

GAZETA LITERARĂ

(Continuare în pagina 5)

De la apariția primului volum al romanului Bărăgan a trecut un deceniu; de la a celui de al doilea, jumătate de deceniu și cartea se înfățișează cititorului cu o prospețime și cu un interes care s-au menținut vii. Întîmplările romanului ne aduc în față imprejurări și oameni din vara 1948 și de la începutul lui 1949, atunci cînd procesul transformării socialiste a satelor străbătea prima sa etapă: astăzi colectivizarea e încheiată de trei ani, gospodăria de stat este pretutindeni un uriaș complex de producție agricolă în continuă creștere — dar figura lui Anton Filip, eroul central al romanului, și figurile altor personaje din jurul lui, de la impulsivul inginer agronom Matei, mereu dezlănțuit, și pînă la haimanaua cu suflet de aur Agafton Ohu, de la inimoșii țărani muncitori Spiridon Nedelea și Dincă Girovan pînă la întortochiatul și prudentul Nistor Cîrmiș, își păstrează autenticitatea, întruchipînd o perioadă frămîntată și eroică. Romantismul pionieratului mergea mînă în mînă cu luciditatea și spiritul precis de organizare, într-un ritm și într-un entuziasm care rămîn mereu pilduitoare.

În numeroase cărți ale prozei acestor ani, dinainte și de după Bărăgan, criticului literar îi vine destul de greu să definească eroii printr-o singură formulă, printr-o însușire unică. În romanul lui Galan acest lucru este nu numai lesnicios, dar parcă și preferabil. Scriitorul operează mai ales cu tipuri fundamentale, cu capete de serii tipologice. Anton Filip este impulsivul la care și spiritul de inițiativă și conștiința disciplinării efortului, a activității, rațiunii, acționează tot cu o tenacitate caracteristică clasei muncitoare în opera ei de organizare și conducere a forțelor declanșate de revoluție; Matei este temperamentul gălăgios și insurgent; Olteanu este timidul interiorizat, chiar fricos; Mitu Cîrstei este exploatatul obsedat de condiția sa veche din care a fost smuls, fără ca în conștiința sa să se fi produs schimbările corespunzătoare; Nistor Cîrmiș este întortochiatul, nu neîncrezător propriu-zis, ci prea mult prevăzător, și prin aceasta predispus la inerție; Dincă Giorovan este gospodarul lucid, calculat, experimentat; Agafton Ohu este lumpenul fără vocația condiției sale, ci dimpotrivă dornic să și-o schimbe. Pe de altă parte, Erhan este tipul clasic al disimulatului primejdios, care-și joacă admirabil rolul, pregătindu-se în taină să lovească atunci cînd va fi iar destul de tare; Lencu e hoțul incoltit, pornit să arate pe alții cu degetul drept tîlhari: Răghină este spoliatorul ordinar, gata să jefuiască, oriunde e pus, ca în codru, etc.

Iată spicuiri dintr-un bogat fișier, pe care romanul Bărăgan îl realizează cu un fel de frenezie a aglomerării de oameni cu profiluri variate, perfect diferențiate unul de altul. Analiză interioară — de tot sumară cînd e vorba de oscilarea între poziții diferite, dar abundentă în ce privește fazele prin care structuri univoce ca acelea de mai sus înaintează inexorabil pe propria lor cale, în cadrul formulei proprii. Desfășurarea luptei de clasă nu schimbă esența acestor oameni, ci accentuează, desăvîrșește, trăsăturile unora încorporîndu-i noii vieți, cu însușirile lor valorificate la maximum sau îngroașă liniile negative ale caracterului altora, impingîndu-i tranșant la polul opus.

Chiar decorul are particularități asemănătoare cu natura eroilor preferați de scriitor, situîndu-se de asemenea într-un punct limită: balta Dunării, unde se află ferma Lespezi, este ca însăși o expresie de paroxism a legilor naturii, prin vegetația luxuriantă, prin sălbăticia ei ce trebuie supusă: lupta cu natura apare astfel urmărită într-un cadru exuberant, adesea în momentele de cataclism, cum este inundația din volumul al doilea.

Chiar situațiile-cheie ale cărții sînt și ele dintre acelea care nu se pot rezolva decît prin răsturnări fundamentale: un colectiv socialist pornește în primul moment cu trei oameni, dar trebuie să ajungă — și ajunge! —

Mihai GAFIȚA

(Continuare în pagina 5)

O frenetică revărsare de oameni care, la sărbătoarea cea mai mare a poporului romîn se grăbeau cu emoție pe arterele Bucureștiului, șuvoaie-șuvoaie spre inima forului sărbătoresc, să înfățișeze partidului, comitetului său central, înaltilor oaspeți veniți de peste hotare, înfăptuirile muncii lor, o entuziastă desfășurare de forțe, strînse unite într-un singur răsuflet, nerăbdătoare să ajungă în fața tribunelor, să-și fluture brațele, să-și salte copiii pe umăr, să agite florile, pancartele cu cifre, diagramele, să-și poarte triumful carele alegorice, să aclame cu putere al douăzecilea an de construcție socialistă; mă aflam în mijlocul acestui tumult ritmat de marșul coloanei. Desigur, toți cei din jurul meu, toți participanții la demonstrație ascultaseră la radio, urmăriseră la televizor cu o zi înainte expunerea făcută de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale; totuși mulți, toți aveau acum la ei și ziarele, citiseră sau voiau să le citească pe îndelete, să studieze cuvîntarea. Cine — mă gîndeam — aflîndu-se aici sau în oricare colț al țării, nu e mîndru de formidabila energie umană descătușată de partid la 23 August 1944, de marile resurse populare scoase la suprafață, de impunătoarea seriozitate a poporului romîn, a cărui operă de construcție s-a impus în atenția uimită a întregii lumi, în scurt răstimp, de bărbătească răspundere, de grija sa pasionată pentru prestigiul național, de profunda gravitate a acestor vibrante coloane ale muncii, înaintînd demne, după două decenii de demnitate și purtînd în mîini cu mîndrie simbolurile muncii lor... Copleșitorul entuziasm al mulțimii ce se îndrepta spre tribune manifestîndu-și din tot sufletul dragostea și recunoștința față de partid, sublinia viguros tocmai această adînc impresionantă realitate: deplina unitate a poporului cu partidul și guvernul.

Mergeam, înaintam mereu, cu pasul hotărît al coloanei. Deodată, întîmplarea ne-a scos în cale un car alegoric uriaș. În sine nu s-a petrecut nimic neobișnuit și poate că aș fi trecut totul cu vederea, dacă, prietenul meu, poetul, n-ar fi văzut în ea, accidental, un prilej de meditație la starea poporului romîn din trecut.

Vezi, cît de frumos, de liber și de majestuos trece acest car alegoric — a șoptit atunci prietenul meu, poetul și mi-a vorbit despre un poem al unui subtil poet grec în viață care ne iubește și ne-a vizitat nu de mult țara.

E vorba în acest poem, tot de un car alegoric pe care locuitorii unei cetăți din vechime îl pregăteau zi și noapte cu toată dragostea și priceperea lor, îl împodobeau cu flori, cu verdeață, lucrînd asupra lui multă, foarte multă vreme, nemaiștiind ce să-i pună, să fie mai frumos: carul neapărat trebuia să fie chiar sufletul, mintea, hărnicia, iscusința pe care și-o știau. Cînd a fost să scoată carul pe poarta cetății, poarta — o! — era prea strîmtă, mult prea strîmtă, nu le dădea voie să iasă afară cu el, așa cum și-l închipuiseră ei și s-au întors o dată, de două, de trei ori, au fost siliți să taie, să micșoreze, dar carul lor cu flori, așa cum și-l închipuiseră, ajunsese de nerecunoscut...

Și atunci, oamenii au înțeles. Zidurile sufocantei cetăți, nepotrivite lucrării lor mărețe trebuiau dărîmate, pentru ca forma visată a carului triumfal să răzbată afară, intactă, spre drumurile largi ale libertății. Și zidurile au fost distruse și mult așteptata sărbătoare a meșterilor de frumuseți, pînă mai ierți aplecați peste sisifica lor muncă, avu, în sfîrșit, loc. Cerul și pămîntul își schimbară fața, fiindcă acum, peste zidurile năruite, și cerul și pămîntul erau văzute cu alți ochi. Viața căpătase alt ritm, puternic, accelerat.

Primul înțeles maior al lui 23 August, ziua intrării libere a poporului romîn pe poarta cea mare a istoriei, prietenul meu, poetul, fin detector al amănuntelor, descoperind — cu fantezia lui tîlcuri în cele mai mărunte lucruri — sensul momentului pe care-l sărbătoream, el îl vedea în recucerirea simultană a spațiului și timpului. A timpului din urmă pe care clasele dominante i-l refuzau muncitorilor și țăranilor, a timpului modern, în care astăzi Romînia socialistă stăpînă pe destinul ei a și pătruns. Libertatea noastră, de după 23 August 1944, are vastitatea orizontului din orice unghi l-ai privi — deschis. Ea este posibilitatea oricărei fapte din orice ins, spre orice perspectivă; măsura justă a forței și însușirilor morale ale poporului nostru; un optimism al înălțimilor, un gabarit croit pentru cel mai cutezător vis de construcție, în care ideile se adaugă, cresc una din alta și mereu, pe această uriașă coloană infinită, mai rămîne ceva de atins, un lucru și mai îndrăznet, iar ce nu apucă să termine generația de astăzi vor continua, neîntrerupt mai sus, generațiile Romîniei de mîine.

Parada militară începe... Tancurile huruie în viteză, legănîndu-se ușor ca niște limuzine, avioanele fulgeră pe cer, argintii. Infanteriștii trec, în front des, de nepătruns, cu mîinile strînse la piept, pe automat. Tehnica de luptă cea mai modernă: rachetele. Armata populară, pavăza faptelor și visurilor noastre. Nu vom îngădui să se știrbească nimic din minunatul, triumfalul car cu roade și flori al patriei, înighebat, în douăzeci de ani numai, de mîinile muncitorilor și țăranilor, călăuziți de înțeleptul, clarvăzătorul nostru partid. Vom apăra această a doua întemeiere a țării, cuceririle revoluționare, vom sta de veghe — construind în pace și liniște.

Un scurt răgaz și în sunetele fanfarei gigante, cu inima bătînd de emoția clipei, în for apar coloanele nesfîrșite ale muncii. Nu-i o demonstrație a unor categorii de oameni, de meseril. Aici, prin fața tribunelor trece o imensă familie trainic sudată. Tot ce fac oamenii fac unii pentru alții și toți pentru toți. Colectiviștii pentru oțelari. Oțelarii pentru colectiviști. Minerii pentru cei care nu sînt mineri, constructorii pentru chimiști, chimiștii pentru ogoare, pentru tractoriști, matematicienii pentru poeți, poeții pentru matematicieni și muncile lor se întrețes, se sprijină una într-alta, robuste, încrezătoare. În acest front larg patriotic, de activitate,

Constantin ȚOIU

(Continuare în pagina 5)

PE SCURT DESPRE CARŢI

MIHU DRAGOMIR: „Inelul lui Saturn"

Titlul, planetar, al acestui postume culegeri de versuri indică nu numai preferinţa tematică a volumului dar şi domeniul în care poezia lui Mihu Dragomir îşi desfăşoară mai adesea. Se pare că, cel puţin pentru placheta la care ne referim, spaţiile eterice inspiră mai fericit lirica regretatului poet, împrejurarea evocînd, în planul realizării artistice, simbolul baudelairian al albatrosului captiv. O fervoare ieşită transmite mai fiecare strofă, volumul căpătînd, astfel, şi prin piesele de rezistenţă, sub auspicii cosmice. Mihu Dragomir împărtăşeşte, cu exaltările unui autentic temperament liric, entuziasmul tuturor vîrstelor produs prelungirii de lansarea primului sputnic. Poezia **Inelul lui Saturn** celebrează zborul astronavelor, cutezanţa reafirmată grandios a omului, prevestind logodna mirifică a acestuia cu imensitatea stelară: „Dar chiar de nu e drumul neted / — aşa cum nu e nicăirea — / inelul lui Saturn, pe degat, / tot şi-l va pune omenirea !" Le semnul de întrebare pe care luna îl suspendă, însemn, deasupra lumii, veacul nostru se pregăteşte să răspundă (**Către lună**): poetul ar vrea să audă spaţiile vibrînd de larmă voioasă („poate — acolo, în tării, / nu sînt încă bucurii, / poate floare nu-nfloreşte, / poate zîmbet nu zîmbeşte"). Autorul ştie să înregistreze, şi acest lucru e esenţial într-o atare poezie, „ecouri de galaxii", să comunice ciltitorului tiorul marelui univers. Mai ales rotirea bizar a planetelor e evocat cu sugestii de mister şi stranii conturi (**Inelul lui Saturn. Recital cosmic**). Altădată poetul se închipuie într-un amfiteatru selenar audiind un recital Marte-Pămînt (**Recital cosmic**). De altfel, Mihu Dragomir susţine el însuşi, şi nu fără virtuozitate, în paginile cărţii (mai ales în primul ciclu) un adevărat recital cosmic. Frenezia emigrării în spaţiul extraterestru e generală. Un pionier visează să devină agronom, să se consacre unei străvechi arte („Pe alţii îi atrage zborul, / se vor piloţi, cosmonauţi. / Dar mie-mi place-n cîmp covorul, / de ierburi moi cu-arome iuţi"), dar îşi rezervă totuşi dreptul unui concediu marţian.

În ciclurile **Într-o zi cît într-un an** şi **Cintece** Mihu Dragomir reia aproape toate motivele lirice cetăţeneşti. Versurile închinate lui Lenin ni-l prezintă pe autorul planului de electrificare ca pe un „poet gigant", avînd previziunea unei lumi viitoare superior organizată („Chiar astronava azi pe cer lansată / de mult pe-orbita minţii lui pornea"). Frumoasă e poezia **Un loc liber în coloană** din care nu lipseşte sentimentul timpului ireversibil; scriitorul contemplă şirurile pionierilor cu senzaţia unei revărsări vegetale („Parc-au fugit garoafele din glastre"). Locul liber în coloană e al copilăriei sale ucise, netrăite. El însoţeşte doar coloana, deoarece „pe timple-s fulgii primelor omături", trimiţîndu-şi în tumultul detaşamentelor pionereşti versurile, caci poezia, a cărei definiţie e candoarea, se înrudeşte cu vîrsta infantilă. **Balada despre Grivija** e o gravură în metal (în care pînă şi fulgii sînt minuscule schije de oţel) sugerind teribila încleştare socială din februarie 1933 Rafalelor funeste din Piaţa Palatului (Romînia burghezo-moşierească e numită semnificativ „ţara ofiţaului") li se opune o paşnică ralalâ de ciocane şi pickhamere.

Poetul clină reconstrucţia urbană („sau poate blocurile toate / nu sînt decît măsurători / ce se silesc să ne arate / cît sute-aromele de flori..." — **Noul Bucureşti**) sau paradoxale secerişuri hibernale (**Recoltă de iarnă**).

Mihu Dragomir avea vocaţia poeziei ocazionale; marile evenimente, naţionale sau mondiale, au făcut să vibreze întotdeauna sincer şi cu o autentică înfiorare lira sa. El a ştiut să împrumute acestui gen (despre care Goethe spunea că le cuprinde, de fapt, pe toate celelalte) accente inedite.

Poet civic, dînd liricii sale o menire expres agitatorică, Mihu Dragomir a cultivat metafora translucidă, versul limpede, direct. „Din ritm mlădios de uzină" a iscat „balade noi" ale căror frumuseţi indică un artist exersat. Referindu-se la inerţiile materiei sau ale rutinei, el exprimă într-un distih excelent finalitatea artei sale: „Şi cîntul ce-n timple ne fierbe / dezleagă-n străfund nemişcaţeq". Ultimele versuri ale volumului: „eu mă consum şi-aici, ca o făclie / şi am să cad la fel, arzînd, arzînd", în care se strecoară presimţiri tragice, din păcate premature confirmate, au semnificaţia unui solemn legămînt, respectat cu o admirabilă tărie interioară.

Valeriu CRISTEA

VIRGIL TEODORESCU: „Semicerc"

Apărut în preajma aniversării a 20 de ani de la Eliberare, volumul acesta are în primul plan, ca erou liric, pe creatorul marilor valori, pe muncitorul eresi socialiste, surprins în plină mişcare în cadrul marilor uzini ca într-o ambianţă simfonică şi celebrat ca atare, într-un ciclu de poeme denumit **Caligrafia zilei**: „Vorbeau în fundul halei, trei lineri pistolari, / vorbeau ceva numerotînd profilele / cu cifre-albastre, corosive, verzi, / Metalul fumegos, fugea / spre patul de răcire, / spre ultimul culcuş, fugea / metalul fumegos şi Cerna / îşi tot muta într-una matca / să facă loc patului nuptial al oţelului, / foarfecele îşi închideau crăcanele / să facă loc macaralelor magnetice / şamota lăcrea în cuptoare-rodie despicată / — trei tineri de staiură potrivită / vorbeau ceva despre oţelurile calmate — / încercare temerară — / lingoul, ca păunul pe buluc, / se răsucea, din cînd în cînd, năuc, / şi fierestrăul îl tăia-n feliî / elastice, portocalii" sau: „Îşi fabrică metalul, gălbiua pălălaie / Se zguduie văzduhul ca marea cînd în noapte, / porneşte şarja-ntinsă de la furnalul şapte. / La orizont străluminează para / şi fulgeră de sute de ori la Hunedoara / cu fluturi de rugină şi dungi liliachii / ca pe un cîmp de luptă un tir de artilerii". Referindu-se la înechităţile sociale ale trecutului sau la funeştii născocitori de crematorii, acţionari ai „industriei crimei practicată-n masă", tonul poetului devine sarcastic, versurile sale organizîndu-se ca nişte tablouri în aqua forte. (Vezi în acest sens ciclul atît de sugestiv intitulat **Constructorii ruinei**).

Uneori din stihuri ţîşneşte umorul: „Mă odihnesc, ca barza-ntr-un picior, / Solicitat necontenit de zbor"

Cu mijloace directe, simple, Virgil Teodorescu reuşeşte să ne comunice înseninarea nostalgică cu care contemplă un tînăr ucenic: „Un Rimbaud ţăran s-a aşezat lîngă mine, la masă, / cu iubita lui în ciorapi albi de mireasă, / un soldat Rimbaud, tînăr prin excelenţă [s-a aşezat la masă ca o ilustră eminenţă; / Ca pe o laiţelavă prinsărit / şi-a dăstăcut mantaua militară, / Tăcea, privind la faţa cu fusta înfiorată / şi cu bască cum poartă la ţară orice faţă. / Tăcea soldatul tînăr, tăcea, tăcea mereu / şi străluceau doar dinţii de stegniu minereu, / ca-n apele de munte naivii bolovani. / Tăcea şi el ca mine la 20 de ani".

Fie că evocă vitvătăile sinistre ale crematoriilor naziste sau prin contrast, tumultul uzinelor socialiste, autorul aduce un lexic poetic propriu, şi versurile sale învie adeseori scene pline de mişcare (**Opaiul vinăt — Praga**): „...Veniseră să vadă avut mediu / Eudorii şi-ţelarii în concediu / şi sgrăbţorii hornicei Ostrave, / Femei cu ochii umeziţi ai reverie slave; / Copii de-o ţchiocapă numai, neastîmpăraţi, gîngavi. / În vale, povîrnite, berdeele de ţclavi / şi sus castelul falnic, dumbrăvile de cerbi. / Visa în turn domniţa / Trudeau în vale, şerbi // Dar iată, aşi alăturî stau pe leviţi / şi duc la gură plinea cu mîinile lor dure / fecierii de iobagi de sub pădure".

Cîntăreţ al vieţii oamenilor muncii, acela care demască pe autorii unor Lidice sau ai distrugerii Dresdei, ne oferă şi captivante ostreove erotice, madrigale pline de puritate: „Stau singur în odaie şi mă ascult, / Mi-eşti dragă foarte mult. / Cît n-o să-mi fure ploile furtuna, / te voi iubi întotdeauna / Ca violetul ochi al aurorii, / ca albăstrele şi ca nicomorii".

Poetul combatant se alătură, aşadar, cu poetul răgazurilor sentimentale, şi el pune aceeaşi pastă caldă, comunicativă, transfiguratoare în zugrăvirea aspectelor muncii: „Aicea, aşadar, / se încălzeşte pigiţa de Gheiar, / ca o şopîrlă-n soarele torid. / Pe urmă pieţrele se sinucid / şi-strugul munte, / trecut prin sitele mărunte / vine-n oţel să se răstoarne, / ca pulberea solară prin lucarne"

Autorul versurilor din **Cuptorul nr 1 a sărit în aer.** (e vorba de cuptoarele crematoriilor) este şi „vestitul menestrel": „Mi-e dor să trec pe şesul şi ţărmul meu pe unde / răcoarea înserării în pale lungi pătrunde / şi să mă scald în riuri albastre care curg / şi se răstoarnă lenes în amurg. / Mi-e dor să trec pe stradă, mi-e dor să stau în casă, / să simt în nări mireasma pămîntului în leaşă, / mi-e dor să dau bineţe, / copiilor ca nişte mogîldeţe". Se revelă astfel înţrsita înzestrare a lui Virgil Teodorescu: viguros apărător al bunurilor culturii, înflăcărat pictor al frumuseţilor patriei şi al oamenilor ei, poet cetăţean, cîntăreţ meditativ şi totodată combatant. Captivant în oricare din aceste ipostaze, el uceresţe îndeosebi prin caracteristica dominantă a vocumului mişcarea îndrăzneaţă a ideilor. Virgil Teodorescu e un autentic poet de idei trecute prin filtrul unei rare sensibilităţi.

Camil BALTAZAR

NICOLAE ŢAŢOMIR: „Tainicul Arhipelag"

Ciclul **Lirice** redescoperă candorile primare, avîntul spre îmbrăţişarea umită a universului, în prezenţa noilor dimensiuni ale vremii (**lazul copilăriei**). **Poem de toamnă**, e la rîndul lui, un omagiu liric adus muncii. Fervoarea acesteia destramă imaginea tradiţională a unui septembrie al „trişteţelor agreste". O serie de poezii ale ciclului arată o reală capacitate de a simţi natura, de a o surprinde printr-un efort de dezvăluire a tîlcurilor ei intime. Muguri primăverii „plesnind rubensian de sănătate", aşteaptă în „bivuac" semnul, fiind pregătiţi să afirme în „atac" triumful vieţii şi reînvierea firii (**Muguri**).

Fructele — într-un catren de notaţie — reprezintă roadele unei gestaţii căreia i se caută semnificaţia: „Cu fruntea grea, asemeni unui om, / iluminat de-a înţelepciunii rază, / pe fiecare ram savantul pom / sintetizează". Unei flori de o anumită culoare, i se găsit cu deliceli parfumul „veşniciei înmiresmate", după regula „corespondenţelor" lui Baudelaire (**Această floare are geniu...**)

Ciclul „Meridiane" aduce ecouri lirice ale unor călătorii peste hotarele ţării Se fixează imaginea avîntată a „Călăreţului de aramă" pe efigia contemporană a Leningradului, sînt interpretate două pînze ale lui Vereşciaghin şi Perov. Printre reuşitele ciclului trebuiesc citate **Peisaj parizian** şi **Strada Moianul Pescar** pentru posibilităţile de a crea o atmosferă şi a schiţa în cadrul ei destine umane.

Sufletul uman e surprins uneori în ipostaza sa erotică. Alteori aspiraţia merge spre savurarea horaţiană a clipei ori spre meditaţia asupra scurgerii inevitabile a timpului. (**Cum vremea-i mare meşteră în sculptură**). Este admirată frumuseţea sculpturală a fetei, scăldîndu-se cu graţie jucăuşă în bătrînul fluviu „beat de iubire" şi lăsîndu-se voluptuos pradă „eliuviului visărilor" (**O fată se scaldă-n bătrînul fluviu**). Poetul închină sonete iubirii incendiare şi gestului mingiitor al iubitei (**Aceleaşi buze dulci vestesc temeiu**). Nu lipseşte nici amintirea dragostei, confidenţa nostalgică, tăcută cu ton bărbătesc şi reţinut (**Elegie**) ca şi regretul pentru o fericire înecată de „nisipul cuvintelor": (**În inimi, ca pe funduri de amfore**).

Sectorul satiric este bine reprezentat prin **Avatarurile lui Tindală** ca şi prin **Fabule miniaturale**. Primele ne prilejuiesc întîlniri cu un „recenzent" pripit ce-şi judecă *contemporanii*, punîndu-i pe talger în balanţă cu „defuncţii şi titanii" cu un „sensibil" ipohondru care se autoexilează în podul locuinţei, datorită manieî de a aduna tomuri medicale şi farmacii de medicamente, cu „Tindală" — dansatorul lovit de dambla datorită abuzului de scălîmbăială, cu „condeierul" regionalist ce-şi împănează scrisul cu „sătisme, cătunisme, cîmpisme, păşunisme" şi, în sfîrşit, cu ultimul avatar — „filozoful" ros de ambiţia unui „exegi monumentum" — materializat într-o „odă-n esperanto"...

În unele poezii patosul e exterior şi versurile rămîn pur declarative (**Sculptură de Vucetici, Arheologie**).

Se resimt citeodată şi influenţe livreşti neasimilate (**Tămîie, Adîncul din privire...**). Totuşi, ansamblul volumului impune o prezenţă poetică reală.

H. COMAN

Cifre semnificative

Dată epocală în istoria patriei, 23 August a însemnat o înnoire revoluţionară a întregii vieţi a ţării, determinînd, în toate domeniile de activitate, rezultatele prodigioase cu care ne mîndrim. Sectorul editorial înregistrează şi el succese notabile, pe măsura marilor înfăptuiri contemporane. Parte integrantă a revoluţiei culturale, activitatea editorială a contribuit la educarea vieţii oamenilor, la răspîndirea culturii în cele mai largi pături de cititori, vădindu-se a fi un mijloc eficient de sprijinire a construcţiei socialiste. În limbajul sintetic al cifrelor, cîteva date vorbese de la sine: 64.477 titluri — 582.559.000 exemplare. Şi ele privesc doar ultimii 10 ani.

Realizările sînt elocvente şi depăşesc cu mult rezultatele vechilor edituri. Dacă între cele două războaie mondiale editurile româneşti făceau să apară anual cca. 4 milioane jumătate cărţi, azi se realizează de 16 ori mai mult; numai tirajul unui singur an, 1963 de pildă, înregistrează 68 milioane exemplare. În trecut se edita o carte la 4 locuitori; azi, pentru fiecare locuitor, se tipărese 4 cărţi. Zilnic apar în ţara noastră, în medie, 17 titluri. Dar nu numai sub aspectul cantitativ al volumului de apariţii comparaţiile cu trecutul se soldează net în favoarea realizărilor de azi. Însuşi conţinutul producţiei de carte, menit să răspundă cerinţelor de bază ale dezvoltării ştiinţei şi culturii, s-a modificat fundamental. Desfăşurîndu-se cu răspundere, în spiritul criteriilor partinice şi al exigenţei ştiinţifice — activitaţea editorială din ultimele două decenii se caracterizează totodată prin abordarea unei tematici variate, prin diferenţierea tipurilor de ediţii, prin crearea a numeroase colecţii şi, de asemenea, prin înfiinţarea unor serii editoriale afectate genurilor de creaţie sau multiplelor categorii de cititori. Peste 25% din cărţile tipărite azi în ţara noastră apar în colecţii, cu o largă sferă de răspîndire.

Din activitatea întîmplătoare, aflată la bunul plac al unor întreprinzători particulari şi acuzînd un caracter dominant comercial, activitatea editorială a devenit în anii puterii populare o acţiune de stat, servind sarcinilor generale ale culturii noi, socialiste. Propunîndu-şi ca scopuri ferme răspîndirea valorilor culturale în rîndul maselor, şi, totodată, stimularea şi promovarea sistematică a creaţiei în toate domeniile, ea a înregistrat an de an o continuă dezvoltare. Un fenomen caracteristic în ansamblul apariţiilor este ponderea deosebită pe care o are creaţia originală, inspirată de aspectele multiple ale vieţii contemporane. Numeroase scrieri de valoare, înfăţişînd cu autenticitate şi profunzime artistică problematica marilor transformări intervenite în viaţa patriei, au fost îmbrăţişate cu căldură de editurile noastre, care — îndrumate de partid — le-au valorificat în tiraje importante. Numai în ultimii şase ani care au urmat Congresului al III-lea al P.M.R. s-au editat 750 titluri în peste 10.000.000 exemplare. Un deosebit merit la obţinerea acestor rezultate revine Editurii pentru literatură şi Editurii tineretului a altor activităţi a ajuns să realizeze anual sute de titluri şi milioane de exemplare. Dovedind a fi rodul colaborării tuturor generaţiilor de scriitori, de la cei mai în vîrstă şi pînă la cei mai tineri — peisajul literaturii noastre originale se înfăţişează armonios, expresia a unei palete bogate.

Pe un alt plan, valorificarea ştiinţifică a moştenirii literare a avut drept rezultat succese remarcabile în editarea clasicilor romîni, punîndu-se la îndemîna maselor de cititori tezaurul literar al trecutului, în ediţii variate elaborate la diferite niveluri de accesibilitate. Ediţiile academice, de referinţă, cele şcolare sau „de autor" au cuprins în răstimpul celor 20 de ani majoritatea scrierilor importante ale literaturii clasice şi contemporane. Prevederile planului de perspectivă vor desăvîrşi rezultatele actuale printr-o şi mai profundă sistematizare a tipurilor de ediţie, adîncind totodată cercetarea patrimoniului literar. Se ştie că în trecut tirajul global al operei eminesciene nu a depăşit, la capătul a 80 de ani de editare, 115.000 exemplare. Azi, numai tirajul dintr-un singur an reprezintă de două ori cifra tuturor tirajelor anterioare (în 1962: 230.000 exemplare). Clasicii romîni sînt editaţi în milioane de exemplare; Creangă 4.000.000 exemplare; Caragiale, 1 537 000 exemplare; Sadoveanu, peste 4.000.000. Şi acestea sînt numai cîteva exemple.

În sfera istoriei literare numeroase monografii consacrate unor scriitori sau epoci literare pun în valoare de pe poziţii ştiinţifice tezaurul literaturii naţionale.

În egală măsură şi-au găsit audienţă în activitatea editorială capodoperele patrimoniului clasic universal, ca şi operele semnificative ale marilor scriitori contemporani. Operele lui Şolohov, Hemingway, Maurois, Faulkner, Th. Mann, Moravia, ca să amintim doar cîteva nume, se întîlnesc, alături de alte numeroase valori universale, în apariţiile editurilor noastre. În ultimii 13 ani au fost tipăriţi peste 600 autori aparţinînd literaturilor din 50 ţări — socialiste, din Occident, din America Latină sau din ţările recent eliberate — editîndu-se peste 2.500 titluri şi 45.000.0000 exemplare. Marii scriitori clasici ai literaturii universale au fost adesea tipăriţi în mod sistematic, în serii şi cicluri, beneficiind de o răspîndire impresionantă. Din opera lui Shakespeare, 20 volume, în 490.000 exemplare; din Balzac, 20 volume însumînd 535.000 exemplare; din Lev Tolstoi 79 volume, într-un tiraj total de 1 745 000 exemplare etc.

Punînd la dispoziţia maselor de cititori cărţi contemporane cu un bogat conţinut de idei sau monumente ale literaturii clasice, naţionale şi universale, activitatea editorială s-a evidenţiat în anii din urmă şi sub aspectul prezentării artistico-grafice şi al execuţării poligrafice a cărţilor. Crearea unor serii bibliofile sau realizarea unor ediţii monumentale (ediţia festivă Eminescu, ediţia bilingvă Shakespeare, antologia Balade populare romîneşti etc.) stau mărturie în acest sens. Succesele pe care cartea noastră le-a înregistrat la numeroase expoziţii internaţionale (Varşovia, Frankfurt, Sofia, Tokio, Roma, New-York) vin să confirme o strădanie pozitivă şi totodată să o răsplătească.

Urmărind să contribuie la formarea conştiinţei socialiste a oamenilor din patria noastră, la ridicarea nivelului de cultură şi la îmbogăţirea vieţii lor sufleteşti — activitatea editorială ţine pasul cu dezvoltarea generală a ţării noastre pe drumul desăvîrşirii construcţiei socialiste. Rezultatele confirmă o legitimă mîndrie.

N. GHERAN

Poşta concursului literar

Rezultatele Concursului literar organizat de revista noastră în cinstea celei de a XX-a aniversări a Eliberării patriei, vor fi publicate într-un număr viitor. Autorii lucrărilor cu moto-urile de mai jos, sînt rugaţi să ne comunice de urgenţă numele şi adresa lor, întrucît au neglijat să facă aceasta la timp:

„Viaţa învinge"; „numai că..." (Contes de je ne sais quand — Cristian Pineau); „Sublata causa, tollitur effectus".

UDREA CORNEL (Cluj). — *Sînt în general semne bune, în acest caiet de exerciţiu pe care ni l-aţi trimis, foarte divers, pestriţ şi inegal. Sînt şi notaţii simple, pline de lirism („Gînd", „Joc de pelicani"), unele uşoare, frugale pînă la inconsistenţă. Sînt şi poezii de compoziţie, cu imagini uneori frumoase, cu o versificaţie mlădioasă şi sigură („Crepuscul", „Ochii", „Majorat", etc.). Ele aparţin, se pare, unor vîrste şi experienţe diferite, partea din urmă, cea mai mare, a caietului prezentînd ultimele rezultate. Aceste rezultate, aşadar, sînt mai vrednice de atenţie. Ele reprezintă, pe de-o parte, un prilej de satisfacţie, întrucît au lichidat în cea mai mare parte neajunsurile şi primejdiile primei faze: ermetizări, adîncimi afectate, etc. („Crepuscul", etc.) au renunţat, deşi nu total, la gustul juvenil al extravaganţelor epatative, al metaforei paradoxale şi ostentative („Sofismele vîntului ţi-au şoptit prima baladă", etc.) au dobîndit mai multă limpezime şi siguranţă. Dar, pe de altă parte, aceste rezultate ultime ridică o nelinişte nu mai puţin gravă: primejdia cursivităţii industrioase, a facilităţii, a necumpătării verbioase, cu alunecări în banalităţi şi convenţii de cronică rimată (v., de pildă, „Cimpie", etc.). În acest sens, putem regreta, — fireşte, pînă la marginea ermetismului, — economia de mijloace, simţul organizării, densitatea expresiei, din prima fază. Căutaţi-vă drumul mai departe, scrîndu-vă mai puţin, mai supraveghiat, şi citind, citind mult mai mult. Aşteptăm veşti bune.*

Mircea Delabran *(Pucioasa).* — Octavian Cerchez *(Deva)*, Sandu Stoichiţă *(Loco)*, Sava Roşu *(Galaţi)*: *nu sînt progrese vizibile de substanţă, de ordinul calităţii.*

DINU CÎRPEAN (Drencova).— Inzestrările literare sînt evidente, dar ameninţate grav de năstruşnicii şi ostentaţii metaforice, de nebuloase întortochieri şi zorzoane, care fac poeziile dvs., altminteri interesante şi îndrăzneţe, greu de înţeles şi de gustat. Mai bune (fiindcă mai limpezi şi mai sobre) ni s-au părut „Mamă" şi „Nuntă utemistă". Aşadar, orientaţi-vă în acest sens, spre simplitate şi limpezime. Şi mai trimiteţi.

GEORGE ANDREESCU (Loco) — Compoziţii îngrijite, conştiincioase, nu lipsite de unele însuşiri, literare, dar cam greoaie şi didactice.

Ion Aniţei *(Muncelul de sus)*, Gh. Moldovanu *(Loco)*, M. Ungureanu *(Constanţa)*, P. Protopopescu *(Loco)*, Costea Titeanu, *(Loco)*, Dan Bălteanu *(Loco)*, V. Ujica Iliuţ *(Lunca bradului)*: *compuneri conştiincioase, relativ îngrijite, dar modeste, de nivel mijlociu. Mai trimiteţi din cînd în cînd ceea ce vi se pare că tinde să depăşească acest nivel.*

Cristea Constanţa *(Focşani)*, Stănculeanu Victor *(Buzău)*, Aurel Creţulescu *(Cluj)*, Diaconu Nicolae *(Ţicleni)*, Victor Buhălanu *(Roman)*, Const. Porcariu *(Craiova)*, Torbu Balia *(Loco)*, Niţă Constantin *(Braşov)*, A. Nicărel *(Mangalia)*, Romulus Carp *(Călimăneşti)*, Neacşu Ion *(Puciosa)*, Constantin Plăvan *(Roman)*, Teodor Jacotă *(Drăguşeni)*, Seik Narkuş, Cristea Constantin *(Curtea de Argeş)*, Frunteş Radu *(Braşov)*, C. Bejgu *(Vălenii de munte)*: *sînt unele indicii bune, dar şi multe semne ale lipsei de experienţă, de pregătire culturală, de meşteşug. Trebuie să studiaţi îndelung, să obţineţi îndeminare şi siguranţă în minuirea versului, un orizont mai larg şi o înţelegere mai profundă a lucrurilor. Mai trimiteţi din cînd în cînd rezultatele cele mai bune ale uceniciei dvs.*

T. Corbu. *Sînt lucruri interesante mărturisind carte înzestrări literare, dezinvoltură de spirit, sensibilitate. Fiecare din ele cuprinde frumuseţi lirice, chiar dacă pe alocuri unele nesiguranţe, unele „pauze", tulbură armonia întregului. Sînteţi pe un drum bun şi, anume, destul de aproape de destinaţie. Aşteptăm lucruri noi, şi mai atent finisate, însoţite de cîteva date personale (pentru o eventuală prezentare).*

G. O. Raţiu. *Sînt îmbucurătoare confirmări („Primăvara", „Reîntoarcerea iubitei", „Poem în roşu" etc.), pe linia cărora veţi obţine, se pare, în curînd, rezultate foarte bune. Cu condiţia să părăsiţi cît mai deplin excesele de retorism uscat, compoziţia exterioară, insuficient susţinută de fluxul liric (d. ex.: „Poezia albastră". etc.) ori regretabilele recrudescenţe păşuniste, hăulitoare, din „Portret". Aşteptăm cu încredere recolta decisivă (adăugaţi şi cîteva date personale).*

Al. Bucuroiu. *Semne îngrijorătoare de regres: ameninţarea uscăciunii, tensiunea lirică în gravă scădere, compoziţii oneste, decorative, pur grafice. Ce se întîmplă? Aşteptăm dezmînţiri categorice.*

Ion Andrei. *Sînt bune promisiuni în caietul dvs. Din păcate, însă, el reprezintă deocamdată un zăcămînt de minereu, din care metalul preţios, existent în procente demne de interes, urmează a fi extras. E vorba — cum se ştie — de o muncă grea, complicată, de durată. Strunjiţi-vă bine cordalul — el se lasă în voia unei orgii verbale, zgomotoase şi adesea incoherente, care îneacă poezia. Mai trimiteţi din cînd în cînd.*

R. A. Strîmtu. *Acelaşi semne bune, parcă un plus de lipeziine şi organizare, vibraţii din ce în ce mai dense, mai adevărate (deşi uneori lasă impresia străine de „travesti" masculin). Drumul e bun, stăruiţi în continuare (există încă multe versuri şi vorbe fără acoperire, întîmplătoare, de prisos) şi ţineţi-ne la curent.*

Florin Manea. *Există, fără îndoială aceleaşi indicii de talent. Dar o meteahnă grea, goana după imagini, imaginea de dragul imaginii (uneori, îndesată cu forţa, nelalocul ei) vă împiedică să progresaţi. Impresia generală a manuscriselor e aceea a lucrului factice, artificios, autorul părînd muncit nu de nevoia de a expune un mesaj, de a mărturisi o emoţie, ci de a pescui flori de stil, nimereli de cuvinte, cît mai izbitoare, într-o operaţie pur grafică, exterioară, un fel de traforaj literar. Opriţi-vă, înainte de a fi prea tîrziu. Reeducaţi-vă cordelul stîlndu-l să transcrie (drect, simplu, sincer, fără zorzoane căutate) emoţii, impresii, senzaţii, gînduri, lucruri pe care simţiţi că nu se poate să nu le spuneţi. Trimiteţi-ne din cînd în cînd rezultatele acestor exerciţii. Paginile cele mai bune (fără a fi scutite de neajunsul pomenit) ni s-au părut „Noapte pe şantier", „Mîinile tatei", „Poemul drumurilor".*

RED.

Poşta redacţiei

TELEGRAMĂ

Tovarăşului MIHAI NOVICOV

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naştere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.P.R. vă felicită din toată inima.

Activitatea dumneavoastră în mişcarea muncitorească din Romînia, rodnica dumneavoastră activitate literară în domeniul criticii şi istoriei literare se bucură de preţuirea scriitorilor din patria noastră socialistă.

Vă rugăm, iubite tovarăşe Mihail Novicov, să primiţi sincere urări de sănătate, viaţă lungă, fericire şi noi succese în munca literară, ştiinţifică şi cea obştească.

La mulţi ani !

În numele conducerii Uniunii Scriitorilor
Preşedinte, MIHAI BENIUC

CRONICA LITERARĂ

ION ALEXANDRU

CUM SĂ VĂ SPUN

Dintre debuturile poetice din ultimii ani, cel mai îndreptăţit să primească binecuvîntarea criticii pare a fi acela al lui Ion Alexandru. Surprinde în versurile sale (Cum să vă spun) lipsa obişnuitelor manierisme ale începătorilor. De ar fi numai atît am avea dovada unui talent ieşit învingător din lupta cu influenţele literare. Mai e însă realismul imaginii, biografia poetică bogată, experienţa unei vîrste şi un univers propriu de viaţă, semne ale unei acute receptivităţi lirice. Ion Alexandru spune direct, cu o gravă sinceritate şi, adesea, cu o solemnă candoare, ceea ce are de spus, ferindu-se de abstracţiunile inerte, nu o dată întrezărite în versurile tinerilor. Faptul merită a fi semnalat, căci detaşarea de un mod cam primitiv de a reproduce (termenul se potriveşte!) ipostazele vieţii obiective, fără participarea unei sensibilităţi care să ordoneze şi să eleveze concretul, a fost înţeleasă, de unii, într-un chip nu mai puţin simplist şi uniformizator. Retorismului grandilocvent i s-a substituit un abstractism incoerent, în care cu greu desprinzi o experienţă lirică originală, o privire mai scrutătoare aruncată universului.

Poezia înţeleasă astfel (joc de sublimităţi imperceptibile!) se condamnă la o sterilă calofilie. Merită, de aceea, să fie subliniat efortul lui Ion Alexandru de a se face, în chipul liric cel mai hotărît, exponentul unei vîrste şi al unei lumi cu o identitate socială şi istorică precisă. Poezia lui ţîşneşte din straturile unei tradiţii (observaţia e a prefaţatorului, M. Beniuc), pluteşte deasupra elementelor, confundîndu-se nu o dată cu ele. Ca şi Labiş (poetul cu care are cele mai multe tangenţe), Ion Alexandru evocă despărţirea de copilărie şi „primele iubiri", înţelese ca reprezentări ale unei adolescenţe fugoase şi lucide. Alta e însă, la el, epoca în care se desfăşoară trecerea de la o vîrstă la alta. Copilăria lui Labiş e tragică, jertfită pe ruinele războiului. La Ion Alexandru ea e fructul unei perioade istorice armonioase, încît poetul poate spune cu justificat orgoliu: „Sînt primul cîntăreţ în acest neam / Ce nu cunoaşte războiul şi nici exploatare".

Mîndria de a fi „copilul păcii", de a se fi născut cînd „spînzurau ultimele tunuri de propria lor umbră", autorul o exprimă în mai multe poeme dintre care cel puţin unul (Sfîrşitul războiului) e original prin îmbinarea de lirism patetic şi grotesc. Ideea e simplă, întîlnită şi în altă parte, dar poemul lui Ion Alexandru rămîne singular, prin viziunea de un aspru realism. Războiul, ursitoare sinistră, împarte daruri tuturor celor ce asistă la naşterea copilului: tatăl primeşte un picior de lemn (pentru că a slujit cu credinţă), mama — un mănunchi de păr alb, ca podoabă pentru timple, altora le oferă „hotarele întunericului", satulul întreg îi hotărăşte un cer ars pe jumătate, patruzeci de copii orfani, şapte femei spînzurate în cimitir etc. E un mod de a reconstitui alegoric imaginea unei umanităţi ieşite dintr-o zodie de apocalips.

Poezia capătă o notă de autenticitate aparte cînd transcrie nemijlocit datele unei biografii tipice. Ca şi Labiş, poetul simte nostalgia universului natal, a despărţirii de lumea mirifică a copilăriei, de caii ei roşii „cu coame încîlcite", de buciumele din scoarţă de răchită, de briceagul cu plăsele de corn de căprior. Timpul l-a legat cu o curea de mînă şi-l poartă spre alte hotare. Presimţirea unei experienţe inedite e proclamată solemn: „Vin alte înţelesuri, cu pumni bubuitori / Bat neîntrerupt în geamuri şi-n clopotele mele" (Sentimentul mării)

Adolescentul e bolnav de „dor de zări necunoscute", obsedat de „alpinele redute", adică de inaccesibil. Procesul întrării în altă vîrstă e numai aparent critic. Poetul se dăruie cu voluptate fiecărei clipe, ideile sale au aripi, plutesc vulturesţe la mari înălţimi (Autoportret).

Lirismul trebuie căutat nu în singularitatea elementelor biografice, ci în patetismul şi gravitatea gesturilor, în modul de a retrăi actele tipice ale adolescenţei. Efectul poetic iese din contactul liber al simţurilor cu realitatea, din percepţia elementelor şi prelungirea lor într-un univers de elanuri şi reprezentări specifice. Auzul fin surprinde prefacerile obscure ale materiei, zgomotul „liniştilor pustii", bubuitul urmelor de cai pe cîmpul îngheţat (Reveniri). Ochiul tînăr observă „culoarea răstignită în frunzele de plop" (Ploaia), drumul ce-şi întinde aripile în fumul orizontului, norii ce-şi pun „bluze fumurii", pomii ce se înfăşură în propria lor umbră pentru a suporta mai uşor singurătatea pămîntului.

Ion Alexandru nu e însă un descriptiv, ci un senzorial. El traduce afectiv totul, apelînd la natură numai în măsura în care îi ilustrează un gest sau o emoţie proprie. Aceste corespondenţe tind uneori să reconstituie momentele esenţiale ale existenţei. În Mînzul e sugerată, pe cale epică, taina genezei, din perspectiva unei juvenilităţi curioase. Copilul asistă la misterul venirii pe lume a unui mînz şi are deodată sentimentul solidarităţii universului. Vîntul aduce mireasmă de ierburi necosite, pădurea freamătă, văzdulul se întunecă, din haos se întrupează vieţatea, ca un triumf al luminii: „Văzdulul era negru, căci mînzul era făt, / Dar presimţea lumina cum dă în el năvală, / Şi arborii pădurii din depărtare, hăt, / Îi frămîntau auzul trosnind pe verticală".

Părăsind acest plan alegoric, reluat în două ample poeme (Sentimentul mării şi Cum să vă spun), Ion Alexandru rămîne, în cîteva admirabile profiluri, la notaţia de stări lirice, de emoţii fruste. Autoportret în mişcare (amîntînd de Cezar Baltag), O vară, Beau lapte sînt asemenea graţioase desene ale unei sensibilităţi surprinse în diferite ipostaze. În O vară, nota e eseniniană, de boemă rustică, exprimată printr-un fin animism. Transferurile de sensuri morale în lumea vegetală sînt mijloace vechi în exprimarea figurată. Ion Alexandru găseşte asocieri noi, punînd cu familiaritate în relaţie elementele materiei cu cele ale propriei gîndiri şi afectivităţi, descoperind astfel noi raporturi posibile între factorii universului. E chipul cel mai sigur de a verifica temeinicia şi autenticitatea unui talent. Beau lapte şi Adolescent, din aceeaşi sferă de reprezentări, celebrează plăcerile agreste şi gesturile energice, haiduceşti. Poetul stă în preajma focului, într-o poiană largă, aşează vreascurile în piramidă şi la mijloc frunzare, se aşterne pe burtă şi suflă cu putere, încercîndu-şi plămînii; slănina încrestată o înfige în frigare şi o oferă, potrivit ritualului, flăcărilor. Mîinile i se afumă „slănina lasă arome puternice şi, contemplînd totul cu voluptate, simte cum îl pătrunde o „gravă bucurie". Singură, imaginea finală („Adolescentul doarme. El trebuie să crească") salvează poemul de la platitudine semănătoristă (stilizată), dîndu-i o notă de şăgălnicie.

Beau lapte exagerează voit, îmi dau seama, în alegerea unor elemente compromise pentru poezia modernă. Lapte, şistar, gîtlejul care pocneşte de plăcere, ţuica ardelenească „cutră", cuţitul împlintat între pahare etc. I

OMUL DE CULTURĂ

— „Nu! Nu!“ — a fost reacția instinctuală de apărare, în clipa cînd am aflat vestea morții lui Ralea. Reacție de negare în fața sinistrului absurd biologic, atît de ușor acceptat de știință, și atît de necrezut de ființa noastră.

Realitatea brută a avut întîi inconsistență de fantomă; s-a insinuat apoi neverosimilă, ca să-și impună, în cele din urmă, toată grozăvia. Și totuși, undeva, în inconștient, desconsiderînd toate legile materiei, negația subsista. Tot mai slabă, fără nici o nădejde, pînă ce amintirile și opera. înlocuiesc, — sfîntă mîngîiere, — omul acela viu, fermecător, îndrăgostit de viață și iubitor de oameni, care făcea parte din lumea noastră afectivă. O imensă tristețe, ca o ceață groasă și rece învăluie încă totul. Un sentiment acut de neputincioasă compasiune, ne sfîșie inima; un sentiment de revoltă fără putință încearcă să tune împotriva a ceea ce în gîndul nostru socotim o nedreptate a destinului.

Omul acela de-o vitalitate atît de mobilă și-a încheiat activitatea pe pămînt, așa cum un pom trăznit nu mai dă roade. Dar undeva, în mii și mii de conștiințe, au rămas vii florile minunatei sale minți, și în panteonul culturii neamului, petalele lor vor dăinui etern, cu nervurile și culoarea lor, printre foile tomurilor.

Îmbogățită și stimulată de o vastă cultură, mintea lui Ralea înțelegea limpede și căuta să îmbrățișeze cele mai diverse aspecte ale vieții. Preocupările sale au fost astfel, — ca și la alte minți de aceleași dimensiuni, — multiple. Dar el nu s-a mulțumit să fie purtătorul unor cunoașteri anterioare, a căror însumare este desigur și ea, meritorie, — ci a îmbogățit știința psihologiei, a filozofiei, a criticii literare, mereu cu noi și originale idei.

În toată activitatea sa intelectuală, Mihai Ralea a fost un explorator. Temele de psihologie pe care le-a atacat erau, multe din ele, abia pe cale de a se defini, iar altele, — cele mai multe, — constituiesc probleme originale întru totul.

In psihologie: Formarea ideii de personalitate, Asupra saturației fenomenelor sufletești, Asupra expresiei sociale a emoțiilor, Cîteva observații asupra psihologiei simbolului etc.; în filozofie: Apocalips și umor, Filozofia seriozității, Ceea ce e nobil, Etica privită ca o răsturnare de forțe etc.; în sociologie: Sociologia succesului constituiesc cîmpuri în care Mihai Ralea a desfășurat vaste întinderi.

E de observat în această tematică specificul ei, — legătura strînsă cu problemele general omenești, — preocuparea de a căuta explicarea omului și a rosturilor sale în univers, umanismul ce caracterizează întreaga sa operă ca și întreaga sa viață.

Analiza profundă a fenomenului psihologic, a sufletului omenesc, dă oricărui cititor impresia adevărului necontestat, verificat prin sine, prin acel proces, interior, de urmărire a ideilor în înlănțuirile lor. Mihai Ralea a avut o minte extraordinar de clară. Și aceasta apare evident în toate scrierile sale, pînă și în cele mai subtile analize filozofice în care, la alții, obscuritatea și ermetismul par de rigoare, ca un limbaj propriu al acestei științe. Claritatea ideilor determină la el limpezimea desăvîrșită a stilului.

Spirit activ, preocupat de social, dornic să răspundă îmboldului său firesc și irezistibil de a-și pune munca și inteligența în slujba omului, Mihai Ralea a desfășurat o mare activitate politică, aducînd o importantă contribuție în lupta pentru democrație și progres, atît în trecut cît și în anii puterii populare.

Aceasta, firește, l-a sustras de la activitatea sa de om de știință, de filozof. Pentru patrimoniul filozofic pe care ni l-a lăsat, aceasta este desigur o pierdere. Dar pentru desfășurarea luptei în slujba democrației, în slujba înnobilării ideii de politică și a legării ei de cele mai înalte idealuri, aceasta a însemnat un aport neprețuit. Cine ar sta să facă bilanțul activității lui M. Ralea va fi greu să se hotărască de care parte să opteze în judecata sa. Mie mi se pare însă că alegerea pe care însuși a făcut-o este cea umană, cea mai aproape de imperativul patriotic. Cultura lui și puterea de pătrundere a fenomenului social și politic și-au găsit astfel eficacitate în acțiunea vie. Cultura lui Ralea nu a rămas detașată de viață, ca un scop în sine.

Lucrarea sa de doctorat Ideia de revoluție în doctrinele sociale constituie ca un fel de „motto“ pe frontispiciul tomurilor care i-au urmat, prima rază care i-a luminat drumul ce ducea negreșit la comunism.

Ralea a fost în același timp și un critic literar cu un gust sigur și cu o rară putere de analiză. Cunoștințele sale de psihologie l-au ajutat enorm în această operă. A fost și un scriitor, — un memorialist de o ținută universală, de-o rară finețe. Studiile sale despre Ibrăileanu, cu analize adînci a unei minți și a unei opere atît de complexe; despre Mihail Sadoveanu, cu implicațiile psihologice trase din ascendența sa; despre Tudor Arghezi, a cărui mărime a relevat-o printre cei dintîi, cu o precizione de astronom care ar fi descoperit în mod științific și sigur, un nou luceafăr pe firmamentul românesc, — sînt studii pline de idei originale, capitale pentru definirea acestor scriitori.

Memorialistica sa, în care puterea de evocare și sugestie, unită cu un rar simț de observație și caracterizare a celui mai mic detaliu, sînt îmbogățite de coloritul și parfumul culturii sale multilaterale, este o fermecătoare oglindă a lumilor reflectate, trecute prin prizma unei minți și a unui suflet de o rară pătrundere și finețe.

De este vorba de cărțile de filozofie, psihologie sau sociologie, de este vorba de cărțile de critic literar sau de însemnări de călătorie, ele au o putere de a te prinde, de a trezi în tine atîtea ecouri și asociații, sînt atît de bogate în idei, că simți o delectare spirituală la fiecare frază. Chiar citite detașat acestea, te simți îndemnat să le gîndești, să le auzi în interiorul tău, pe fiecare, să le simți cu toată frumusețea lor de gîndire, cu tot parfumul stilului lor.

Numai Anatole France și Ibrăileanu mi-au dat o asemenea delectare, de o asemenea calitate. Poate că este aici și o afinitate de concepții, de simțire, de gust. Și totuși nu este numai aceasta. Mihai Ralea face, cred, în mod real, parte, din familia spirituală a lui Anatole France și G. Ibrăileanu, — ei avînd fiecare, în felul său, puterea de a extrage din cultură și idei, esențele cele mai subtile, cele mai apropiate de viața interioară cea mai nobilă a omului.

Și mai cred că această delectare vine și din originalitatea ideilor, din noutatea și ineditul lor. Ralea nu este din familia intelectualilor care însumează, care sînt purtătorii, printr-o nevoie excepțională, a unei culturi date, a moștenirii acumulate de omenire. Inteligența lui nu a fost inteligența altora, memorată cu dexteritate. El a fost un intelectual care a pășit mai sus, lansat de pe platforma unei vaste culturi universale, pentru a căuta și găsi idei noi. Ralea a fost un om de cultură, creator.

Poate că în acest inedit, în această surpriză la fiecare frază, stă marea și rara satisfacție pe care o provoacă cititorului.

Și, desigur, explicația stă și în căldura sa sufletească, în caracterul uman, — nu steril și sterilizant, — al inteligenței sale, în dragostea sa de oameni.

De aceea, mai presus de sentimentul pierderii omului de știință, a omului politic și a scriitorului, ne apasă greu sentimentul simplu, al pierderii omului, pur și simplu a unui mare purtător de bunătate, săritor pentru ceilalți. Sufletul lui cald a încălzit climatul vieții în jurul său.

„Anumiți oameni sînt mai mult decît indivizi, sînt umanități“, scria chiar el, Ralea, definind dimensiunile lui Ibrăileanu. Nu știa, din modestie, că astfel se definea și pe sine. Universul pe care-l cuprindea mintea sa era vast și deplin. Luciditatea filozofului, a omului de știință, îi dezlega legile, iar imaginația și bunătatea lui îl colora și îmbrățișa. Climatul acestui univers era plin de căldura unei nesfîrșite generozități.

Cu astfel de excepționale însușiri, Mihai Ralea a orientat timp de aproape 20 de ani calea revistei Viața românească, al cărei director a fost pînă în ultima clipă.

In 1923, Ibrăileanu, adăpostit în infirmeria Liceului Internat din Iași, aștepta cu febrilitate sosirea de la Paris a tînărului Mihai Ralea, încărcat de gloria celei mai mari distincții a Școlii Normale franceze, instituție de un prestigiu mondial, — spre a-i încredința conducerea revistei căreia își închinase toată viața.

Și Mihai Ralea, tînărul acela plin de farmec, a sosit. El, — aș spune, dacă nu s-ar interpreta greșit, — a modernizat democratismul revistei, integrînd-o în mișcarea democratică și revoluționară a timpului, i-a lărgit orizontul, clarificînd cu tot curajul, pozițiile, afirmîndu-și simpatia față de ideile marxist-leniniste, față de Marea Revoluție din Octombrie, față de Uniunea Sovietică și de socialism. El, nu numai că s-a identificat prin formația sa intelectuală și concepțiile sale cu Viața românească, dar a contribuit la îndrumarea ei pe un drum mai corespunzător evoluției istorice sociale. El a adus un spirit modern, novator, unei ideologii și activități pornită inițial mai mult dintr-un sentiment umanitar, de generozitate, dintr-un fel de datorie de plătit față de țărănime îndeosebi, fără o bază ideologică științifică.

Cu Mihai Ralea a dispărut, ca om, unul din cei mai străluciți reprezentanți ai generației sale, un mare creator de idei. A dispărut un om cu un farmec fără seamăn, cu o inteligență sclipitoare și plină de înțelegere pentru suferințele tuturor. Toți, și cei ce l-au cunoscut, ca și cei ce nu l-au cunoscut, au pierdut un neprețuit prieten.

Viziunea lumii sale rămîne însă în cărțile lui, în aceste mărturii ale minții și sufletului său generos. Iar între el și noi, amintirea va întinde totdeauna fruntea ei ireală și fermecată, pentru a-l simți mereu între noi.

Demostene BOTEZ

MIHAI RALEA

MEMORIALISTUL

Există călători-autori care scriu cărți ce diferă de Baedecker doar prin sărăcia de conținut. Alții, ca bunăoară Blasco Ibanez, descriu oamenii și locuri cu o exactitate psihologică egală cu frumusețea literară a povestirii. Alții, ca Sadoveanu, evocă lucruri care stau în spatele peisajelor și personajelor, vise care întregesc o realitate avară pentru cei ce nu știu să vadă dincolo de ea. Alții, ca Paul Morand sau Jean Cocteau, vînează cu o savuroasă iscusință detaliul, nu zic caracteristic, ci uimitor, paradoxal, neașteptat, nostim: vînează cum s-ar zice, „curiozități etnografice“.

Mihai Ralea a scris și el cărți de călătorie. Sînt evocatoare ca o pagină de Sadoveanu, informative ca un ghid Blasco Ibanez, amuzante ca un capitol de Paul Morand, serioase ca o monografie de André Siegfried, Zweig sau Ludwig. Dar pe lîngă toate acestea, însemnările de voiaj ale lui Ralea mai au ceva, în primul rînd, un fel anume al autorului de a înțelege călătoriile. Adesea îmi cita vorba lui Kayserling: „drumul cel mai scurt de la tine la tine însuți trece prin inconjurul lumii“. Acrobaticul paradox al acestei fraze completare: „Da, drumul, nu zic cel mai scurt, dar cel mai sigur de la tine la tine însuți trece prin sufletul altora, al cîtor mai mulți alți posibili“. Și, împreună, ne aducem aminte de o lecție la Sorbona, a filozofului Goblot, care zicea că, în ipoteza că ar exista o judecată de apoi, omul nu se va prezenta acolo gol ca Adam, ci îmbrăcat cu toate opiniile pe care ceilalți oameni le-au avut despre el. „Cunoașterea, adăuga Ralea, este o călătorie care ne permite să ne comparăm cu cît mai mulți oameni diferiți de noi, pentru a ne înțelege și pe noi, și a-i înțelege și pe ei“. Dealtfel — și aici ne aduceam noi aminte de alt curs pe care îl frecventam cu ardoare la Collège de France — „dealtfel, cum bine spune Janet, noi nu ne aplicăm nouă o conduită decît după ce am aplicat-o întîi altora“.

Astfel, Ralea avea o sete inextinghibilă de voiaje pentru că insațiabilă îi era curiozitatea pentru tot ce conține sufletul omenesc și pentru întreg acest univers în genere. Citiți frumoasele sale memoriale de drum. Veți vedea cum alternează caracterizările ironice cu cele emoționate, cum omenescul e mereu conectat cu cosmicul, vremelnicul cu eternitatea, grandiosul cu delicatețea și grația, gîndirea filozofică adîncită cu persiflajul meritat al deșertăciunilor. O vînătoare în care el folosea nu o armă predilectă, ci toate instrumentele cunoașterii.

Dar mai este ceva. Cărțile sale aparțin unui gen inedit de roman, unde personajele nu-s indivizi, ci popoare sau epoci, colectivități spațiale sau temporale. Explicația geografică se împletește la el cu cea istorică, fuzionînd într-o explicație psihologică totdeauna de o sclipitoare frumusețe. Această metodă se îmbină cu cea de care am vorbit deja. Adică, așa cum în viața indivizilor un om se explică prin toți ceilalți oameni cu care a intrat în contact, tot astfel, popoarele și epocile, adică personajele romanelor lui Ralea, se explică unele prin altele, și mai ales se explică fiecare prin personajul exact opus. Astfel, viața în aer liber a mediteraneanului, Ralea o explică comparînd-o dialectic cu pasiunea trăitului în interiorul odăilor, caracteristică popoarelor nordice; cînd vorbește de băuturi, imediat se gîndește la spumoasa șampanie a francezului, în opoziție cu vinul greu de Xeres al spaniolului și cu berea abundentă a germanului; tot astfel cînd arată cît de diferite sînt, la diferite popoare, felul de a fi politicos, felul de a iubi, de a se căi. Aceste vederi din unghiuri multiple, explică fiecare perspectivă prin toate celelalte. Este o procedură bazată pe contraste, opoziții, contradicții. Procedare prin excelență dialectică pe care, instinctiv, încă din tinerețe, a practicat-o Mihai Ralea.

Iată și o altă trăsătură originală a cărților sale de călătorie. În ele, autorul nu-i numai pictor. Comparațiile, paralele, asociațiile de idei prilejuite de vizitările sale turistice sau de incursiile sale de istorie, sînt destinate să-i dea autoritatea necesară pentru a redresa ofense istorice, pentru a prevesti evoluții viitoare, și, în tot cazul, pentru a arăta cine are și cine nu are dreptate. Iată ce profetic încheie el povestirea sa de călătorie în Cuba, în 1948:

„Aici domnește fără nici o îndulcire contrastul cel mai violent între zdrențe și mătase, între coliba sordidă și palatul de basme. Lumile stau față-n față. Unii, înspăimîntați de coșmarul viitorului, cu mîinile încleștate pe comorile adunate; alții, gemînd de indignare, de suferință, și clădind, ascuns, în suflete, mînia. Se trăiește aici preludiul care vestește marile furtuni. Lupta e pregătită, și atacul va porni sigur în zori de zi. Pentru noi, acest rezumat de istorie, unde se prepară o nouă viață, rămîne o lecție adîncă. Spasmul colonial se concentrează și se precizează în ultima sa zvîcnire. Pentru cine știe să înțeleagă, Antilele devin un cîmp experimental pentru o repetiție generală“.

O altă trăsătură originală la acest autor de călătorii este felul cum cele mai individuale, banale întîmplări, sînt explicate prin secole sau chiar prin milenii de istorie. Iată cîteva exemple:

După cugetări foarte originale, foarte filozofice asupra mării, autorul trece imediat la probleme de istorie, istoria mitologiilor antice, istorie a muzicii moderne:

„Marea n-are mister. O compar cu pădurea, atît de plină de întrebări. Marea e egală cu ea însăși, fără surprize, fără enigme. E ca universul misticilor, mereu identic cu el însuși“ Singurul lucru misterios, pe mare, e acel „orizont înșelător și inaccesibil ca o sirenă. Misterul religios al orizontului e evident; totuși nu-mi amintesc nici o ceremonie religioasă la vreun popor primitiv unde orizontul să fie divinizat... Marea n-a oferit nimic religiei... Și cine va putea determina vreodată esența muzicală a mării? Ritmul, sunetul fiecărui val dă altă dimensiune sonoră, altă vibrare. Simfonia tuturor acestor cute de crep mărunte, infinite în număr și diversitatea lor, izbindu-se, împăcîndu-se în armonii, necăjindu-se reciproc în măsuri de scherzo! Dar mai ales ecoul lor surd pînă în adîncimile întunecate, pînă la urechile stelelor de mare de pe funduri și chiar pînă la stelele de pe cer“. După ce a cîntat această frumusețe muzicală a mării, autorul trece la toate absurdele încercări de a exprima prin muzică aceste mult prea muzicale lucruri. Și zice atunci: „Toate simfoniile onomatopeice care imită marea au în ele ceva meschin, ceva asemănător unei fraze wagneriene cîntată la mandolină de un băiat de prăvălie“. „Marea e aceeași ca și pe timpul cînd Xerxe punea s-o bată cu biciul... Aici timpul nu se măsoară ca pe pămînt, secular, ci geologic, cu milioanele de ani“.

În Canalul de Corint găsește cel mai tipic peisaj grecesc. Nicio vegetație. Și trei mari culori: albastrul profund al mării, azurul văzduhului și galbenul stîncii: „În această baie de galbăn și albastru violent luminate mi-a apărut întîia oară peisajul Greciei eterne. E frumos și nenatural. Trei culori clare domină. Conturele sînt desenate insistent. Nimic nu se amestecă, nu se confundă, nu se încurcă. Totul e luminat, dezvăluit, evident. Pretutindeni, margini și hotare. Fiecare linie, fiecare punct e la locul lui, rezumat la ceea ce este, fără să treacă dincolo, în alt domeniu. Aici n-are ce căuta infinitul, nedefinitul. E leagănul rațiunii elene. Din acest peisaj a ieșit noțiunea, ca o emanație naturală. Aceste trei culori dominante, împerechiate între ele, nu sugerează oare însăși schema silogismului? Logica artistotelică e produsul organic al acestor locuri. Silogismul e o metaforă geografică: combinație a celor trei premize: marea, cerul, stînca“.

Barrès vorbise de „peisaje prelucrate de istorie“: Ralea a descoperit fenomenul invers: istorie omenească prelucrată de peisaj, de mesajele perceptive ale acestuia.

Giraudoux spunea o dată că un meci de fotbal este aceeași piesă jucată de aceiași actori și unde acțiunea adevărată nu e în arenă, ci în tribune. Acolo vezi cum oamenilor le cresc mușchii, li se decuplează forța și pofta de viață. Jucătorii n-au importanță. Importantă e creșterea sănătății maselor. Exact așa procedează și Ralea cînd descrie o cursă de tauri. Știți, cu toții, zice el, în ce constă o coridă. O cunoașteți „din cinematograf sau de la Blasco Ibanez“. Este desigur oribil. Dar încă și mai inuman e spectacolul pe care îl oferă tribunele. Dacă vreun turist străin pleacă, oripilat, atunci, „frenetice huiduieli se dezlănțuie contra acestui laș, laș ca o femeie, care, sprijinit pe un linceul umanitarism, disprețuiește asemenea vitejești manifestări naționale... Această vibrație a cincisprezece mii de oameni, bărbați și femei, îmbrăcați în toate culorile, subt soarele nemilos, această paletă de pete colorate în veșnică mișcare este poate un spectacol mai interesant decît însăși lupta cu taurii“.

O moarte timpurie a împiedicat pe acest om să-și continue memoriile pe care avea de gînd să le scrie.

Memoriile, adică iarăși călătoria minții lui în timp și în spațiu, de-a lungul popoarelor și de-a lungul sufletului altora. Am fi putut avea o sinteză a unui secol uimitor care, în mai puțin de 40 de ani, a cunoscut formidabile schimbări structurale. Ralea avusese prilejul de a fi fost martor ocular la toate aceste ametitoare schimbări de viteze ale istoriei. Cartea pe care ar fi scris-o ar fi întrecut în interes, înțelepciune și frumusețe, tot ce s-a scris pînă acum în literatura de călătorii.

Și este simbolic cum, ultimul său articol, publicat în Secolul 20, *este consacrat marelui călător al literaturii universale și poartă titlul* Actualitatea lui Jules Verne.

D. I. SUCHIANU

CRITICUL LITERAR

Raționalismul structural și umanismul consecvent al gîndirii lui Mihai Ralea, asociate unui temperament generos, robust și plenar, și-au găsit o limpede expresie în convingerile sale, susținute și reafirmate, asupra **legitimității** criticii literare, în viguroasa conștiință a **utilității** acesteia ca act de cultură și manifestare a vieții. Fără a fi desigur un profesionist în materie, un cronicar **sistematic** al fenomenului literar, Ralea credea sincer ca puțini alții în necesitatea, în funcția activă, în eficiența practică și totodată în nobila frumusețe intrinsecă a criticii literare.

Scepticismului rafinat sau mediocru, reproșurilor plictisite, mofturilor de tot felul, prevestirilor funebre, le-a replicat cu autoritate și neînduplecată mîndrie intelectuală, mobilizînd toate strălucitele argumente ale evidenței. Admonestările blazate, falsa distincție a motivărilor vag obosite, („tot ce se recită despre critică“), reflex pînă la urmă al lipsei de vitalitate intelectuală și morală, s-au izbit în el de liniștita și înțeleapta afirmare a valorii spiritului critic, în formulări care onorează hulita breaslă: **„Criticul e un creator de puncte de vedere noi în raport cu o operă.** El o face iubită și din alte motive, înțeleasă și prin alte prisme, îi aduce noi aderenți, formează un nou prozelitism, pentru că trezește noi interese, atrage cititori și oameni pe care vechile aspecte nu-i interesau. Adăugînd o nouă aripă edificiului, descoperind panorame neobișnuite, generalizează creația artistului. **Criticul întreține longevitatea artei“.** Ce însemnează a produce puncte de vedere noi în raport cu opera de artă și a deschide alte și neașteptate perspective, a face să explodeze înțelesuri nebănuite care schimbă deodată climatul lăuntric al operei și prelungesc în spații necunoscute sensurile ei, se desprinde cu o rară claritate din inteligentele, sclipitoarele comentarii consacrate de Ralea literaturii române și străine, din studiile sale de fină psihologie literară, considerații la obiect sau tentative de vastă sinteză, exemplare prin puterea de convingere pusă în serviciul „periferiei nebuloase“ a operei, în explicarea cu variate unghiuri de vedere a virtualităților, a latențelor potențate, în sfîrșit a acelui **„halo difus care o înconjoară“** captat de critic în fluxul secret, în infinita sclipire de radiații vitale.

Incursiunile astfel realizate în teritoriul operei lui Balzac sau Marcel Proust, Thomas Hardy și Fromentin, Rilke și Valéry, Anatole France și Ibsen, Sadovcanu sau Arghezi sînt permanente dezvăluiri, dezlegări de secrete, curajoase încercări de a spune **altceva,** comunicări de sensuri neobservate.

In paginile sale cele mai rezistente, Ralea izbutește să producă mari echivalențe critice ale textului îmbrățișat, însă echivalențe care implică și o continuă descărcare de inedit și surprinzător. Cine ar fi gîndit că forța de expresie stilistică a geniului arghezian, verva orală și scriptică, marea invenție verbală și revoluția totală în materie de vocabular și limbă, s-ar explica în instanță ultimă prin proprietăți direct divergente cu ceea ce produc, prin reținere și inhibiție, prin dificultăți și constrîngeri, prin „comprimări excesive“ și o încătușare, o „criză“ stilistică aproape imposibil de dezlegat? Ralea propune totuși nu fără un fecund temei, o atare ipoteză îndrăzneață care plasează pe Arghezi în orbita temperamentelor artistice excepționale, relevînd rădăcinile secrete ale actului creator.

„Structura unui om banal e făcută dintr-o anumită echivalență între forța poetică disponibilă inițial și expresia treptată a acesteia. La scriitorii obișnuiți, pe măsură ce se adună energie mintală, se și cheltuiește... Aceasta e facilitatea supremă: lipsă de inhibiție, de economie, de încordare și agonisire... Cînd e vorba de temperamente bogate și viguroase, pline de energie torențială, atunci anumite dificultăți de exprimare duc la o puternică comprimare. Dar expresia comprimării excesive e **explozia...** Lipsa de facilitate îi încearcă sufletul pînă la o tensiune neobișnuită. Cînd izbucnește, întrece efectul curent“.

Vigoarea de apostol al dreptății, sinceritatea radicală, exaltarea tinereții intransigente, însușirile cele mai **evidente** ale operei lui Ibsen, sînt și ele explicate printr-o structură inițială aproape de sens contrar, opera lui Ibsen este văzută ca un „produs de minte rece, de suflet sterp, lipsită de căldură și de acea senzualitate specială care produce compătimirea și simpatia: vînt înghețat de nord care usucă viața pe unde trece. Și poezia, înalta poezie a lui Ibsen, are același caracter. E o poezie rece, de temperaturi înalte, poezie boreală de aer tare: fără sînge și fără viscere“.

Ralea pornește în comentariile sale cu ideea că opera analizată și-a dovedit dreptul de existență, el se ocupă în genere de opere acceptate printr-un acord unanim, în planul culturii. Pentru a-i verifica vitalitatea, o înscrie într-un univers determinat, apelînd la serviciul tuturor factorilor, feluriți de la un caz la altul, care-i pot demonstra interesul, trăinicia.

Intervin astfel considerații de ordin social, etic, psihologic și filozofic, o diversitate de referințe și asocieri surprinzătoare de indiferent ce ordin, alăturări izbitoare și totuși verosimile și convingătoare ale unor regiuni divergente; toate menite pînă la urmă, chiar dacă pe căi ocolite, și cu străbateri frecvente în zonele ascunse, să aducă argumente noi în sprijinul ideii de **valoare.**

Ralea nu este așadar numai un comentator inteligent, autor de digresiuni „pe marginea literaturii“, un amator de idei (oricît de strălucit, asta o vede oricine) dar și **un critic;** demonstrație indirectă, însă plină de forță, a ideii că „valoarea“ în artă nu se resimte doar prin factori imponderabili, existenți în sine, ci se constituie printr-o interferență de contribuții „eterogene“ și că materia ei primă o reprezintă viața, ideile, sentimentele sociale, documentele sufletești, adică tot atîția factori de ordin aparent extraestetic.

Prin aceasta se ilustrează în critica românească, pe urmele lui Ibrăileanu, direcția criticii **totale,** a criticii materialist-științifice, străină grimazelor estetizante și infiltrațiilor „autonomiste“. Pentru Mihai Ralea opera este o unitate vie, expresie a existenței fecunde, plenare și nu un produs frigid, al spiritului pur, al intuiției pur artistice.

Cînd o atare direcție în critică este servită de un talent generos, ea își revelează întreaga fertilitate. Caracteristică pentru Mihai Ralea, este marea capacitate de a vibra ideologic și de a îmbrățișa opera cu un fel de voluptate a inteligenței, cu un înalt lirism al ideilor, cu însușirea rară de a preface „ideile“ în sentimente pătrunzătoare și sentimentele în „idei“ de o infinită complexitate. Ralea comentează literatura, scriitorii, epocile și curentele literare ca pe niște realități tangibile, ca pe niște organisme vii, perceptibile pe toate căile spiritului și deopotrivă prin simțuri.

El este un sensual amator de literatură și totodată un ideolog și un estetician, în stare să cuprindă de sus, prin rotiri inalte, direcțiile fundamentale, tipologiile generice. Știe să insufle viață abstracțiunilor pentru alții reci și în același timp să degaje „ideea“ din fenomenul cel mai concret, de un specific aproape ireductibil. Studiile, articolele sale, observațiile sale de un „bun simț“ rafinat, expresie a unui temperament receptiv, plin de vitalitate și al unei structuri funciar raționaliste vor continua cu siguranță să intereseze și să placă. Ele vor continua să mobilizeze într-un clan de vibrantă tinerețe energiile spirituale și sufletești ale cititorului de mîine.

Orientarea umanistă și democratică era la Ralea consecința unei concepții programatice, dar și a unui splendid temperament, care **prin natura sa însăși,** prin cantitatea de viață și de rațiune ce i se integra, respingea forțele obscure ale iraționalului, estetismul dogmatic, pe de o parte, barbaria mistică, sărăcia de gîndire a „dreptei“ pe de altă parte.

Critica noastră contemporană recunoaște în Mihai Ralea pe unul din marii ei precursori și exponenți în direcția afirmării lucide a valorilor umanismului.

L. RAICU

Desen de MARIANA POPA

consfătuirea

(fragment de roman)

de AL. SIMION

In zilele următoare Condrea pregăti materialele pentru ședința de birou, îndeletnicindu-se și cu o mulțime de alte treburi, unele mărunte, care-i înghițiră tot timpul. Completă fișe de evidență, întocmi tabele statistice, încheie situația cotizațiilor, clasă hîrtii și procese verbale. Un fost activist sindical, sancționat pentru distribuirea pe șprinceană a biletelor de odihnă, încercă să-l convingă ore la rînd, de nevinovăția sa. Primi o reclamație anonimă, care se dovedi a fi falsă, împotriva unuia de la fabrica de butoaie. Pe lîngă timp cheltui astfel și nervi.

Porni în sfîrșit cu inginerul Deliu la Plopu. Pînă la Fălcuța merseră cu Imeseul. De la Fălcuța la parchetul Copcile 1 unde se afla sediul sectorului Plopu, suiră cu drezina. De la Copcile mai departe transporturile se efectuau cu mașini auto. Consfătuirea urma să se țină la sediul sectorului. Se hotărîse ca planul de măsuri să fie prezentat adunării în numele conducerii administrative și al biroului organizației de bază.

Velea dicta tocmai ultimele pagini refăcute dactilografei. Sarcinile fuseseră defalcate cu grijă fixîndu-se amănunțit responsabilități pe diverse linii, de la conducere pînă jos la echipă, iar unde se putea, chiar și în cadrul echipei. Deliu verifică dacă se înscriseseră în plan și recomandările privind respectarea instrucțiunilor de securitate a muncii.

Nechita sosi cu o falcă în cer și una în pămînt. Colindase parchetul Vărărie și se certase cu maistrul.

— Păi acolo e stațiune de odihnă. Grigoriță și-a răcit coardele vocale și bea ceai. Iar corhănitorii pe coastă aruncă din juma în juma de ceas cîte-un lemn pe jilip. S-au molipsit de la ai lui Postolea...

Un funcționar i se plînse că nu-l prinde nicicum pe Enache la telefon.

— Care Enache?

— De la Toaca.

— Tocmai dumnealui...? Stai că-l aranjez. Nechita ridică furios receptorul. Allo...! Care ești, bre...? Dă-mi-l pe Enache... Nu s-aude? Da... pe maistru...! Măi, Enache, tu ești? Da pe unde umbli, bre, că nu-ți poate da nimeni de urmă? Ai fost în cosmos? Nu te-ai întîlnit cu Gagarin? O să-ți pic, stimabile, într-o vizită elegantă. Nu înțelegi...? Am zis... elegantă... Așa...! Ia raportează, te-au anunțat de ora 6? Ei, asta am vrut să controlez. Te prezinți la judecată cu amîndoi șefii de brigăzi, cu Postolea și Iacob. Nu cumva să se îmbolnăvească taman, careva, că mutăm consfătuirea lîngă patul lui, la spital. Să nu lipsiți vreunul că-i foc. Limpede...? Am întrebat dacă-i limpede! Atunci, noroc bun.

Se descheie transpirat la scurtă și se trînti într-un scaun.

— O să te trezești cu o apoplexie, rîse Deliu. Prea te agiți. Mai calm, mai cu socoteală, îl sfătui el.

— Nu-mi purta de grijă, tovarășu inginer, se supără Nechita, că eu o să capăt apoplexie de la puturoșenia unora ca... Schiță un gest plictisit și se întoarse spre Condrea: E aici Neacșu.

Condrea nu spuse nimic.

— Cică o să participe la ședință, urmă încruntat Nechita. Zice că a vorbit cu dumneata și cu nu știu încă cine... Se laudă că tovarășul Pascu personal l-ar fi trimis la noi... A ajuns mahăr. Tuși gros: De!

Deliu se interesă cîți kilometri sînt pe scurtătură, prin pădure, pînă la Vărărie.

— Trei, răspunse Nechita.

— O să mă reped pînă acolo, să cercetez și eu care-i situația.

— Să te însoțesc, tovarășe inginer?

— Nu-i nevoie. Ești obosit.

— Ba da, hotărî Nechita și porunci șoferului care turna afară apă în radiator să întoarcă drezina și să vină după ei la vale. Îndărăt, pe jos, la deal, ar fi văzut altfel pe dracu.

Condrea rămase în Copcile. Ar fi tras o fugă pînă-n Toaca, i se păru însă prea departe. Se gîndi să bată puțin coastele împrejmuitoare, să intre prin cabane, să mai schimbe un cuvînt cu oamenii. Pînă diseară mai era vreme. În Copcile se numărau două parchete, cu doi maiștri, Velea și Baraboi, despărțite între ele doar de cîteva sute de metri.

Condrea o luă înainte pe o cărare șerpuind prin iarbă în lungul liniei înguste. Între cîțiva brazi, adăpostit sub coroane bogate de cetină, un vagon vechi de tren servea de atelier mecanic. Răzbătea dinăuntru șuierul trepidant al unui motoraș electric. De alături dintr-o șură de scînduri, răsunau lovituri de ciocane. Acolo era fierăria. Condrea se apropie și se opri în prag. Fierarii — îl cunoștea doar pe cel mai în vîrstă, pe Huțuianu — ciocăneau pe rînd, în ritm continuu, o șină de fier. Se înclinară, abia mișcîndu-și buzele la salutul lui, zoriți de piesa roșie de pe nicovală. Condrea privi un timp cum bătucesc și modelează fierul.

Ajunse la Copcile II.

— Tovarășul Baraboi e pe munte, îl anunță paznicul. N-aveți tutun?

Condrea îi întinse o țigară. Sui treptele roase și scîrțîitoare ale cabanei. Înăuntru o femeie deretica, cineva își fierbea pe sobă mîncarea de prînz. Paturile cu așternuturi albe, cu pături frumos aranjate deasupra îi plăcură. Din colțul din fund îl cercetau atent, doi tineri îmbrăcați amîndoi în pufoaice. Unul dintre ei părea aproape copil.

— Cîți ani ai? îl întrebă Condrea.

— 19, se grăbi băiatul cu îndrăzneală. Era înalt, lat în spate, cu un gît suplu dar vînjos. Doar fața rotundă cu pielea roză și o anumită expresie de uimire veselă și neastîmpăr tineresc în privire, aminteau de adolescența de ieri.

— Unde lucrați?

— La nea Baraboi, răspunse al doilea flăcău, pe nume Bărgăuanu. Bărgăuanu arăta ceva mai bătrîn. Sîntem cocișt, cărăuși, adăugă el.

Condrea se miră:

— Și cum de ați coborît la ora asta?

Bărgăuanu făcu semn către tovarășul său.

— S-a accidentat și m-a trimis maistrul să-l ungem cu spirt și vasilină.

— Ia să văd, spuse Condrea.

Mănăilă scoase o mînă din buzunar.

— Mare brînză, mîrii el. M-am zdrelit un pic la deget. Nu trebuia nici un fel de spirt, că am carne bună și se vindecă repede. Mă păleam eu pe acasă, ehe, mai rău. Odată m-a călcat un bou pe picior și tot mi-a trecut.

Condrea clătină mustrător din cap.

— Corhănitul nu e joacă.

— Eu îs cociș, îi aminti Mănăilă.

— La fel de greu, continuă Condrea. Nu te juca, nu te pripi că te izgonește Baraboi din parchet cît ai zice peșteș.

Pătrunse chiar atunci pe ușă Huțuianu, fierarul. Își împinse căciula pe ceafă, zîmbi și după cîteva clipe de zăbavă se îndreptă spre patul său. Se aplecă într-un genunchi și trase de dedesubt o valiză de lemn.

— Prînzesc aici că-s la un pas depărtare, explică el, cu același zîmbet binevoitor pe buze.

Puse pe masă brînză, slănină, o cutie de conserve și desfășură dintr-un șervet pîinea. Luă apoi de pe poliță o ulcică de metal cu capac, se uită într-însa, o scuturâ puțin și o așeză cu băgare de seamă pe plită.

— Am oleacă de fasole.

Condrea îi urmărea mișcările. Era un om de o deosebită meticulozitate acest tînăr fierar. Hîrtii albe cu franjuri la margini acopereau noptiera și polița. Lucrurile se rînduiau deasupra ordonat și cu grijă. Zări apoi rezemată de perete, lîngă pat, o cutie de vioară. Huțuianu ieșise tocmai afară să se spele. Mănăilă îi turna apă cu căldarea. Cînd reveni în încăpere, Condrea se interesă:

— Cînți la vioară?

Huțuianu zîmbi iar.

— Cînt.

Mănăilă strigă:

— Ia colea o horă pentru tovarășul... Arde-i una...! Huțuianu se codi.

— Dacă nu ți-e prea foame, arde-o, îl rugă și Condrea. Huțuianu lepădă atunci cuțitașul, cu care voise tocmai să taie niște slănină, își frecă de cîteva ori palmele de cracii pantalonilor și deschise cutia. Vioara aproape nouă strălucea sub lustru. Huțuianu o fixă grav sub bărbie și ciupi strunele. Întinse apoi arcușul și sunete delicate, zglobii, umplură cabana!

— Ei...? izbucni Mănăilă.

Huțuianu cîntă cîntecul pînă la capăt și lăsă apoi vioara și arcușul în jos.

— Bravo, îl lăudă Condrea. Nu m-așteptam să asist în Copcile la un spectacol de muzică populară. Se bucura într-adevăr. Băieții aceștia și mai ales Huțuianu, îi risipiseră din osteneală, și-l mai înseninaseră. Zău că te pricepi, îl lăudă Condrea a doua oară. Foarte frumos. Cum de ai învățat?

Huțuianu, măgulit, îi povesti cum îndrăgise instrumentul la club în Fălcuța și că se înscrisese la un curs de muzică deschis chiar acolo la club. Azi un pic, mîine un pic, pînă a deprins meșteșugul. A strîns apoi bani, a plecat la Radina și s-a întors înapoi cu vioara sub braț.

— Poftim la masă, îl invită Huțuianu, n-am cine știe ce, dar din ce am cu plăcere. Condrea măsură dintr-o ochire proviziile fierarului, îi văzu pe Mănăilă și Bărgăuanu gata să se înfrupte cu cîte ceva și refuză.

— Cu altă ocazie, promise el.

Mănăilă rupse un colț de pîine. Condrea își luă ziua bună și plecă. În tindă observă fără voie că pereții sînt uriți, goigoluți. Nici un „peisaj" prins în patru pioneze, nici un ziar, după cum fusese vorba. Se întelesese cu Grozavu ca la cabană să se afle în permanență la afișier ziarul. Lipsea de asemenea graficul îndeplinirii sarcinilor de plan... Păcat, își spuse Condrea. Tocmai la Copcile, la Baraboi. Barem... un afiș colorat împotriva incendiilor.

La înapoiere întîlni un grup de țărani cu pufoaice pe umeri. Lucrau pe semne undeva în pădure. Duceau în mîini bocceluțe înodate la gură.

— Da de unde și încotro? întrebă Condrea. Erau din Toaca. Unul se plînse că-l înțeapă reumatismul, al doilea că i s-a îmbolnăvit nevasta, al treilea bălmăji și el un motiv oarecare. Condrea se supără. De vineri o porniseră...

— Păi pe voi nu vă doare c-a ajuns Toaca la coada cozilor?

— Mde...! mormăiră oamenii cu fereală.

La sector începuseră a se aduna maiștrii și brigadierii convocați pentru consfătuire. Venise și Postolea. De statură mijlocie, cu creștetul pleșuv, să tot fi avut 45 de ani. Purta slavută și cizme de cauciuc. Obrajii îi atîrnau fleșcăiți de slăbiciune și oboseală. Îl cercetă pe Condrea cu neîncredere.

— Cîștigăm prost, de aia n-avem spor, se destăinui el. Condrea se rezemă de perete.

— Da Nelu, da Baraboi...? Ei cum se descurcă...? Bănuia că referirea la Nelu n-o să-i facă plăcere; nu-și pusese însă în gînd să-l cruțe.

— Nelu...? repetă hlizindu-se Postolea. Fața sa pămîntie căpătă culoarea cenușei. Privirile i se șterseră. Urmă cu o voce seacă. Terenul nostru nu se compară cu al lui... La noi îi greu... Și timpul îi anapoda... Tarifele fixate de întreprindere n-au ținut cont... Nu ne-au dat maximum... Inginerul Deliu s-a încăpățînat... N-a vrut să ne dea maximum... Vorbea sacadat, frînt.

— Măi, măi, clătină din cap Condrea. Pe dumneata te prigonește, iar pe ceilalți îi protejează.

Postolea stărui cu o sclipire bolnăvicioasă în ochi.

— Așa-i cu prețurile.

— Ascultă, brigadierule... vru să-l ia la rost Condrea. Citi însă pe chipul lui o tristețe atît de apăsătoare și totodată revoltă neputincioasă, furie, invidie, încît se opri brusc și-l îndemnă: explică în adunare situația, să discutăm, să analizăm. Gîndește-te și la lipsuri... Poate că ai și lipsuri, nu?

Postolea tăcu. Dintr-un colț îi fixa pieziș, fără a îndrăzni să se apropie, Enache, maistrul de la Toaca. Răsfoia din cînd în cînd foile unui carnețel și nota ori sublinia ceva cu creionul. Se pregătea să ia cuvîntul. Nechita, prin răcnetele lui la telefon, îl speriase.

— Vă pleacă lumea de vineri, îl dojeni Condrea și-i pomeni de întîlnirea dintre cabane.

— I-am învoit eu pe cîțiva, se apără Enache, că era caz de forță majoră.

Condrea rîse.

— Mai lasă și dumneata dracului forța majoră, zău. Enache se foi stînjenit.

— De...!

Apăru pe ușă Baraboi.

— Sănătos, voinic? zîmbi Condrea.

Să-i spună de afișarea ziarelor și-a graficului? Nu, n-are rost; prea ar fi expediat astfel chestiunea la repezeală. Voia să-l întrebe și de Ghiță Florea. Amînă pentru mai tîrziu.

Se înapoiară șeful sectorului, Nechita, inginerul Deliu și maistrul de la Vărărie, unul Grigoriță, mic și firav cu nasul cam cocîrjat.

— E și Neacșu cu noi, zise Nechita. L-am adus de la Vărărie, unde controla nu știu ce.

Neacșu apăru de îndată. Zăbovise puțin afară de vorbă cu un cunoscut. Îi strînse mîna lui Condrea, îl întrebă pe Nechita „Cînd începem" și privi nerăbdător la ceas.

Trecuse într-adevăr de șase. Lipseau totuși cîteva parchete.

— Disciplina-i încă pasăre rară la voi, observă Condrea.

— Condiții specifice... răspunse Nechita. Juma de oră, o oră nu contează. La munte distanțele sînt de kilometri; nu-i ca la fabrică unde-i iei pe toți ca din oală.

Neacșu tuși.

Grigoriță se așeză pe un capăt de scaun și cu pieptenașul său de tablă încercă să-și ordoneze firele de păr lipite de nădușeală pe frunte și pe tîmple.

Consfătuirea se deschise abia pe la șapte. Nechita prezentă pe scurt problemele și propuse măsurile de îndreptare, graficul detaliat al îndeplinirii planului pe următoarele luni.

— Să lăsăm tinguiala la o parte, încheie el. Să-l desființăm pe „nu pot". Să existe numai... iaca, eu dau atîta ori atîtica, pe deasupra. Clar? S-auzim!

Oamenii se mișcară în bănci.

— Măi tovarăși, spuse iar Nechita, e în joc cinstea noastră și... nu vă prea înghesuiți. Sau nu v-ați întocmit încă lista de gînduri?

Rîsete potolite.

— Să pornesc eu, hîrîi Baraboi, că-s coliliu și mai de aici. Graficul, după mine, e chibzuit. Și dacă ne-am ține de el... reușim. Sectorul nostru a cam fost pricopsit. Ne-au izbit sumedenie de necazuri, ba ninsori cu troiene cît casa, ba furtuni năpraznice, ba altele. Da eu zic să ne încordăm și să îndreptăm situația. Mai ales cei din Toaca... În privința mea, tovarăși, mă angajez să răspund la sarcinile de plan și să depășim în parchet cifrele.

— Concret, interveni Nechita.

— Concret, repetă Baraboi și citi dintr-un carnețel pe puncte sortimentele la care avea să realizeze cantități suplimentare.

Inginerul Deliu întrebă:

— Șefii de brigadă sînt de acord?

Da, erau de acord.

— Ne-am sfătuit împreună, adăugă Baraboi și termină astfel: Chem la întrecere parchetul Repegioru.

Todiriță Ungureanu, revizorul de funiculare, grav și domol, reluă pe larg cele spuse la conferința de alegeri în legătură cu respectarea indicelui de utilizare a mecanismelor, referindu-se însă de astă dată doar la Mineciuri și Wiessenuri.

— Am efectuat un calcul pe care l-am înaintat... arătă el.

— Cui? se interesă Deliu.

— E încă la mine, îl studiez, răspunse Nechita.

Todiriță continuă supărat:

— Folosim mașinile sub capacitate, tovarăși. Cum să obținem dară indicatorii la productivitate? Suferă încă organizarea și din această cauză funicularele stau adeseori de pomană și muncitorii de la funiculare stau de asemenea de pomană. De exemplu la tovarășul Grigoriță... Funicularul Mineciu nu lucrează decît pe jumătate din cît ar trebui. De ce? Pentru că n-are la tasoane lemn suficient. De ce n-are la tasoane lemn suficient?

Nechita își întinse brațele lungi de-a curmezișul mesei.

— Cum e, Grigoriță?

Grigoriță era meșter neîntrecut la vorbă. Nimeni ca el nu se pricepea la o cuvîntare. Citea cu regularitate ziarele, cumpăra în cîte o duminică „Contemporanul" și-i plăceau romanele. Critica neașteptată a revizorului Todiriță Ungureanu și întrebarea lui Nechita îi năruiră însă siguranța.

— N-am oameni, se plînse el.

— Ar fi fost de datoria dumitale să-i găsești, interveni Deliu.

— Nu-i simplu, se căină pe același ton Grigoriță. M-am ciocnit de greutăți și în privința vitelor, din care pricină am rămas o vreme în aer la faza scos. Cum să fi aprovizionat funicularul?

— Ce mi-e popă, ce mi-e dascăl, tot aleluia cîntă, îl luă peste picior Nechita. De aia ți-a încredințat statul un parchet de exploatare, ca să te descurci. Te repezeai pînă la Dărăbani și angajai fasonatori, ca mine cînd eram la Gîrlița. Eh!

Grigoriță se socoti nedreptățit.

— M-am străduit. Sînt însă probleme în care și sectorul are datoria să ajute.

— Concret, îl întrerupse Nechita. Propuneri la plan.

Grigoriță se descheie la haină.

— Rășinoase da, stejar da, celuloză da, cereuri nu...

Nechita se lăsă mirat pe spate.

— Cereuri nu? Poate n-am auzit. Tu, bre Grigoriță, îți închipui, pe semne, că noi ne jucăm de-a v-ați ascunselea. Dă-o dracului de treabă. Tocmai cereuri, unde ne arde mai tare.

Grigoriță, jignit de tonul lui Nechita, se înverșună: cereuri nu. Și aduse mînios dovezi. Deliu se amestecă iar în discuție. Căută să-l potolească și-i arătă apoi pe baza evaluărilor întregului volum de masă lemnoasă că „Vărăria" nu-i pricopsită deloc la sortimentul „cere" față de restul parchetelor. Nu degeaba zăbovise acolo de la amiază pînă seara. Deoarece maistrul continua să ofteze, Deliu spuse că se va duce din nou personal la Vărărie spre a stabili pe teren, la „cioată", posibilitățile de îndeplinire a cifrelor. Iritat și ostenit, Grigoriță încuviință, adăugînd îmbufnat că cheamă la întrecere Toaca.

Brigadierul Știucă Ion, sau Nelu, cum îl striga lumea, de la Repegioru, un tînăr pînă-n 30 de ani, zvelt, ferchez în bunda-i înflorată strînsă pe piept, cu o figură alungită, dură, expresivă și niște ochi aprinși, focoși, îl hărțui puțin pe unul Brandabur, și urcă singur angajamentele. Cînd pomeni însă și el, hodoronc-tronc, de o întrecere cu Iacob, Condrea nu se mai reținu.

— Măi tovarăși, noi minimalizăm în felul ăsta problema. Ce-i aia că o să mă întrec cu Naie sau cu Laie? Ori organizați temeinic întrecerea, ori, dacă nu sînteți în stare, lăsați-o moartă. Sindicatul moțăie, se vede treaba, iar organizația de bază n-a catadicsit încă să-l zgîlțîie. Se poate? Doar am mai discutat.

Dacă i-ar fi răsărit acum în față Grozavu, președintele Comitetului sindical, i-ar fi azvîrlit cîteva... usturătoare rău. Lucrase, omul, anapoda.

— Problema trebuie privită serios, urmă Condrea, trebuie studiate și fixate condițiile, obiectivele și nu așa de-a valma, la grămadă. Planul cuprinde doar și asemenea indicatori importanți ca productivitatea, calitatea, prețul de cost etc. Nu?

— Sigur, consimți Nechita.

— Și apoi, reluă Condrea, eu adresez tovarășilor întrebarea: Cum stăm cu educația comunistă?

— Da, cum stăm... repetă Nechita.

Condrea făcu o pauză:

— Iată numai chestiunea absențelor. Ar fi folositor să se calculeze pierderile în producție din cauza lor, pe parchete, și să se afișeze calculul la cabane, pentru ca oamenii să-și dea seama de ce înseamnă o absență nemotivată. Dar și conducerea sectorului ar fi bine să se gîndească la niște forme de transport mai corespunzătoare. Sau chestiunea brigăzilor complexe cu acord global... Oare ea nu e legată și de educația comunistă? De ce se mai fofilează unii și rămîn la o parte? Nu vor să se complice cu lucruri noi. Dar dacă aceste lucruri noi sînt superioare celor vechi? Și apoi nu-i un secret că avem și brigăzi constituite formal, la Nămoloasa, de exemplu.

In sală se porniră murmure.

— Sau chestiunea beției, măi tovarăși, se aprinse Condrea. Eu nu zic că se mai distrează unii sîmbăta seara în Fălcuța la Iliuță sau pe la MAT-ul din Frumușeni. Așteptă puțin pînă se potoliră chihotele stîrnite de cuvintele lui. Da nici afumarea, peste măsură nu e bună, tovarăși. Condrea își împreună cu gravitate sprîncenele. Zău, credeți-mă! Iată un caz... Se întrerupse însă singur. Chiar și în parchetul maistrului Baraboi, pe care-l cunoaștem și îl stimăm, sînt unii care-și toacă banii ca pe urzici la rațe, se poartă în familie ca zbirii și arată prăpădiți că numai pielea și oasele-s de ei. Eu am convingerea că de alde ăștia și lucrul și-l fac de mîntuială.

— Așa-i... răsună o voce.

— Iată dar, încheie Condrea și se așeză pe scaun.

Nechita strigă numele lui Mărinoaie din Nămoloasa. Mărinoaie un flăcău îndesat, roșu la față ca un harbuz făcuse serviciul militar la București, se plimbase pe „6 Martie" și de aceea se cam umfla în pene. Se bătuse duminica trecută la o nuntă cu însuși mirele și se alesese din partea nuntașilor cu o chelfăneală de s-o țină minte cît o trăi. Întîrziase luni la treabă și primise colac peste pupăză o porție de săpuneală numărul unu. N-avea motive să se simtă prea în larg. Condrea îl șfichiuise și el pentru brigăzi. Promise astfel fără să clicnească respectarea întocmai a graficului propus și chiar unele depășiri în speranța că tovarășii vor uita boacănele petrecute la el în parchet.

— Pînă la 1 martie ai obligația să lichidezi restul de pădure ca să se înceapă plantarea, îi răsună în urechi glasul inginerului Deliu.

— Lichidăm, strigă Mărinoaie.

— Povestea o auzim într-una, dar progrese reale... nimic.

— Lichidăm, strigă iar Mărinoaie.

— Să lichidezi mai întîi cu șmecheriile, îl preveni Nechita. Dumnealui, chemă el martoră sala, numai cu șahăr-mahăr umblă. Ce să-și frămînte creierii? Vreți atîtea foioase? Poftim! Atîta rezonanță? Poftim! Doar că în loc de a le obține din perimetrul parchetului, s-a vîrît ca un nerușinat în bazin interzis. Ehe...!

— Nu m-am vîrît, pufni Mărinoaie.

— Ocolu silvic te-a reclamat, nu altcineva. Mă uit la tine, bre, oftă Nechita, și mă minunez: Mare-i grădina lui Dumnezeu. Mi-a dat cerul sectorul Plopu pe cap și pe tine pe deasupra... Că fără tine pierea pămîntul.

Veni și rîndul lui Enache, maistrul din Toaca. Înalt cît Nechita, vînjos și puternic, părea însă mai moale, iar acum în adunare clipea de-a dreptul descumpănit. Căuta să lămurească de ce parchetul Toaca nimerise la coadă și enumera temător mijloacele care aveau să-l salte la lumină.

— Da brigăzile complexe? întrebă Todiriță Ungureanu.

— A lui Iacob merge, răspunse în doi peri Enache și se răsuci sumbru înspre Postolea, al doilea șef de brigadă.

Postolea se ridică alene. Mai mult mormăi, decît vorbi. Cînd cineva din fundul sălii — după voce Nelu Știucă — îl îndemnă să deschidă gura că altfel nu pricepe nimic, Postolea îl pofti să scuipe vata din urechi. Inginerul Deliu îi puse întrebarea pe care i-o pusese și Condrea înainte de consfătuire: Cum de alți corhănitori de metri steri o scot la capăt, iar el o tot amețește în jurul procentului de cincizeci la sută?

— De aici provin și cîștigurile amărîte ale unora, adăugă Nechita.

Condrea își închipui că Postolea se va referi în răspunsul său la tarifele insuficient de stimulatoare fixate de serviciul de exploatare pentru fazele de lucru mai anevoioase din parchetul Toaca. Postolea înjură însă terenul prea accidentat, ploile de toamnă, gerurile de iarnă, molima de gripă și amestecă aceste pricini într-un talmeș-balmeș din care nu se înțelese o iotă.

— Chestia e, o trînti plictisit și furios Iacob, care-i urma la cuvînt, că Postolea nu se interesează de treabă și trage parchetul îndărăt. Mi s-a urît, tovarăși. Toaca în sus, Toaca în jos. Pînă cînd? Iar Postolea cu ibovnica lui... că altceva nu-i trebuie.

Postolea, de alături de pe bancă, îl prinse de poala hainei:

— Taci, mă...! îl rugă și-i porunci. Nu mă batjocori, mă!!

Iacob îi desprinse degetele de pe postav:

— Nu cumva e secret? Că-l știu secretul tău, Toaca și Plopu și Fălcuța și Radina pe deasupra. Uite la oameni, bre. Îți zic ei acuși niște amănunte că-ți sare părul prin căciulă. Că nici nu te-ai ascuns barem. Postolea se gheboși.

— Una de alea să te coclrjască pe tine... Ptiu...! scuipă Iacob într-o parte.

Nechita bătu cu creionul în masă să se facă liniște.

— De...! spuse el. Te-au legănat, măi Postolea, cucii în serenade din primăvară, de cum a ieșit iarba verde. Te-ai însoțit cu pramatia de Hătmănescu... Pe urmă... Schiță un gest a părere de rău. Dormi, precum îți așterni. Planu-i însă plan. Bagă de seamă, că, altfel, schimbăm macazul.

Postolea își aprinse o țigară. Flacăra chibritului îi arse degetele. Scuipă peste ele și le frecă printre reverele slavutei descheiate de pieptul cămășii.

— Am și eu o întrebare...

Era Neacșu. Tăcuse pînă atunci și Condrea aproape că uitase de el.

— Poftim, îl îndemnă Nechita.

Și Neacșu întrebă:

— Tovarășe Enache, de ce nu folosiți căștile după destinația lor?

Iarăși... se strîmbă fără voie Condrea.

— Ba le folosim, răspunse Enache.

— Eu am controlat.

— S-o fi întîmplat cînd te-ai nimerit dumneata... Se scărpină descumpănit la ceafă.

Neacșu mîrîi nemulțumit.

— Da instructajul la locul de producție privind măsurile de securitate a muncii...?

— S-a făcut tovarășu...

— Hm! Nu prea...

Își însemnă ceva pe hîrtie și clătină mustrător din cap. Consfătuirea dură încă o oră, o oră și jumătate. Vorbiră brigadieri, maiștrii, motoriști de funiculare, un inginer din partea ocolului silvic. Deliu, cu tabele nenumărate în față trecu apoi în revistă problemele principale ale sectorului. Arătă cu exemple că există rezerve în fiecare parchet, ceru mai multă grijă la sectoare și se opri asupra brigăzilor. Mai spuse cîteva cuvinte și Condrea iar Nechita trase concluziile și încheie ședința.

Cînd ieșiră afară îi întîmpină o ploaie măruntă și rece. Grigoriță stărui pe lîngă Condrea să rămînă peste noapte la el în cabană. Drumul pînă la Vărărie dură cam trei sferturi de oră. Mîncară borș acru și mămăliguță rece cu brînză. În ciuda oboselii se apucară apoi de discuție. Grigoriță, ba se apăra de învinuirile aduse în adunare, ba căuta să explice greutățile de care se ciocnise în parchet. Nu scăpă ocazia de a-l înțepa pe Nechita. De cînd s-a ajuns... eh! Ieri, de exemplu, nu i-a răspuns la bună ziua. Se întinseră la taifas și în probleme de politică internațională. Cum e cu Comitetul celor 18? Grigoriță, propagandist la cercul de învățămînt, ținea să știe clar și exact situația.

încredere

NICOLAE VELEA

Desen de CONSTANTIN BACIU

Tudor Dindelegan a început să se bizuie pe el însuși atunci cînd își pierdu încrederea în Dora, pe urmă în ceilalți, în toată lumea.

Dar nu. Trebuie început altfel. Îl cunosc foarte bine și-mi dau seama că trebuie să încep altfel. Și propoziția aceasta e bună, i se potrivește, dar pentru mai tîrziu, pentru o parte mai îndepărtată din viața lui Tudor Dindelegan, nu chiar pentru început. O las oricum acolo ca să n-o uit.

Poate că ar trebui să încep cu prima lui amintire. Dar în privința aceasta lucrurile sînt mai întotdeauna nesigure și oamenii de cele mai multe ori se înșeală.

De pildă, afirmația lui Dindelegan că primul lucru de care-și aduce aminte este o după masă lîncedă de toamnă cînd nimic nu tresărea nicăieri, nici în curți, nici pe cîmpuri, nici în case, și el, copil mic, mic de tot, rămas singur acasă și stînd în mijlocul odăii mute și-a dat brusc seama că un scaun seamănă cu un patru, — afirmația aceasta, zic, trebuie pusă la îndoială. Cred că e o impresie mai tîrzie a lui și el a împins-o cu mult înapoi.

Poate că ar trebui să vorbesc mai întîi despre părinții lui. Dar e foarte puțin de spus. Taică-său îmbătrînise și se înrăise încolțit de nevoi înainte de vreme și-i căzuseră toți dinții poate din cauză că se deprinsese să-i încleștеze și să-i scrîșnească prea tare în fața năvalei de supărări care se repezeau la el. Maică-sa își luase cîmpii cînd Tudor avea cinci ani, fugise de acasă cine știe unde și nu i se mai putuse lua urma. Mai fugise ea și înainte cîte o lună, două, pe la neamuri, dar se întorsese.

Alecu, tatăl lui Tudor, afla din vreme în vreme de la oameni ba că ar fi fost văzută la Rîmnic, ba într-un sat mai jos de Pitești, ba la Slatina... Și cînd era mai înlesnit se ducea s-o caute, dar n-o găsea niciodată. Noaptea, după primul somn, Tudor îl auzea pe taică-său spunînd, pe jumătate treaz, pe jumătate visînd, cu o voce veselă, aproape strengărească: „Lasă că știu eu unde ești, știu eu, n-avea tu nici-o grijă". Ținea pleoapele desfăcute și făcea cu ochiul cuiva nevăzut, tot strengărește. Și pe urmă adormea iar.

Așa că părerea mea este că ar trebui să încep cu un fapt care se leagă cel mai strîns cu felul de a fi al lui Tudor Dindelegan. Cu lupta lui împotriva fatalității. Chiar așa spunea el: cum a luptat, copil fiind, împotriva fatalității. Și pe atunci, în copilărie, fatalitatea avea două întruchipări: o fată Vetoi și un unchi de-al doilea.

Vetoi avea vreo optsprezece ani și oamenii n-o judecau dacă era frumoasă sau urîtă, — (era frumoasă), deșteaptă sau proastă — (era destul de deșteaptă), — spuneau doar atît că era „omoasă". Aceasta însemna că ea are ceva bărbătesc în ea. Și firea și înfățișarea ei se strecurau pe dedesubtul sau pe deasupra judecăților, marginilor de judecăți în care sînt așezate femeile.

Vetoi era o fată voinică, nemaipomenit de voinică, poate că cel mai potrivit ar fi să-i spunem zdravănă. De asta nici nu i se spunea Veta, ca la toate fetele, era strigată Vetoi, bărbătește. Locuia în cîmp la marginea izlazului Rogoazelor și din cauza aceasta (adică a faptului că ea și casa ei erau necurmat lovite de vînt și soare) avea pielea de peste tot roșie de parcă ar fi fost frecată cu cărămida. Și părul îl avea la fel.

Tudor Dindelegan a văzut-o și a cunoscut-o pe Vetoi cînd el avea șase ani iar ea optsprezece. S-au văzut acolo pe Rogoaze, cînd soarele dădea să apună. Tudor Dindelegan aducea a praf. Avea părul cînepiu, era îmbrăcat cu o cămașă albă de cînepă, niște izmene albe, tot de cînepă. Păzea vitele cuiva, era mic, era puțin și părea o dungă de praf de pe șosea și nimeni nu-l lua în seamă. Nici ceilalți copii nu-l luau cu ei să se joace „damboul", cel mai simplu și mai ușor joc.

Și deodată soarele care da să apună își propti razele pe Tudor și-l înconjură cu ele în așa fel încît lui Vetoi i se păru că vede sau simte ceva neobișnuit. S-a apropiat de el cu pași rari și apăsați care deși erau zgomotoși păreau furișați. S-a oprit la o distanță anume și l-a mai privit o dată amănunțit. Băiatul a avut și el o tresărire sau poate o presimțire. Pe urmă Vetoi s-a apropiat și mai mult, l-a privit și mai amănunțit, i-a luat obrajii între palme, i-a cercetat sau i-a mîngîiat — aici nu se poate spune nimic sigur — pe urmă i-a dat două palme și a plecat. Apoi Vetoi a început să-l bată de cîte ori îl vedea.

De văzut sau de întîlnit nu-l întîlnea prea des. Să zicem o dată sau de două ori pe săptămînă. Dar în zilele acelea Dindelegan se trezea cu gîndul că are să o întîlnească și într-adevăr o întîlnea. O vedea — de cele mai multe ori de departe și cu toate că ar fi putut să se ferească, s-o apuce pe un drumeag sau pe o potecă lăturalnică, — el se ducea ca ațipit, ca în vis sau ca un căzut în leșin drept spre ea. Și Vetoi mai întîi îl cerceta sau poate îl mîngîia, apoi îl făcea de „ciutură", de „buturugă" ba odată i-a zis „criminal" — cine știe ce-o fi fost în capul ei. Și-l bătea pînă cînd o durea pe ea, pînă cînd i se făcea ei silă.

Și-au dat seama tîrziu — trecuse peste un an — de ceea ce se întîmplă cu ei. Într-o zi Tudor a văzut-o bătînd cu maiul niște rufe pe care le spălase la un cot al rîului. El s-a îndreptat către ea ca întotdeauna parcă aromit de somn, cu capul și umerii încovoiați a resemnare, în față. Fata cum l-a văzut l-a luat în primire după tipicul știut. L-a lovit și peste nas și lui Tudor a început să-i curgă sînge. Ea l-a dus la un ochi al rîului unde apa zăbovea subțire, curată și străvezie. Cînd i-a aplecat obrazul ca să-l spele de sînge au zvîcnit amîndoi de mirare. Pentru că vedeau prima oară cît de mult seamănă unul cu celălalt. Vetoi l-a ridicat fără să-l spele, l-a șters cu un șorț al ei, l-a privit tăcută mult vreme, mută, și i-a mai și pipăit fața cu degetele ca și cum ar fi fost oarbă. Pe urmă a ridicat din umeri, l-a spălat cu apă din rîu, i-a șters din nou obrajii cu un fel de blîndețe și tot cu un fel de blîndețe i-a dat o palmă, după cap, lăsîndu-l să plece. Îl privea înțepenită în mirare cum se îndepărtează de ea.

Apoi lucrurile se întîmplau la fel ca înainte. Cînd se întîlneau aveau același simțămînt nedeslușit care îi tulbura, le plăcea și îi îngrijora. Și ea îl bătea și-l alinta la fel.

★

Mihai Saftor care-i venea unchi de-al doilea era un om cam la vreo cincizeci de ani, care moștenise de la taică-său (fost cine știe cînd arendaș al unui moșier) o casă nemaipomenit de mare. Moștenise și o avere mai mult decît frumoasă, el era un om harnic și așezat, dar nu știu cum se făcea, cum se dregea, că nu se alegea nimic din toată alergătura și sîrguința lui. Stătea cu nevasta numai într-una din multele odăi ale casei, și aceasta destul de sărăcăcioasă. Pe celelalte încăperi le schimbase într-un fel de magazii în care ținea fasole, dovleci, poame, lacre cu mălai și diferite putini și putinici. Avea, e drept, și o nevastă care nu se îndemîna la nimic. Era o femeie grasă, trufașă și îngălată care purta și în zilele de lucru o fotă neagră-verde foarte frumoasă, cu fluturași aurii, sclipitori. Însă fiind cam dehămată, fota îi cădea mereu în jos pînă atingea țărîna șoselei și lăsa în urma ei pe șosea o dîră de praf așa cum lasă oile.

— Ăștia n-au colarez în cap, — se spunea despre ei. D-aia nu leagă.

Nevasta i-a murit într-o toamnă într-un fel neghiob, căzînd din podul casei.

Rămas singur, Saftor deveni rău și fricos.

O cloșcă cu pui de-a lui Tudor trecu într-o zi printr-o spărtură a gardului în grădina lui Saftor unde nu putea face mare pagubă pentru că acolo n-avea pus decît ghizdei, — un fel de trifoi. Saftor o omorî cu o lopată și terciui și cîțiva pui. Ceilalți mureau rînd pe rînd pentru că nu mîncau fără îmbierea cloștii. Tudor spînzura noaptea de o creangă de la poalele mărului din mijlocul curții lui Saftor, puii care mureau peste zi. Saftor nu bănuia nimic și visa noaptea numai pui și piuit de pui.

— Parcă îmi ciugulesc și nimicul de somn pe care-l mai am, se văita el peste tot.

Mai avea și un cocoș, un singur cocoș, pe care-l ținea într-una din odăile schimbate în magazii. Acesta cînta cu hărnicie zi și noapte.

— Îmi țipă pustiul în casă, se văicărea tot el, dar îl ținea mai departe, nu-l tăia, nu-l vindea. (Mai tîrziu, după ce se îmblînzise și se luminase, Saftor povestea glumind că intrase în colectiv din cauza cocoșului.

— Mi s-a năzărit într-o noapte — zicea el — că l-am auzit cum în loc de „cucurigu" strigă „colectivu", „colectivu", și în dimineața aia am băgat cerere).

Îndîrjirea lui Tudor față de Saftor pleca de acolo că acesta în fiecare an de ziua lui, de sfîntul Mihai, îl prindea, îl băga într-un beci unde-l ținea toată ziua și-l punea să cînte. Saftor stătea pe capacul beciului, își punea o masă încărcată de mîncare și băutură. Tudor stătea acolo și murmura cîntece patriotice sau recita „Sergentul", „Peneș Curcanul" ori ce i se mai comanda pînă noaptea cînd i se sătura lui Saftor. E drept că avea în beci o lampă și o măsuță cu mîncare și apă. În fiecare an de sfîntul Mihai, Tudor se trezea — de fapt își continua somnul pe picioare, — cu același amestec de apăsare și resemnare. Ca și atunci cînd presimțea că o s-o vadă pe Vetoi.

Știa că Saftor o să-l găsească oricum, oriunde s-ar ascunde, orice ar face. Îl zgîndărea cel mai mult faptul că unchiul său o să-l dibăcească fără să-l caute, de cele mai multe ori din întîmplare. Într-un an îl găsise în vîrful unui păr iernatec al lui Odrișcă. Intrase la el cu ziua ca să-i culeagă perele.

Pe la jumătatea prînzului Saftor trecuse pe acolo pentru că o potecă tăind dealul trecea pe sub păr.

— Dă-te jos — îi spuse liniștit.

— Păi sînt la omu' ăsta cu ziua, spuse Tudor nu ca o împotrivire, ci ca o explicație.

— Lasă, hai coboară, repetase de jos Saftor la fel de liniștit și de sigur, căscînd. Siguranța lui Saftor nu numai că îi tăiase orice chef de încontrare lui Tudor, ba chiar îl făcuse să se simtă puțin ocrotit.

Coborîse și se dusese să-i cînte în beci.

★

Întîmplările s-au întocmit în așa fel că Tudor a scăpat și de palmele mîngîioase sau grele ale lui Vetoi și de beciul lui Saftor în aceeași zi. De sfîntul Mihai.

Era o zi închisă, cerul jos și sur amenința de trei zile cu ploaia dar numai amenința, nu slobozea nici o picătură.

Alecu, tatăl lui Tudor, murise cu două luni în urmă. Murise tot așa cum trăise, cu gura strînsă, dar fără să-și scrîșnească dinții pentru că nu mai avea. Înnoirile vremii trecuseră pe lîngă el fără să-l atingă și să-l bucure. La împroprietărirea din '45 se înfipseseră în comisie tot ai lui Gealapu care luaseră fruntea pămîntului. Lui Alecu îi daseră două pogoane de surpături tocmai spre dealul Cotîrlăului. Alecu se dusese acolo (pămîntul era în afara perimetrului comunei), scuipase pe hotare de la un cap la altul și pe urmă nu mai dase pe acolo.

Dimineața aceea cînd Tudor se trezise singur era prin toamna lui 1950.

Avea din nou siguranța că în ziua aceea îi va întîlni și pe Vetoi și pe Saftor pentru că era ziua lui. Dar nu mai era deloc îngrijorat de amîndouă aceste vederi, cu toate că era prima oară cînd se potriveau. Gîndul la ele stătea cumva parcă ghemuit într-un colț al odăii și nu-l atingea.

Se spălă și se îmbrăcă grăbit de parcă ar fi avut o treabă care trebuia împlinită cît mai grabnic.

Își făcu freza într-o oglinjoară rotundă care avea în spate un fel de apărătoare cu geam dinapoia căreia se aflau doi șoricei de aluminiu, mișcători, care trebuiau potriviți să intre în același timp într-o cușcă mică, dreptunghiulară, tot de aluminiu. După ce isprăvi, o băgă în buzunar. Stătu cîteva clipe ca să-și amintească de ce face asta, știa că-și pusese de mult în gînd s-o facă, dar nu mai știa pentru ce. Și nici nu mai căuta. Se grăbea.

Ieși pe șosea și într-adevăr o văzu pe Vetoi cu un sac în cap mergînd spre moară. Ea puse sacul jos sub un salcîm și-l așteptă fără să-i facă vreun semn. Tudor se îndreptă către ea, la fel de absent ca întotdeauna. Dar călcătura îi era altfel, nu mai mergea ca în vis de parcă trupul îi aluneca singur iar picioarele îi rămîneau undeva în urmă. Acum și le arunca vesel de la genunchi în jos și ajunse lîngă Vetoi încercînd o liniște triumfătoare. Scoase oglinda din buzunar (acum își amintea de ce o luase) și i-o întinse.

— Uite, dacă-ți mai e dor de tine, să te uiți aici. Să nu mă mai cauți pe mine. Cu mine ai terminat-o.

Și se îndepărtă lăsînd-o pe fată în drum, buimacă, învîrtind oglinda în palme.

Mergea la fel aruncîndu-și voios picioarele de la genunchi în jos înainte, mult înainte, mergea de parcă s-ar fi luat după picioarele lui.

Așa cum se aștepta, îl întîlni pe drum și pe Saftor.

Începu Tudor, de departe:

— A, hai noroc, nea Mihai, ce mai faci?

Omul simți parcă ceva schimbat la Tudor și mai ales întrebarea asta „ce mai faci" ca de la om la om îi venea peste mînă. Se făcu că n-a înțeles:

— Ce ziseși tu acolo?

— Te întrebai ce mai faci.

— Bă Tudore, se revărsă atunci mînios Saftor, tu nu știi ce zi e azi?

— Ba știu, și ce?

— Mă, tu ai ajuns să dai cu biserica-n găini? Hai mai bine la mine să ne omenim. Hai, mă, — mai insistă el neliniștit și rugător.

— Nu mai merg, nea Mihai, s-a isprăvit. Nici eu nu știu bine de unde și pînă unde veni asta, dar știu că s-a isprăvit.

Rămaseră un timp tăcuți. Saftor era încurcat și Tudor se rușină și i se făcu nițel milă de încurcătura lui.

Omul mai încercă o dată.

— Hai, mă, lasă prostiile, ce să se isprăvească, nu s-a isprăvit nimic.

— Dacă eu îți spun dumitale că s-a isprăvit și dumneata zici și nu înțelegi că s-a isprăvit... continuă Tudor cu un fel de tristețe.

Pe urmă cînd Saftor se apropie de el să-l ia pe după spinare, Tudor se retrase și-i mai spuse tăios:

— Și bine că-mi amintișI de păsări. Îți mai aduci aminte de puii ăia spînzurați care ziceai că-ți ciuguleau noaptea din somn? Dacă încerci ceva brutal vezi să n-apuce și cocoșul pe drumul lor. Eu atîta îți zic.

Îl lasă și pe el înțepenit în drum.

Se duse pînă la capul satului și apoi se întoarse. Pe Saftor îl văzu pe banca din fața casei, îl salută dar nu primi răspuns.

Trecea prin fața caselor și printre oamenii de pe drum și-și recapitula povestea fiecăruia.

Ajunse acasă, nu obosit, dar parcă sfîrșit. Era cam trist și nu știu de ce. Parcă îi părea puțin rău și de Saftor și de Vetoi.

Cu ei îndîrjirea și curiozitatea lui Tudor Dindelegan față de sat se stingea.

Adormi gîndindu-se că lui, dacă vrea, poate să i se întîmple ceea ce urmărește el să i se întîmple.

Cu gîndul acesta, de a deveni proprietar, stăpîn pe întîmplări, plecă peste trei zile la o fabrică de confecții din oraș unde intră ca ucenic. Era prin toamna lui 1950. Și n-avea să se întîmple tocmai așa...

Din nuvela: „Modificările lui Tudor Dindelegan".

BĂRĂGAN de V. EM. GALAN

(Urmare din pagina 1)

la sute; conducerea sabotoare a unei ferme socialiste tinde să „demonstreze" că socialismul nu poate lucra decît în pierdere; un director de fermă, Vițcu, deși plin de bune intenții, acționează totuși ca un perfect arendaș etc. Atari împrejurări cer intervenții în care nuanțele n-au mare importanță. Trebuie operat curajos, adînc. Ceea ce și face Anton Filip, fără a sta mult pe gînduri, cu atît mai mult cu cît în astfel de situații se simte el mai în largul său. Iată atîtea elemente care perpetuează farmecul acestei cărți, dau relief eroului ei central și imprimă un patos al istoriei romanului Bărăgan.

În cel de al doilea volum apar anumite trăsături pe care scrisul lui Galan le va dobîndi ulterior. Dar, încă mai înainte, nuvela La Răzeși, una din cele mai bune lucrări epice din proza noastră nouă, marca trecerea scriitorului către o tipologie umană deosebită, definită prin conflicte interioare vii, prin treceri imperceptibile de la o atitudine la alta. Calea aceasta, nu fără legături cu proza sa de mai înainte, se concretizează în a doua versiune a romanului Zorii robilor, în comedia Prietena mea Pix, și e relevată de mai multe articole publicate în presa literară. Un nou roman, din care au apărut cîteva fragmente, mărturisește o schimbare de structură în scrisul lui Galan, orientarea către analiza minuțioasă a stărilor de conștiință, în momente fără o tensiune ridicată, fără ciocnirile spectaculoase, atît de frecvente în Bărăgan.

Proza existențelor curente, urmărite în nuanțe fine, greu observabile, dar care marchează totuși cu precizie schimbări calitative de conștiință, iată încotro pare să se îndrepte acum scrisul lui Galan. De altfel, din cît cunoaștem despre proiectul celui de-al treilea volum al romanului Bărăgan, acesta, consacrat mai ales lui Anton Filip, proceselor lui lăuntrice, proiectări ale împrejurărilor contradictorii în care personajul ajunge să fie pus, cere această operă de investigație interioară.

V. Em. Galan se îndreaptă așadar cu toate pînzele ridicate către valorificarea virtualităților analitice ale prozei sale, constatate încă din primele sale nuvele dar lăsate mai mulți ani pe un plan secundar. Căci ca și la eroul său, Anton Filip, surprizele au fost continui în profilul scriitoricesc al prozatorului.

În proza lui V. Em. Galan și-a găsit ecou puternic o temă centrală a vieții contemporane, alianța clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare. Cele mai importante cărți ale sale studiază problema cu succes. În romanul Zorii robilor, alianța este înfățișată într-un moment esențial pentru încheganea ei, încă din trecut. Scriitorul se plasează în 1907, anul răscoalelor, dar atenția lui se fixează asupra unor aspecte pe care alți autori care s-au apropiat de aceeași temă nu le-au tratat. El se oprește nu atît asupra țăranilor cît asupra muncitorilor, ei înșiși atunci în plin proces de reorganizare, de dobîndire a unei ideologii științifice și de cîștigare a aliatului lor principal în luptă.

Nuvela La răzeși surprinde alt moment, acela al atragerii țărănimii alături de partid în lupta împotriva exploatatorilor rurali, după lichidarea ultimelor resturi ale moșierimii. Procesul era, deci, unul aparținînd direct socialismului — și va fi adîncit de Bărăgan unde muncitorul comunist este urmărit în acțiunea directă, pe teren, luptînd pentru cimentarea alianței cu țărănimea muncitoare și afirmîndu-și rolul său conducător în cadrul acesteia.

V. Em. Galan se dovedește, prin toată literatura sa, un militant, un căutător și experimentator de formule diverse. Gazetarul inteligent, reporterul inventiv și mereu atent la întîmplările curente cu semnificații generale și adînci prin puterea lor de a închide în ele simboluri ale vieții contemporane, ale noii etici, este acum întregit de analistul minuțios. Pe căile străbătute, în căutările sale, scriitorul nu a lăsat numai încercări, ci și cîteva construcții solide, printre care, romanul Bărăgan ocupă locul de frunte.

Mihai GAFIȚA

PREȚUIRE

(Urmare din pagina 1)

ipostaze. Dramaturgul, prin **Ludovic al XIX-lea**, a reflectat patosul de care sînt însuflețiți oamenii șantierelor noastre. Publicistul a dăruit săptămînal cititorilor, în paginile **Contemporanului**, la rubrica „Cronicii optimistului", însemnări sclipitoare privind o problematică desprinsă din cele mai felurite domenii de activitate umană. Pilduitoare în toate sensurile, prezența lui G. Călinescu în avanposturile frontului nostru cultural atestă o conștiință de luptător.

Prin Ion Lăncrănjan, prozator format în anii puterii populare, dotat cu o viguroasă forță de evocare, este cinstită contribuția generației mai tinere, preocupată să reflecte în lucrările ei realitățile noastre actuale, în ceea ce au acestea mai caracteristic. Cordovanii reprezintă o remarcabilă încercare de reconstituire, în vaste pînze, a complexului și complicatului drum parcurs de țărănimea română în procesul ei de dramatică învingere a individualismului și trecere spre formele conștiinței socialiste. Cu Cordovanii, proza noastră realist-socialistă înscrie unul din succesele sale din ultima vreme.

Prin amploarea viziunii regizorale, frumusețea muzicii și a imaginilor, prin calitatea scenariilor și a jocului interpreților (creațiile de mare forță artistică ale Licăi Gheorghiu și Colea Răutu), filmele **Lupeni 29** și **Tudor** înscriu un marcant pas înainte în evoluția mereu ascendentă a cinematografiei românești. Alături de cei distinși acum pentru meritele lor deosebite în realizarea celor două filme, o contribuție de seamă au avut G. Calboreanu, St Ciubotărașu (în **Lupeni 29**), George Vraca, Gh. Dumitrescu, Emanoil Petruț, Alexandru Giugaru, Geo Barton, Toma Dimitriu (în **Tudor**) deținători ai titlului de laureați din anii trecuți.

Arta plastică a fost cinstită anul acesta prin trei dintre cei mai talentați reprezentanți ai ei: Ion Vlad, pentru sculpturile sale de sugestivă expresivitate, în care îmbină îndrăzneala creatoare cu un remarcabil simț al proporțiilor și al echilibrului (**Vînturile, 23 August, Muzica, Mihail Sadoveanu** ș.a.), Szervatiusz Jenő, în sculpturile cărora patosul umanist capătă o excelentă întruchipare (**Cariatidele, Țăran din Rodna, Iubire, Mamă cu copil** ș.a.) și Aurel Ciupe, în ale cărui lucrări de pictură peisajul nostru contemporan dobîndește o interesantă valorificare coloristică (**Culori de toamnă, Interior, Balconul, 3 peisaje** ș.a.). Munca stăruitoare, originalitatea viziunii, arta componistică, însușiri revelate de **Concertul pentru vioară și orchestră** și **Concertul nr. 2 pentru pian și orchestră** i-au adus lui Pascal Bentoiu laurii binemeritați. În Nicolae Herlea înaltul titlu cinstește pe unul dintre cei mai străluciți artiști de operă pe care i-a avut poporul nostru de-a lungul anilor. Excelent ambasador al artei interpretative românești, virtuoz al belcanto-ului, el a obținut pe scenele din patrie și de peste hotare succese de prestigiu care au contribuit nemijlocit la cunoașterea Romîniei pe cele mai diferite meridiane ale lumii.

Valoarea politică, socială, educativă și artistică a operelor premiate anul acesta e indubitabilă, așa cum indubitabile sînt și însușirile creatoare deosebite ale autorilor lor. Titlurile premiate consemnează o realitate obiectivă. Ele însemnează însă și răsplată a muncii, și cinstire a talentului, și stimulent. Nu numai pentru laureați, ci și pentru întreaga obște a oamenilor de știință, de cultură și de artă. În gestul generos al forurilor de stat, scriitorii văd încă o dovadă a grijii pe care partidul și guvernul o poartă nedesmințit intelectualității.

GAZETA LITERARĂ

GEORGE LESNEA

TEIUL

A-nflorit întîiul tei
În grădina mea bătrînă,
Unde vara pe alei
Plimbă visele de mînă.

Crește parcă din trecut
O poveste fără nume.
Mai frumoase s-au făcut
Toate cîte sînt pe lume.

Nici o rană-n suflet nu-i...
Zi și noapte-n veghe trează,
Crengile sub flori gălbui
Cu mirezme luminează.

Pe cînd zorii ard în maci,
Parcă re-nviind străbunii,
Vechiul tei stă-ntre copaci
Ca un răsărit al lunii.

Stau privind cu ochii-n sus,
Sub tăcerea fermecată
Și din vremea ce s-a dus
Îmi surîde iar o fată...

Fata mea, tu visul meu,
Unde, unde ești tu oare?
Știi că tînără mereu
Teiul te păstrează-n floare?

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

POTECA

În adîncul pădurii,
în cel mai adînc
luminiș din adîncul pădurii,
unde lumina-n uitare de sine
își pierde zilnic culorile,
există o potecă ascunsă
pe care omul n-o știe.

Numai ursul bătrîn
și căprioara rănită,
numai șarpele vătămat
și privighetoarea fără de aripi
se tîrîie pînă acolo,
transfigurate,
și cad.

Și-n timp ce lumina
în uitare de sine
își pierde culorile, —
un abur ușor, nevăzut,
se dezbracă de blănuri și pene
și pornește încet,
pe potecă,
printre ramuri,
în sus...

URSULA ȘCHIOPU

CONTINUITATE

Am adunat din slove mici și mari
Esențe tari și le-am cuprins în zile
Și-am tălmăcit din legile genezei
O viață-ntreagă pentru patru file.

Strîngînd flămîndă fapte și -nțelesuri
Am rupt din ele preaascunsul gînd,
Întinsul nopților bătute-n stele
Și-un strop de vis fierbinte și plăpînd.

Poate că urma mersului pieri-va
În ritmul larg din marea epopee...
Dar visul se va cățăra flămînd
Liană albastră-n căile lactee...

DUMITRU MUREȘAN

PARTIDULUI

Nu-mi reții nici o șoaptă a sufletului.
Prin tine
astăzi îmi pot mărturisi:
sînt înflorirea sincerității,
moștenire a inimii.
Generațiile se întîlnesc în mine prielnic.
Întîia oară fără opreliști
înalta omenie a mulțimilor
nu se răsfrînge sfielnic.
Generozitatea, bunătatea, noblețea
asemeni stelelor se deschid.
Poporul nostru nu mai cunoaște
pîrtii coborîtoare în gloduri.
Din toate scoicile doinelor
o muzică primordială se însuflețI -
a omului integru, renăscut
în armonia partidului.

C. PĂUNESCU

LINIȘTE ÎN MIEZ DE VARĂ

E miez de vară.

Intins în iarbă simt cum urcă-n mine
Seva împietririi din pămînt.
Și nu aud decît departe alunecări de șarpe,
Printre ierburi înalte.

Răvășit, o liniște limpede a intrat
În mine, din cer.

Fără de început și fără de sfîrșit
Nimic nu aștept.
Ziua ca o imensă coloană de lumină
Îmi cade pe piept...

ORIZONT

(Urmare din pagina 1)

hotărît, elar, de o puternică inteligență și splendidă, istorică gravitate, a momentului, răsuflarea ți se taie. Nu mai ești tu. Ești tot ce se vede. Tot ce pulsează în coloane. Toată această spontană, năvalnică mișcare la un loc care trece prin tine ca un alt singe. O frenezie, un joc voinic al bucuriei românești ca virtejul horelor, sîrbelor, cu sunetul buciumelor, cu strigătul scurt al călușarilor bătînd bărbătește caldarîmul, cu întrecerea celor 18 000 de artiști amatori, de atleți, de sportivi, luptîndu-se din mers pe ringuri, terenuri vii și care au dus și în disciplina fizică, peste hotare, renumele țării noastre.

Reînviat din istoria lui străveche cu toate energiile mobilizate, în plin elan creator, poporul nostru și-a sărbătorit într-o unitate de neclintit întrarea victorioasă în cel de-al treilea deceniu de cînd își este sieși stăpîn și îi aparține întreg viitorul, de aur și glorie.

Constantin ȚOIU

TINERII PROZATORI ŞI CRITICA LITERARĂ

MASA ROTUNDĂ A „GAZETEI LITERARE" ŞI „TRIBUNEI"

De curînd a avut loc o masă rotundă între Gazeta literară şi Tribuna privitoare la creaţia tinerilor prozatori şi ecourile ei în critica literară. La discuţie au fost invitaţi şi critici literari de la alte publicaţii. Discuţia a fost deschisă prin următoarea expunere a tov. EUGEN SIMION :

Existenţa unei generaţii tinere de prozatori afirmaţi cu putere în ultimii ani, îmbogăţind cu valori semnificative patrimoniul literaturii noi, e un fenomen ce n-a scăpat atenţiei criticii literare. O bună parte din scriitorii tineri (D. R. Popescu, I. Lăncrănjan, N. Velea, Fănuş Neagu, Pop Simion, N. Ţic, Vasile Rebreanu, T. Mazilu, Ştefan Bănulescu, I. Băieşu) au depăşit repede faza căutărilor tulburi ale începuturilor literare şi, dacă îi mai numim *tineri*, trebuie să spunem că epitetul se aplică exclusiv vîrstei lor reale (puţini dintre ei au depăşit vîrsta de 30 de ani), căci, artistic vorbind, avem de a face cu personalităţi în genere mature, cristalizate. În ce constă contribuţia acestei generaţii la dezvoltarea şi diversificarea literaturii noastre realist-socialiste? Deşi scriitorii pe care îi avem în vedere se diferenţiază prin stilul lor de a crea, prin trăsături importante ale artei lor (fenomen firesc la nişte prozatori autentici), există, totuşi, şi destule note care îi unesc. E legătura pe care o asigură, în primul rînd, comunitatea unei experienţe de viaţă. Toţi aceşti prozatori s-au format în anii socialismului, poziţia lor etică şi estetică e foarte elocventă în acest sens. Operele lor cele mai izbutite aparţin, prin sensurile cele mai adînci, ciclului de civilizaţie revoluţionară inaugurat în ţara noastră în August 1944. Integrîndu-se, prin întreaga lor structură morală şi spirituală, epocii pe care o parcurg, tinerii prozatori fac efortul de a traduce tocmai valorile create de revoluţie, de a le da, artistic, întreaga semnificaţie. Alături de prozatorii cu o mai îndelungată activitate, învăţînd din experienţa lor, tinerii scriitori fac efortul, adeseori încheiat cu rezultate remarcabile, de a da scrisului lor adîncimea şi originalitatea pe care realitatea socialistă le are. Acesta este şi îndemnul ce se desprinde din cuvîntarea ţinută de tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej la Conferinţa Organizaţiei de Partid a Capitalei — îndemn căruia cei mai înzestraţi scriitori contemporani (printre care un contingent însemnat de tineri, formaţi în deceniile revoluţiei socialiste) i-au şi dat viaţă. Tema discuţiei noastre priveşte raporturile dintre critica literară şi creaţia tinerilor.

O observaţie generală ce se poate face e că scrierile tinerilor prozatori au stat în atenţia criticii literare, au fost discutate pe larg, analizate cu exigenţă şi competenţă. Poate cele mai interesante dezbateri literare din ultimii ani s-au dus în jurul creaţiei tinerilor. S-au ivit, firesc, deosebiri de opinii, s-au pus diagnostice diferite. Toate acestea arată că avem în faţă un fenomen viu, complex.

O problemă pe care trebuie să o discutăm este dacă opiniile deosebite privitoare la un autor sau o bucată de proză pornesc dintr-o concepţie estetică limpede sau constituie mai degrabă efectul unei prejudecăţi, al unei atitudini rigide, restrictive, faţă de fenomenul literar. Se discută mult în ultima vreme despre sfera realismului, despre dimensiunile şi limitele lui, dacă anumite zone mai tulburi ale psihologiei umane şi, în genere, ale realităţii aparţin, cînd sînt transpuse în literatură, sferei realismului, sau nu, dacă aducerea în discuţie a unor cazuri-limită, a unor forme mai complicate de *înstrăinare* nu depăşeşte preocuparea unei literaturi realiste.

O altă chestiune, legată de aprecierea prozei tinerilor, priveşte raporturile epicii cu realitatea socialistă Care sînt, în această privinţă, opiniile criticilor, în ce chip au ţinut seama de acest factor în judecata de valoare, cum l-au aplicat, dacă nu există cumva cazuri de ignorare a specificului artei ca ficţiune sau, dimpotrivă, de ignorare totală a faptului că literatura e oglinda unei realităţi obiective?

Din aceste puncte de vedere, critica noastră literară oferă, cînd e vorba de tinerii prozatori, un peisaj variat de opinii. Cele mai contrastante s-au formulat în legătură cu ultimul volum al lui N. Velea, **Opt povestiri.** Discuţia a început mai înainte de apariţia volumului, cînd au fost supuse unei ample dezbateri schiţe şi povestiri mai întinse, ca **În treacăt** sau **Întrerupere.** În privinţa acestora şi a altora, se disting două opinii tranşante: unii critici, luînd în discuţie tipologia scrierilor lui Velea, au tras din cercetarea lor concluzia că există o înclinaţie spre extravaganţă, spre ciudăţenie. Astfel de note au fost depistate şi la Fănuş Neagu şi la D. R. Popescu. Opinii în această privinţă au formulat Marin Bucur, C. Regman, Andrei Băleanu, Al. Căprariu.

Alţi critici au socotit cazurile amintite ca forme mai complicate, de alienare a individului şi au apărat schiţele şi povestirile în discuţie (Matei Călinescu, Eug. Simion, N. Manolescu, Al. Oprea (acesta din urmă absolvind de extravaganţă unele bucăţi ale lui Velea, iar V. Ardeleanu numai una singură: **În treacăt**).

Poziţii diferite au avut, în privinţa caracterului excentric al unor personaje din proza tinerilor, Ov. S. Crohmălniceanu (cronica la D. R. Popescu), Ion Lungu, G. Dimisianu, N. Ciobanu etc.

Privitor la N. Velea, diferenţieri de opinii au existat chiar în cazul fiecărei schiţe. **Sumetele**, de pildă, a fost considerată ca o lucrare reuşită de Al. Căprariu, N. Manolescu, Eug. Simion, G. Dimisianu, şi contestată de Al. Oprea, N. Ciobanu, V. Ardeleanu. **Drumul** şi **Transferul** sînt pentru N. Manolescu, „de-a dreptul proaste", în timp ce pentru M. Petroveanu (V.R. Nr. 6/64) prima schiţă ar ilustra o „beatitudine naivă", „descoperirea bucuriilor simple ale existenţei". Invers, N. Ciobanu, L. Leonte etc. O opinie mai deosebită a avut N. Manolescu.

Diferenţierile s-au făcut simţite şi în privinţa compoziţiei (monologul interior), mulţi punînd întrebarea dacă în romane de asemenea dimensiuni formula confesiunii e potrivită. S-a discutat, apoi, dacă romanul impune o tipologie distinctă, caractere, sau sugerează categorii. I. Oarcăsu, E. Simion, Liviu Leonte, au formulat, în acest sens, păreri deosebite.

Alte scrieri, aparţinînd lui I. Băieşu (**Oameni cu simţul umorului**), Şt. Bănulescu, C. Leu (**Puterea**) au stimulat intervenţiile criticii, poate nu într-o măsură pe care ar fi necesitat-o. Mă refer la prozele excelente ale lui Şt. Bănulescu.

Iată, aşadar, cîteva din opiniile criticii privitoare la literatura tinerilor prozatori. Sper ca discuţiile să lămurească dacă unele sau altele dintre acestea se bazează pe o judecată estetică fermă sau uzează de criterii subiective.

FĂNUŞ NEAGU

Cred că una din problemele care trebuiau atinse şi care e posibil că va face în viitor obiectul unei discuţii mai largi, este aceea a trecerii de la proza scurtă la roman. Toţi am practicat — cu sau fără succes, — schiţa, de multe ori îndrumaţi de critici. În momentul cînd am trecut la roman, ne-am izbit de marile dificultăţi care se cheamă „construcţie", „istoria creşterii unui personaj", „intrigă" etc. Pînă la ora actuală — după părerea mea — nici unul dintre noi n-a izbutit să dea şi un roman la nivelul povestirilor pe care le realizase anterior. Mă refer la scriitori ca Vasile Rebreanu, D. R. Popescu — ca să vorbesc de generaţia din care fac şi eu parte. Vasile Rebreanu a scris o carte — mi se pare mie — cu unele izbînzi dar şi destule coborîşuri, **Casa** — chiar dacă unii critici din cei de faţă au lăudat-o. Cît priveşte romanul lui Lăncrănjan, criticii au relevat în general meritele sale; m-a surprins însă faptul că la început tov. Manolescu l-a negat complet în prima parte a cronicii sale, pe de altă parte, că în **Luceafărul**, tov. Oprea şi tov. Bălan au scris fiecare cîte un rînd de elogii, negăsindu-i nici un cusur. Parcurgînd romanul, mi-am dat seama că unele obiecţii pe care le aducea în prima parte a cronicii sale N. Manolescu erau îndreptăţite. În partea a doua a cronicii sale, însă, elogiile nu mai aveau măsură.

Citind **Vara oltenilor**, am constatat mult mai adînc decît Ion Lungu — pe care îl apreciez ca pe un critic serios — că această carte nu confirmă întru totul aşteptările. Cartea tratează despre viaţa oltenilor, însă uneori parcă nu văzută la faţa locului, ci retransmisă autorului de către 2—6—10 redactori improvizaţi care au colindat nişte părţi ale Bărăganului, ale Olteniei etc. Există, în fine, unii critici care nu văd decît partea discutabilă a unor scrieri şi partea vrednică de exploatat în reproşuri spectaculoase. E foarte uşor să-i găseşti lipsuri lui N. Velea. E mai greu să vii şi să argumentezi de ce acestea sînt cu adevărat lipsuri. Cînd iei în dezbatere proza tinerilor, e bine să le spui şi lucrurile bune şi cele rele, cu condiţia ca totul să fie bine argumentat.

Revin la problema pe care am ridicat-o. În primul rînd, construirea unui subiect, pe lîngă observaţiile asupra vieţii contemporane, acumulate de scriitor prin contactul strîns şi îndelungat cu realităţile, implică răbdare, cultură. Toţi tinerii scriitori, printre care mă număr, au fost trataţi mai ales cu complimente. Ei au început să simtă gustul laudei şi al poamei dulci. La vîrsta de 26—30 de ani acest gust este foarte periculos. La 31 de ani, cînd vrei să te apuci de roman, începi să-i găseşti amăreala, pentru că un roman nu se lucrează într-un an, ci cere o muncă de acumulare îndelungă şi răbdătoare.

Studiul pe care l-a întreprins Marin Preda în **Moromeţii** este exemplar în privinţa aceasta.

Nici Vasile Rebreanu, nici D. R. Popescu, nici eu n-am avut — cred — destulă răbdare.

I. LUNGU

Deşi nu consider prea îngrijorătoare neajunsurile unei cărţi interesante, cum este **Vara oltenilor** a lui D. R. Popescu, împărtăşesc, totuşi, părerea lui Fănuş Neagu, potrivit căreia trecerea de la proza scurtă la roman constituie o problemă dificilă şi complexă în evoluţia unui scriitor. Sînt implicate aici o serie de momente şi aspecte ale procesului de creaţie: înclinaţiile specifice ale autorului, experienţa sa artistică şi de viaţă, particularităţile obiective ale realităţii reflectate, mijloacele şi procedeele folosite, semnificaţiile şi mesajul pe care le comunică. Fireşte, nu pot fi neglijate nici considerentele oarecum exterioare creaţiei însăşi, care pot să influenţeze, în anumite împrejurări, asupra prozatorului (mă refer îndeosebi la voga de care se bucură o specie sau alta în opinia publică). Speciile sau genurile literare ca atare nu presupun, însă, nici valoare în sine şi nici predestinare. Chiar exemplul lui D. R. Popescu nu mi se pare concludent în această privinţă. Astfel, deşi el s-a dovedit un excelent nuvelist, se poate observa un progres real şi în încercările sale de romancier, de la **Zilele săptămînii** la **Vara oltenilor**, în special pe tărîmul construcţiei şi al fluenţei epico-lirice.

Dincolo de divergenţele care se pot ivi într-o chestiune sau alta, în ce priveşte aprecierea concretă a unei lucrări, faptul esenţial, asupra căruia mă bucur că există un acord unanim, este acesta: că tinerii prozatori dau dovadă de îndrăzneală şi forţă artistică în abordarea temelor actualităţii socialiste.

AL. CĂPRARIU

În ce mă priveşte, mă raliez parţial la unele opinii exprimate de Fănuş Neagu şi de Ion Lungu. Am să exprim cîteva păreri mai generale în legătură cu problemele în discuţie, fără amănunţiri deosebite, deoarece pe acestea le-am făcut în articolele şi cronicile pe care le-am publicat.

Întîi o precizare: cred că este regretabil — aşa cum am simţit toţi — să citeşti la aceeaşi carte, sub aceeaşi semnătură, două cronici care se anulează una pe cealaltă. Este vorba de cronicile lui N. Manolescu la romanul **Cordovanii** de I. Lăncrănjan. Dar nu manifest aceeaşi pornire pe care o arată Fănuş Neagu — deoarece se ştie că în activitatea tînărului critic N. Manolescu faptul de care pomeneam este un accident şi tot accident trebuie socotit şi în critica noastră literară în general.

Fănuş Neagu a semnalat o realitate evidentă atunci cînd a arătat că scriitori ca Vasile Rebreanu, D. R. Popescu, I. Lăncrănjan — la care se pot adăuga destule alte nume — trecînd de la genul scurt — unde au realizat lucruri remarcabile — se mişcă mai dificil în sfera romanului. Din **Casa**, **Vara oltenilor**, şi, în bună măsură, din **Cordovanii**, se pot detaşa părţi întregi care trăiesc la bun nivel artistic ca schiţe sau nuvele. Este incontestabil faptul că talentaţii scriitori despre care vorbesc, vădesc serioase însuşiri în cuprinderea realităţilor contemporane, a modificărilor în conştiinţă determinate de socialism; este adevărat însă că ei nu şi-au însuşit integral arta **construcţiei** unui roman, construcţia fiind o problemă de **conţinut**. Cred că acest lucru se explică uneori şi prin incompleta asimilare a marii noastre literaturi dintre cele două războaie şi din cunoaşterea cam după ureche a unor strălucite realizări ale literaturilor străine actuale.

Avem o pleiadă strălucită de prozatori care s-au impus şi se impun în ultima vreme, şi care, abordînd o problematică de cea mai stringentă actualitate, au lărgit cîmpul tematic al noii noastre nuvelistici, ceea ce reprezintă un fapt deosebit de meritoriu. Criticii literare îi revine datoria de a aprofunda cu şi mai multă înţelegere scrierile lor.

I. D. BĂLAN

Am asistat la multe discuţii dintre care unele fără o temă reală care să plece de la fenomenul literar obiectiv; de aceea şi concluziile lor au fost ineficace pentru noi şi pentru cititori. Consider că de data aceasta, colectivul **Gazetei literare** a supus discuţiei o problemă de o maximă importanţă.

De ce cred eu că problema aceasta este foarte bine aleasă?

La ora actuală literatura noastră contemporană a înregistrat succese cu adevărat îmbucurătoare, în ceea ce priveşte prezenţa tinerilor scriitori în cîmpul literaturii; proza noastră bunăoară s-a îmbogăţit cu personalităţi distincte şi variate, ca I. Lăncrănjan, Corneliu Leu, D. R. Popescu, V. Rebreanu, N. Velea, N. Ţic, Fănuş Neagu, Radu Cosaşu etc. Nimeni nu poate contesta că aceşti scriitori aduc fiecare un univers al lor în cîmpul literaturii noastre şi că toţi laolaltă contribuie la explorarea în adîncime a temelor contemporane, reflectînd prin literatura lor aspecte caracteristice ale realităţii noastre socialiste. Prezenţa atîtor prozatori talentaţi a creat şi criticii literare posibilităţi de afirmare, de îndrumare a fenomenului literar, prin identificarea unor direcţii interesante în proza actuală. Totuşi în procesul acesta de colaborare — ca să zic aşa — critica nu şi-a făcut suficient datoria. Este adevărat că ea a scos în relief trăsăturile acestor personalităţi; dar toată lumea poate observa un fenomen, după părerea mea, puţin cam ciudat şi anume că, deşi avem în faţă prozatori talentaţi, unii se cantonează în trecut, dînd schiţe şi romane foarte pitoreşti, bine realizate (cazul lui Fănuş Neagu); uneori alţii recurg la aşa numitele „cazuri limită", la probleme nu întotdeauna chemate în societatea noastră să răspundă unor preocupări largi ale publicului cititor.

Critica nu a acţionat cu suficient curaj şi cu suficientă eficacitate pentru a-i ajuta pe tinerii scriitori să-şi lărgească sfera de cuprindere tematică, să intuiască probleme, conflicte şi tipuri semnificative pentru epoca noastră actuală. Cred că sînt zone de maximă importanţă în viaţa noastră, în viaţa oamenilor care construiesc socialismul şi ele nu şi-au găsit încă într-o corespunzătoare măsură oglindirea în opere de artă.

Aci s-a vorbit despre lipsa de profunzime a unor lucrări. Acestea toate le spun cu regret, fiindcă sîntem în faţa unor talente care pot concura cu scriitori din trecutul nostru şi din alte ţări.

Critica noastră a înregistrat succese remarcabile în analizarea aspectelor strict estetice, de construcţie, de limbaj ş.a.m.d. ale operei de artă, însă a intervenit mai puţin în ceea ce priveşte problemele de ordin sociologic, filozofic, în sensul cel mai larg al cuvîntului, pentru a ajuta pe scriitori să înţelcagă mai bine structura socială a epocii pe care o trăim, ceea ce caracterizează sub raport psihologic, social, uman, anumite grupuri sociale, anumite categorii de oameni, în funcţie de mişcarea lor în perimetrul vieţii noastre obşteşti.

Cred că unii scriitori din generaţia de care ne ocupăm au contacte sporadice cu lecturi din diverse literaturi, le asimilează uneori insuficient şi incomplet, şi din această cauză chiar creaţiile lor au un aspect cam hibrid.

Sînt scriitori care cu orice preţ vor să scrie roman, dar înzestrarea congenitală, bagajul de cunoştinţe, de observaţie, de înţelegere a vieţii, spiritul de organizare a unui bogat material imens de viaţă nu-i ajută în direcţia dorită.

Răspund, acum, lui Fănuş Neagu.

Am citit romanul lui Lăncrănjan de patru ori pînă să apară. Am avut tot timpul ferma convingere, pe care o am şi astăzi, că este una din cele mai bune cărţi ale literaturii noastre contemporane.

În primul rînd există acolo un univers uman, o lume, care este creată de Lăncrănjan, lumea satului ardelean din această perioadă istorică. De asemenea, sînt cîteva personaje de neuitat, originale, interesante, semnificative, cum este Lae, cum este Parasca, cum sînt cîţiva comunişti. Este, de asemenea, o îndrăzneală de a alege conflicte din centrul vieţii noastre, legate de drumul ţărănimii; sînt factori obiectivi care te îndreptăţesc să apreciezi pozitiv romanul.

N. VELEA

Vreau să pornesc de la cuvîntul tovarăşului I.D. Bălan care, în intervenţia sa, cred că a dat o imagine cam idilică a criticii. Dînsul opinează că criticii noştri pot fi invidiaţi de confraţii lor de pretutindeni, că ei sînt la curent cu fenomenele literare etc. Eu voi vorbi despre rolul îndrumător al criticii. Voi da un exemplu concret. Am prezentat redacţiei **Luceafărul** nuvela **Întrerupere**, întîmpinată de opinia critică cu sufragii dar şi cu intoleranţe. Sigur că era liberă redacţia să-i placă sau să nu-i placă bucata. Dar ea mi-a fost respinsă fără explicaţii. Manuscrisul mi s-a înapoiat, l-am dus în altă parte. Practic, n-am fost îndrumat în nici un fel. În ce mă priveşte, cred că legăturile dintre tinerii prozatori şi critică nu au funcţionat întotdeauna normal.

Referitor la „cazurile excentrice", explicaţiile sugerate pînă acum sînt valabile; la ele vreau să adaug setea de originalitate, dorinţa de a fi distinct, atît de firesti la un scriitor, mai cu seamă tînăr. Mă voi referi acum la efortul spre roman de care vorbea Fănuş Neagu, consemnînd modul în care preponderenţa a fost acordată alternativ uneia sau alteia din speciile epice pe care le am în vedere. A fost o perioadă a romanului — ilustrată cu succes de Titus Popovici — apoi interesul s-a deplasat spre schiţă, constituindu-se un adevărat moment al prozei scurte. Acum asistăm la o reîntoarcere la roman, fiecare tînăr scriitor năzuieşte spre el. Stîngăciile pe care le comitem şi greutăţile pe care le întîmpinăm ţin de împrejurări variate: cultura, în anumite direcţii, lacunară, probleme de construcţie încă nesoluţionate, o experienţă neîndestulătoare. Cum spune o vorbă de duh: „N-ai cu ce umple un necrolog şi vrei să umpli un roman". Lipsa de răbdare şi cunoaşterea superficială a anumitor situaţii explică stîngăciile constatate.

D. CESEREANU

Vreau şi eu să constat, în deplin acord cu colegii mei, că tînăra generaţie de prozatori aduce o contribuţie bogată şi diversă la oglindirea artistică a situaţiilor şi tipurilor reprezentative pentru lumea noastră. Desigur însă — şi nu e nimic rău în asta — în aprecierea etapelor pe care ei le străbat, se pot ivi anumite dificultăţi, controverse etc.

Tovarăşul Fănuş Neagu afirma că pentru tînărul scriitor trecerea de la genul scurt la roman constituie un moment foarte dificil. Urmărindu-l, de pildă, pe Velea, de la un volum la altul (iau analiza unui caz), poţi să observi, că dacă în primul volum, în **Poarta**, folosise doar ironia, în volumul următor, **Opt povestiri**, se exercită în special în direcţia umorului. În general, consider că Velea îşi sporeşte mijloacele de investigare artistică. Şi despre Băieşu — cum arătam şi într-o cronică — se poate spune că îşi lărgeşte sfera de investigare artistică.

După părerea mea, în trecerea de la genul scurt la roman, îl ajută foarte mult pe tînărul scriitor frecventarea unor categorii estetice cît mai diverse.

Vreau să spun că dacă un scriitor se exersează în variate formule e mai bine pregătit în clipa în care vrea să facă saltul spre roman. Velea, de pildă, în acest volum, în care domină înclinaţia spre comic, are şi o schiţă, **În treacăt**, cu un conţinut tragic. Această diversitate se poate constata şi în volumul lui Băieşu. Tot în legătură cu trecerea de la genul scurt la roman: cred că tinerii scriitori trebuie să ştie să structureze la dimensiunea romanului aspecte pe care ei s-au obişnuit să le frecventeze ca autori de schiţe sau nuvele.

În afară de aceasta, dacă recunoaştem că romanul este genul proteic, atunci trebuie să presupunem că în el se interferează mai multe categorii estetice: nu-l văd pe Velea, dacă va scrie un roman, lucrînd numai cu categoria comicului. Trebuie să presupunem că zona lui de cercetare va fi mai mare; adică va cuprinde şi tragicul, şi sublimul. Ţinînd seama de ceea ce s-a spus pînă acum, eu consider că şi Velea şi alţi tineri autori, care în genul scurt au avut rezultate deosebite, pot să se realizeze şi în roman. Ceea ce li se cere este să cuprindă fenomenele de viaţă din unghiuri de investigaţie cît mai deosebite, dar turnate într-o structură armonioasă. Este o cerinţă a romanului.

Important este, cred eu, ca sondajul în umanitatea socialistă a zilelor noastre să degaje o idee importantă. Numai cînd izbuteşte acest lucru, Velea se află pe drumul cel bun.

G. DIMISIANU

În legătură cu tema acestei dezbateri critica noastră a discutat destul de mult încercînd să pună în evidenţă contribuţia specifică a noii generaţii la dezvoltarea prozei româneşti contemporane, la abordarea temelor contemporane. Fenomenul cel mai caracteristic mi se pare a fi îndreptarea către o literatură de observare mai atentă a psihologiilor, a proceselor morale, într-o perioadă cînd, aşa cum s-a subliniat în repetate rînduri, principalul tărîm al luptei dintre vechi şi nou este conştiinţa oamenilor. În acest context a apărut discuţia despre aşa-numita notă excentrică, puţin obişnuită, a unor personaje din proza tinerilor (în special la D. R. Popescu, Velea, Fănuş Neagu), discuţie care pornea de la o realitate a literaturii, indicînd tendinţa interesantă a unor scriitori talentaţi de a pătrunde în adîncul unor stări de conştiinţă complicate, spre a surprinde, pe drumul deschis de Marin Preda, reacţii umane mai puţin previzibile, contrariante uneori. Socotesc că în discuţiile purtate pe marginea acestor aspecte au avut dreptate acei critici care s-au abţinut să adopte un punct de vedere exclusivist, adică aceia care, subliniind ineditul şi semnificaţia unor asemenea tipuri şi situaţii prezente în proza tinerilor, au avertizat şi asupra apariţiei unor semne de manierism.

Între timp, se pare că au apărut deja alte fenomene, probleme demne de toată atenţia. Una dintre ele a ridicat-o în cuvîntul său Fănuş Neagu, cînd a vorbit despre dificultăţile pe care le-ar întîmpina tinerii prozatori — după opinia sa toţi tinerii prozatori — în trecerea de la schiţă şi povestire (unde unii au şi dat realizări de valoare incontestabilă) la roman (unde lucrările sînt, în genere, după opinia lui, sub aşteptări). Spre ilustrare el se referea la experienţa lui D. R. Popescu şi în special la recentul roman al acestuia, **Vara oltenilor**.

Fără îndoială că romanul este inegal. Dar nu m-aş grăbi să-l califlc drept un eşec, ci mai degrabă ca un moment extrem de interesant în creaţia unui prozator atît de înzestrat şi în acelaşi timp foarte prodigios, foarte harnic. Acest din urmă aspect nu e chiar lipsit de importanţă. În cuvîntul său Fănuş Neagu îndemna la răbdare. E adevărat, trebuie să avem răbdare, dar trebuie să avem şi opere, şi în acest sens activitatea bogată a lui D R. Popescu, continua lui căutare de soluţii epice inedite, cred că merită toată încurajarea. Şi în **Vara oltenilor**, el încearcă inovaţii în formulele de creaţie tradiţionale. Dacă în schiţe şi povestiri era un foarte bun creator de tipuri care îşi dovedeau autenticitatea prin limbaj şi prin comportare ,acum accentul cade pe deliberarea etică. Lungile monologuri sau convorbirile dintre eroi nu urmăresc, să ducă la fixarea unor individualităţi, cît să ridice nişte probleme etice. Prozatorul mizează foarte mult pe forţa lui de a insufla viaţă tipurilor umane chiar abordînd asemenea teme mai abstracte. Nu de puţine ori izbuteşte acest lucru, deşi e adevărat că în ansamblu romanul suferă de un dezechilibru. Defectul stă, după părerea mea, în decalajul dintre aceste intense deliberări pe teme etice şi conflictul propriu zis care este derizoriu. Spuneam şi în altă parte că episodul furturilor de peşte (care constituie subiectul propriu-zis) primeşte o dimensiune exagerată în raport cu proporţiile pe care le-ar avea în realitate un asemenea fapt. Iar în roman soluţionarea e amînată pentru volumul următor. Cartea, în nici un caz, nu trebuie însă considerată ca nereuşită. Să nu uităm că atacă din plin o temă de mare importanţă: viaţa satului în imediata actualitate, în cadrul gospodăriei colective în dezvoltare, domeniu care îşi aşteaptă romanul reprezentativ. Să nu uităm filonul liric al cărţii, cele cîteva personaje vii, puternice (Gică Brandemburg, Macedon), precum şi reacţiile psihice de un mare interes problematic.

Fără a face o ierarhizare a genurilor, adică fără a considera că romanul marchează trecerea la un stadiu superior în creaţie schiţei sau povestirii, cred totuşi că oricine este convins că ceea ce în schiţă sau povestire este realizat disparat, în roman trebuie subsumat unei organizări de ansamblu, indiferent de tipul naraţiunii.

Unii prozatori au capacitatea aceasta de sinteză, alţii nu, rămînînd însă scriitori foarte buni şi chiar scriitori cu totul remarcabili în genul de respiraţie scurtă. Că momentan tinerii prozatori întîmpină dificultăţi în trecerea la roman este o chestiune reală şi explicabilă, ţinînd la unii numai de lipsa de experienţă, iar la alţii, de ce n-am spune-o, de lipsa de vocaţie. Dar eu văd totuşi, între prozatorii tineri, care s-au manifestat mai ales în schiţă, destui romancieri virtuali. În fond **Întîlnire tîrzie** a lui Velea conţine substanţa condensată a unui roman.

De altfel, lucrurile nici nu stau atît de rău, cu condiţia, desigur, să lărgim puţin sfera discuţiei despre proza tinerilor, adică să mai aducem în dezbatere şi alte nume decît ale lui Fănuş Neagu, N. Velea, V. Rebreanu şi D. R. Popescu. Se spun aici lucruri foarte bune despre romanul lui Pop Simion **Triunghiul**; am citit cîteva fragmente din romanul la care lucrează Sorin Titel (**Soare pentru fiecare**). Este un roman al generaţiei noastre, despre tinerii care acum intră în viaţă dînd piept pentru întîia oară cu problemele mai complicate ale existenţei, cu primele răspunderi sociale. Fragmentele apărute pînă acum sînt scrise cu o sobrietate şi un simţ al analizei aproape neaşteptat la acest evocator mai mult de stări lirice.

Şi fiindcă tema discuţiei noastre este critica în raport cu proza tinerilor, accentuez încă o dată că este necesar să se discute mai mult şi despre alţi scriitori tineri care în ultima vreme reprezintă mari promisiuni şi în unele cazuri mari certitudini. Se amintea aici despre evoluţia atît de interesantă, în ultima vreme, a lui Ştefan Bănulescu, autorul unor nuvele remarcabile. Este, după opinia mea, un prozator profund, un bun stilist şi un creator de viziuni puternice.

Un debut semnificativ este şi cel al lui Gh. Bălăiţă care se anunţă, în descendenţa lui Marin Preda, un bun observator al psihologiilor contemporane.

V. ARDELEANU

S-a putut remarca în discuţia noastră de aici, că tinerii scriitori — care, în ultima vreme, s-au impus cu putere în viaţa literară — aşteaptă foarte mult de la critică. Tov. Bălan spunea că critica ar trebui să se aplece cu mai multă atenţie asupra producţiilor elaborate de tinerii scriitori. N-am desigur nimic de obiectat interesului sporit ce se cuvine acordat prozei tinere. Să nu se uite însă un lucru, şi anume, că critica nu este o dădacă, criticul nu-l crecază pe scriitor, ci-i comentează lucrările. Adevărul acesta, înscris de mult în ordinea banalităţii, mi-a venit din nou în minte cînd tov. Fănuş Neagu a pus, aici, criticilor, întrebarea: de ce prozatorii tineri, afirmaţi în limitele prozei scurte, nu reuşesc integral cînd abordează romanul? Dar răspunsul la această întrebare este oare treaba criticilor? Se pare că da. Şi aceasta pentru că unii critici şi-au asumat cîte o dată mult mai multe atribuţii decît le revin pe drept. Ştim doar cu toţii că mai de mult puteau fi citite cronici, unde, după analiza unei cărţi de reportaje reuşite, criticul încheia invariabil: tînărul reporter are suficiente calităţi pentru a depăşi actualele preocupări şi deci e bine ca el să se îndrepte spre povestire sau roman. Cam la fel se vorbea despre autorul de schiţe, care era invitat să se încerce în genul proteic. Rezultatul? Unii dintre tinerii povăţuiţi de critici s-au îndreptat într-adevăr spre schiţă sau roman. V. Rebreanu a scris un roman (**Casa**). După părerea mea, previziunile optimiste ale criticilor nu s-au prea adeverit. Cartea are părţi valoroase, dar nu ne îndreptăţeşte să vedem în Vasile Rebreanu un foarte bun romancier. În directă legătură cu aceasta, aş mai spune că nu mi se parte foarte potrivit să considerăm activitatea de nuvelişti a scriitorilor tineri doar ca un stadiu, doar ca ani de ucenicie în drumul spre roman. Aceasta, între altele, pentru că un scriitor trebuie să-şi dea seama de realele lui posibilităţi şi să abordeze numai speciile care îi oferă teren de afirmare. De aceea, nu pot decît să-l felicit pe N. Velea, de pildă, care n-a scris încă un roman. Pînă acum, cel puţin, el demonstrează că e înzestrat pentru schiţă. Cam la fel se prezintă lucrurile cu Fănuş Neagu, D. R. Popescu sau V. Rebreanu, ceea ce nu mă determină totuşi să mă raliez rezervelor formulate de Fănuş Neagu. **Cordovanii**, în pofida unor lungimi — sesizabile mai ales în volumul al treilea — este un roman remarcabil.

S-a discutat aici cu mai multă intensitate despre **Vara oltenilor**. Fănuş Neagu spunea că Popescu are aici o viziune lipsită de autenticitate, că e inautentică întreaga problematică. Aşa să fie oare? Fără îndoială. **Vara oltenilor** nu se ridică la valoarea nuvelelor lui Popescu din **Umbrela de soare** sau chiar a unora din volumul de debut, **Fuga**. Cum lăsam să se înţeleagă, părerea mea e că D.R. Popescu este un excelent nuvelist. Dar şi în **Vara oltenilor** sînt lucruri notabile şi vreau să le relev, nu pentru a-l apăra pe Popescu, e un scriitor care nu are nevoie de aşa ceva, ci pentru că mi se pare că romanul a fost privit dintr-un unghi nepotrivit. Nu cred nici că problema abordată este falsă, şi nici că ar fi vorba de un roman poliţist. Problema romanului e aceea a deveniri morale E vorba de mutaţiile etice, de saltul înregistrat în mediul rural, de la o existenţă neutră, la deplina conştiinţă a unei adevărate bogăţii interioare. Autorul recentului roman închinat numai aparent ţăranilor olteni a înţeles că marea transformare petrecută în viaţa la ţară, de atîtea ori intrată în raza de observaţie a scriitorilor noştri din aproape toate timpurile, nu se reduce doar la înlocuirea unei ancestrale situaţii economice cu una inedită, materializată în gospodăria colectivă, ci că apare cu evidenţă, odată cu noile relaţii umane din satul socialist, şi o îmbogăţire impresionantă a unui anume univers sufletesc. Nou la ţăran este astăzi şi modul de a gîndi, nou este şi felul complex de a înţelege viaţa, de a-şi pune unele întrebări pe care în trecut fie că le ignora, fie că, sesizîndu-le, nu simţea nevoia să le dea neapărat şi răspunsuri. E vorba de o falsă problematică? Nu cred! E vorba, dimpotrivă, de efortul foarte lăudabil de a releva, în opere de un nivel artistic superior, schimbările survenite în conştiinţa oamenilor care construiesc socialismul.

Şi acum ceva despre exigenţă Să nu uităm că literatura tinerilor, pe care pe bună dreptate o discutăm cu atenţie, este un capitol dintr un întreg. În fond, indiferent de vîrstă, scriitorii tineri şi vîrstnici edifică o nouă literatură.

E firesc ca atunci cînd apare un scriitor talentat să scrii cu entuziasm despre el. Nu e firesc însă să rămîi, indiferent de paşii pe loc ai scriitorului în cauză, la acelaşi ton entuziast. Lăudînd continuu un scriitor talentat chiar şi atunci cînd nu se reeditează valoric, nu-i faci nici un serviciu. Iată cazul lui Mazilu. A fost lăudat pentru **Bariera**. Şi a fost lăudat şi pentru **Aceste zile şi aceste nopţi** — un roman inferior **Barierei**.

S-a făcut un caz și din N. Velea. Tînărul prozator este deosebit de talentat. Toți criticii i-au apreciat **Poarta**. Nu văd însă ce ne-ar împiedica să-i spunem scriitorului că cele 8 povestiri din volumul următor nu constituie un progres colosal. Mi-am spus părerea despre aceasta într-o cronică întîmpinată cu maliției de Gazeta literară. Spuneam că N. Velea este un fin observator, că are darul de a descoperi și înțelege cutele sufletului omenesc. Eroul său, cam același în toate povestirile, este mereu pus în situația să-și tălmăcească gîndurile, impresiile și chiar cele mai neînsemnate și mai plate amintiri. Întrebarea este dacă aceste observații se materializează în proze cu finalitate precisă. Eu cred și îmi păstrez părerea că acest talent de observator al lui Velea se exersează uneori în gol. Cu excepția povestirii **În treacăt**, celelalte bucăți ale volumului par o sumă de analize realizate în sine, neunificate de nici un fir director. **În La groapa de fumat**, de exemplu, găsim observații interesante, dar ele nu concură la relevarea ideii de bucurie intensă pe care o simt colectiviștii la strînsul recoltei, idee pe care, ne asigură unii critici, ar fi mers autorul.

N. CIOBANU

Tovarășul Eugen Simion, în cuvintele sale introductive, enunța cîteva probleme și teme de discuție demne de reținut. Mi se pare interesantă îndeosebi problema sferei și limitelor realismului în cuprinsul prozei. Pornind de aici cred că putem lămuri acele cauze care au dus la ivirea unor puncte de vedere foarte diferite în legătură cu unii prozatori și unele lucrări ale lor. Dealtfel, este semnificativ că lucrările tinerilor prozatori, — prin nivelul lor artistic, prin tentativa lor îndrăzneață de a-și lărgi universul tematic, de a cuprinde problematica de ordin social, procesul de făurire a unei noi mentalități, schimbările intervenite în structura vieții noastre — ne autorizează să discutăm chestiuni de un interes estetic deosebit, cum este și aceea a formelor realismului contemporan. Sfera realismului este foarte largă, dar, în același timp, nu s-ar putea spune că este nelimitată. La discuția despre literatura occidentală, Tudor Vianu vorbea de prezența unui realism psihologic în literatura contemporană, arătînd că, de fapt, mulți autori fac o literatură realistă, chiar dacă ei apelează la alte mijloace de investigare a realității decît cei din secolul al XIX-lea.

Faptul se explică prin necesitatea unei pătrunderi mai adînci în trăirile interioare, în reacțiile psihologice ale omului de astăzi, ca urmare a noului climat social în care se mișcă — și a unei sporiri, la urma urmei, a posibilităților de cunoaștere a firii umane. În lumina aceasta, cred că putem stabili, cu aproximație evident, unde se mișcă prozatorii tineri în proza lor pe terenul realismului și unde depășesc limitele lui acceptabile pentru noi. Sînt elocvente scrierile lui Velea și D. R. Popescu. Cred că acești doi scriitori, în special, s-au dezvoltat și încă se mai dezvoltă sub semnul experienței lui Marin Preda, și, așa cum mărturisea și Velea ieri, ei simt nevoia de a se smulge de sub tutelă literară și de a-și găsi notele originale.

Aș face o paralelă între cîteva scrieri din volumele celor doi autori. Sub acest raport s-ar putea discuta despre caracterele realiste ale eroilor din nuvela lui Velea **În treacăt** și cele nerealiste ale eroilor nuvelei **Sunetele** de același autor. În **La groapa de fumat** apar niște personaje care evoluează în cadrul unor întîmplări neobișnuite, ciudate, tipice pentru modul în care înțelege Velea să reflecte actualitatea, dar aceste situații exprimă niște realități caracteristice. Deci, nu se exercită pe un teren gratuit, pe cînd în **Sunete** totul îmi apare ca o închipuire foarte arbitrară a autorului. Între aceste două extreme trebuie situată problema caracterelor neobișnuite, a situațiilor ciudate ș.a.m.d. în scrierile lui Velea.

Același lucru se poate spune și despre Dumitru Radu Popescu. În **Pădurea** apare un personaj „sucit", intervin apoi niște situații puțin obișnuite, aparent derutante. Toate însă explică o treaptă a evoluției unui tip uman într-un mediu precis determinat istoricește și social. În schimb în **Nabucodonosor** există destule aspecte arbitrare — după mine — un fel de joc gratuit.

Trec la o altă problemă. Cred că una dintre deficiențele criticii noastre este aceea că în mod voit sau nevoit reduce foarte mult aria prozei tinerilor în sensul că sînt luați în seamă *numai* cîțiva prozatori tineri, e drept, de talent real. Dar nu sînt ei singurii! Cred că peisajul prozei noastre tinere este mult mai bogat, realizările dobîndite de tînăra generație de prozatori se manifestă sub o diversitate de forme, care trebuie analizate cu toată atenția, din perspectiva oferită de contemporaneitatea socialistă. De ce nu s-ar putea vorbi de o direcție, care mi se pare foarte clar constituită, aceea ilustrată de Lăncrănjan, care vrea să valorifice tradițiile prozei ardelene ale lui Liviu Rebreanu și totodată ale literaturii sadoveniene, o întrepătrundere cu rezultate foarte interesante. O altă tendință cred că o ilustrează proza lui Sorin Titel, o proză de sugestii și totodată de o mare simplitate. Tovarășul Ion Lungu, în cronica sa din „Tribuna" i-a făcut lui Sorin Titel niște reproșuri — după opinia mea — neîntemeiate, cerîndu-i o modalitate mai „epică", mai spectaculoasă; ori este evident că scriitorul nu vrea să meargă pe această linie, nu-l îndeamnă talentul și atunci de ce trebuie să intervenim cu criterii exterioare formulei sale?

Cred că a fost nedreptățit și T. Mazilu cu ultimul său roman, tocmai în sensul că recenzenții lui s-au repezit dintr-o dată la anumite lucruri care țin totuși de detaliu, de aspecte fragmentare ale lucrării, fără a se preocupa de formula pe care autorul vrea s-o îmbrățișeze. **Trebuie discutată totuși încercarea lui Mazilu de a găsi o formulă personală de roman.** Lucruri asemănătoare pe această temă se pot spune și despre N. Țic și despre Cosașu și despre alți scriitori.

O deficiență a criticii mi se pare că este și aceea de a ignora — evident, din comoditate, — proza mediocră a unor scriitori tineri. Sînt romane, volume de nuvele, scrise de prozatori tineri, dar care nu conțin nici un efort spre găsirea unui timbru propriu, nu aduc nici o contribuție la dezvoltarea epicii noastre. Probabil că în virtutea unei tradiții nefericite se consideră că și o astfel de literatură își are locul ei. De exemplu sînt autori tineri care publică de foarte multă vreme romane și nuvele. Ele nu prezintă nici un interes din punctul de vedere al evoluției prozei noastre. Or, ce judecăți exacte a dat critica, de pildă pe marginea romanelor lui Chiriță?

Alți tineri autori (Valentin Raus, Pavel Aioanei etc.) scriu de mulți ani dar nu ne-au surprins pînă acum prin nimic — nici măcar prin lucrări foarte proaste! — întrucît ei s-au obișnuit să publice numai lucrări mediocre. Se va spune că sînt la începuturile lor, că rezervă surprize. Trebuie să spun cu regret, că uneori chiar prozatori care dovedesc unele însușiri și aptitudini mai deosebite, din cauza aceluiași tratament nu evoluează la nivelul așteptărilor. De pildă, Corneliu Leu și Costache Anton nu dovedesc — cred eu — o creștere în scrisul lor, ci dimpotrivă, bat pasul pe loc.

Tov. Bălan

Socotesc că trebuie făcute aici niște distincții. La Leu se observă eforturi de a aduce o tematică actuală, o problematică nouă. Romanul **Puterea**, cu lipsurile lui, cred totuși că este una din cărțile care tocmai ar merita să fie discutată serios de criticii literari, atît pentru lucrurile bune (figura comunistului, eroul central) cît și pentru neajunsurile evidente ale cărții.

Tov. Ciobanu

Mă opresc la o ultimă chestiune, aceea legată de raportul dintre nuvelă și roman în evoluția unui tînăr prozator. Cred că se poate vorbi la prozatorii tineri de o anumită modă a romanului. Ea amintește oarecum de aceea a poemului epic de acum 7—8 ani cînd fiecare poet se simțea obligat să scrie o epopee lirico-epică, indiferent dacă îi permiteau sau nu resursele. Așa se întîmplă și cu mulți dintre tinerii prozatori care se hazardează în această întreprindere foarte delicată. Eu aș zice că afirmarea nuvelei a prozei scurte în general, nu este întîmplătoare la ora actuală. Epoca noastră, caracterizată prin dinamismul unor manifestări aproape cotidiene, probabil că solicită acest gen de proză. Dovadă că în multe literaturi importante nuvela cunoaște azi o mare înflorire (italiană, americană, sovietică etc.). Proza scurtă face o concurență reportajului tocmai prin capacitatea ei de a răspunde la solicitările imediate ale actualității. Nu orice bun nuvelist are vocație de romancier. De pildă, dacă am compara pe D. R. Popescu cu Lăncrănjan, doi scriitori foarte talentați, cred că prin ceea ce au scris ei, Lăncrănjan dovedește mai multe resurse ca romancier decît D. R. Popescu. Scriitorii maturi, de notorietate, niciodată nu confundă cele două genuri! De pildă, Marin Preda, cînd îl solicită un subiect de roman, scrie roman: cînd îl solicită un subiect de nuvelă, scrie nuvelă! Tot așa și Eugen Barbu este un exemplu în această direcție cu toate că la el se resimte uneori tentația de a revalorifica unele narațiuni mai mici în romane, și nu întotdeauna cu succes.

I. OARCĂSU

Discuția purtată pînă acum a formulat aportul substanțial și variat al tinerilor prozatori la configurarea universului specific literaturii socialiste, la marele efort al acesteia de a exprima atitudini, conflicte și situații foarte caracteristice ale societății românești de astăzi, în plin proces de transformare. Discuția a subliniat, totodată, cîteva deziderate ale scriitorilor față de critici și mai ales a atras atenția asupra unor neajunsuri în activitatea prozatorilor tineri care trec de la genul scurt la roman.

Canalizată în direcția afirmațiilor globale, discuția duce la un punct mort. Nimeni nu poate garanta că D. R. Popescu, de pildă, care se află la al doilea roman, numai parțial reușit, cum s-a spus aici, nu poate scrie al treilea foarte bun, așa cum sînt multe din nuvelele sale. Mai fructuos, cred eu, este drumul analizei diferențiate. Nu există oare pagini bune în **Vara oltenilor** chiar pe linia unei narațiuni de proporțiile romanului? Putem spune că romanele **Cordovanii** și **Casa**, de pildă, nu înseamnă reușite în activitatea de pînă acum a lui I. Lăncrănjan și V. Rebreanu? Să nu ne grăbim, deci, cu afirmațiile decisive, fiindcă ele pot stînjeni o evoluție scriitoricească normală, canalizînd-o pe un drum impropriu. Din perspectiva discuțiilor care s-au purtat în jurul cărților amintite, eu aș încerca să trag unele concluzii, pe care le supun dezbaterii noastre.

Aș ataca, întîi de toate, o anumită exultare, des întîlnită în critica noastră, față de ceea ce numim *înfățișarea largă a vieții*, cerință pe care-o formulăm, nediferențiat, față de orice prozator. Să fiu bine înțeles. Ne bucură pe toți creațiile ample, romanele care fac o secțiune de amplitudine în viața societății românești contemporane. Asta, în principiu. Practic vorbind, critica noastră n-a subliniat însă, cu suficientă convingere, faptul că uneori la baza multor scăderi în asemenea scrieri stă o greșită înțelegere a noțiunii de înfățișare largă a vieții. Iată, de exemplu, romanul **Cordovanii**. Toată lumea care s-a ocupat de această carte a observat că primul volum are părți excelente, că, în general, monologul lui Lae Cordovan în cearta sa cu familia este autentic. Pe măsură ce autorul își lărgește sfera investigației, cuprinzînd — prin scene de masă și replici scurte, în genul corului antic — viața unei întregi colectivități, trecîndu-și eroul pe plan secundar, interesul cărții scade subit. Intervin, pe alocuri, pasaje neutre, pur descriptive, paranteze și digresiuni livrești — în ciuda unor scene de masă excelente care-l amintesc pe Liviu Rebreanu, etc.

Aș mai sublinia încă un aspect nevralgic al criticii literare — și anume faptul că ea nu adoptă totdeauna o viziune de ansamblu asupra operei, văzută în specificitatea ei inimitabilă. Criticul, după mine, trebuie să-l ajute pe scriitor să se descopere pe el însuși. Drumul scriitorului trebuie intuit în adîncime și orientat cu pasiune de descoperitor în direcțiile care-i sînt specifice. Nu cred, de pildă, ca să-mi ilustrez cele spuse, că toți eroii lui Velea din ultimul volum sînt firi ciudate, excentrice sau de împrumut cum s-a spus de unii critici. La o analiză mai atentă, s-ar putea vedea că acest prozator e înzestrat cu simț analitic și cu un larg registru afectiv — de la umor la simțul tragicului, așa cum bine afirma aici, D. Cesereanu, — că el nu ține, cu tot dinadinsul, să trateze cazuri-limită, firi sucite, și răsucite. Totodată, am greși dacă nu i-am spune deschis că o anumită tehnică a prezentării faptelor sincopat eliptic, fără o motivare mai adîncă, psihologică și socială, poate stîrni impresia de excentricitate.

Intrînd și mai adînc în analiza volumului său ultim, mi se pare că el marchează o evoluție sigură. Dacă în prima bucată **La groapa de fumat**, se mai observă anumite concesii făcute faptului pitoresc (accentul pus pe relatarea amuzantă a peripețiilor unui personaj ca Șomerul în afară de ideea artistică a schiței), într-o bucată cum este schița **Sunetele** analiza minuțioasă a stărilor sufletești mi se pare absolut remarcabilă. E aici o poezie a vieții surprinsă fin, din interior, la o temperatură unitară, ceea ce îmi permite să vorbesc de o anumită evoluție îmbucurătoare.

S. DAMIAN

Dacă azi, la 20 de ani de la Eliberare, constatăm că promoția tînără în proză are un profil distinct și confirmă în mare măsură așteptările, ce certificat îi putem acorda criticii literare? A fost intuiția ei pătrunzătoare, a remarcat ea de la început talentele care acum suscită schimburi vii de păreri, le-a asigurat o îndrumare eficace? Cred că nu întotdeauna capacitatea de recepție a criticii s-a dovedit satisfăcătoare. Nu e o întîmplare că unele reviste n-au publicat nici măcar o cronică la volumul de debut al lui Nicolae Velea. Și după aceea unele schițele tinărului prozator au fost întîmpinate cu rețineri, cu o dăscăleală agasantă. Culegerea **Opt povestiri** pe care o socotesc un eveniment în proza tinerilor nu a beneficiat pretutindeni de atenția meritată (exemplele date în referatul tov. Eugen Simion sînt concludente). Deși critica a înregistrat succese în acțiunea de promovare a talentelor, mai persistă în unele cronici, sub diverse forme, opinii distructive, disprețuitoare.

De la premiza justă că frontul prozei tinere este larg și divers, clasamentele și tabelele lungi care se alcătuiesc, creează citeodată o egalizare mecanică. Trebuie subliniat într-adevăr aportul unui număr mare de tineri la stabilirea configurației prozei din ultimii ani, dar e limpede că mai ales cîtiva dintre ei se află în centrul discuțiilor criticii. Repetarea unor nume nu este un act arbitrar, premeditat, o „conjurație" a unor cronicari, ci reflectă o situație reală: existența unor talente deosebite care s-au impus prin profunzimea și originalitatea lor în tratarea temelor actualității socialiste. De ce atunci să nivelăm valorile?

Vreau să mă refer în continuare nu numai la intuiția criticii în descoperirea și stimularea talentelor (intuiție uneori, după opinia mea, deficitară) — dar și la criteriile estetice cu care sînt examinate producțiile literare. Firește progresele în această privință sînt incontestabile. Totuși nu mînuim întotdeauna cu destul discernămînt uneltele analizei, sîntem tentați încă să uniformizăm, să reducem la un numitor comun. Criticul se întreabă în unele cronici dedicate prozei: personajele sînt cristalizate? construcția e clară și gradată? deznodămîntul apare ca un sfîrșit logic al întîmplărilor? Apoi atribuie calificative în raport cu gravitatea derogărilor de la aceste norme. Ele sînt însă valabile doar pentru un singur tip de narațiune, foarte important desigur. Sîntem datori să privim cu mai multă comprehensiune varietatea direcțiilor și tendințelor posibile și compatibile cu realismul socialist, să aprofundăm principiile esteticii marxist-leniniste.

Nici tinerii prozatori n-au fost scutiți de caracterizări rigide, unilaterale. Poate fi analizată proza lui Fănuș Neagu fără a se ține seama de viziunea ei mitică, folclorică, de exaltarea stilistică pe linia poemului, de preferința pentru încleștările violente? A-l cere autorului **Păpușii** să scrie sobru și temperat, să renunțe la peisaj, să creeze o frescă, înseamnă a nu înțelege specificul formulei sale epice. Am impresia că și Ștefan Bănulescu, în ultimele povestiri, evoluează într-o direcție asemănătoare, cu încercări inedite care ar trebui mai amplu comentate. Nu se pot constitui judecăți valabile asupra prozei lui Teodor Mazilu, dacă se face abstracție de proiecția satirei, de unitatea ei artistică, de corespondența posibilă pe un plan general între imaginea grotescă și realitate. Cînd se pretinde ca fiecare element al narațiunii să concorde cu un fenomen anumit al vieții — criteriul de analiză devine simplist. Consider că tov. Virgil Ardeleanu, care se ocupă asiduu de problemele prozei și emite multe observații întemeiate, pune prea multă înverșunare în detectarea deficiențelor prozei lui Mazilu. Obiecțiile juste la romanul **Aceste zile și aceste nopți** sînt repetate articol după articol, amplificate pînă într-atît încît criticul omite complet particularitățile comicului în literatură. Revenind la Nicolae Velea, tot tov. Ardeleanu susține că tînărul prozator este un bun observator, dar se exersează adesea în gol, că la încheierea unui portret urmează o teză moral-didactică. Opinia lui asupra volumului **Opt povestiri** este în esență, defavorabilă. Citind recenzia publicată în „Steaua" deduci inevitabil că tov. Ardeleanu nu crede că are drept de existență o proză în care subiectul e firav, de o simplitate extremă, în care nu se relevă o varietate a caracterelor și în care sensul moralei apare apăsat. Cu toate acestea, resorturile narațiunii la Velea depind tocmai de dialectica mișcărilor sufletești, de efortul eroului de a depăși întîrzierile afective, de a înlătura inerțiile mecanismelor din trecut (umilința, neîncrederea, amortizarea elanurilor). Ceea ce vreau să subliniez este faptul că poate fi încurajată și o narațiune care se bizuie pe portretul psihologic, pe explorările în adîncime, pornind de la o porțiune restrînsă, chiar dacă anecdotica, dinamica epică e sacrificată. Sînt de acord cu tov. I. D. Bălan că se manifestă o îngustare tematică și pledez ca și el pentru extinderea ariei de reflectare în proza tinerilor. Adaug însă că nu putem evalua realizările numai prin prizma virtuților de cuprindere tematică în afara criteriului adîncimii și al noutății în reflectare. Sînt tineri prozatori care tratează subiecte de o mai mare amplitudine decît Velea, dar acest unic fapt nu-i așează, într-o ierarhie de valori, înaintea lui. De altfel, ideea supremației romanului-frescă, a nuvelei-frescă circulă încă în unele cronici. Avem nevoie de vaste tablouri ale epocii, nu ne putem lipsi însă nici de forajele pe spațiu limitat, care să evidențieze transformarea în profunzime a conștiințelor. Citeodată metodele se îmbină în aceeași lucrare, alteori remarcăm trăsăturile de compensație. Și alte scrieri ale tinerilor (proza de virtuozitate a lui D. R. Popescu, noul roman al lui Pop Simion, ultimele nuvele ale lui I. Băiești etc. etc.) revendică investigații minuțioase, obiective, fără scheme prestabilite. Chiar momentele de impas în proza unor scriitori al căror talent e verificat, dificultățile în tentativa lor de autodepășire, cer intervenții cît mai competente ale criticilor. Ar trebui să discutăm mai mult în critică despre sfera realismului, despre tehnicile și eșecurile narațiunii de vaste reconstituiri, despre rolul invenției epice, despre tangența prozei tinerilor cu alte literaturi contemporane etc.

Cred deci, în încheiere, că avem obligația să perfecționăm mijloacele noastre de analiză și de apreciere, să clarificăm noțiuni importante de estetică și teorie literară, să participăm, mai activ, printr-o critică obiectivă, principială, științifică, la rezolvarea problemelor de creație.

I. D. BĂLAN

După părerea mea, datoria criticii literare este să discute mai mult despre cărțile care apar, ținînd seama de lucrările serioase; cărți cum sînt acelea ale lui Velea, Fănuș Neagu, D. R. Popescu etc. trebuie discutate cu un efort de maximă obiectivitate.

Critica noastră are deseori păreri preconcepute: „Cutare este sec", „cutare este livresc" etc. — cu asemenea etichete, orice ar face autorul respectiv nu mai intră în discuție! „Cutare este mic-burghez în salopetă" etc. etc.

Critica literară trebuie să îndemne la o atitudine mai receptivă, mai nuanțată, mai diferențiată.

Problema gustului în critica literară cred că trebuie să fie întotdeauna mai răspicat așezată pe niște factori de ordin obiectiv, și susținută prin argumente științifice. Trebuie să analizăm lucrările literare bazîndu-ne pe principiile esteticii marxist-leniniste, fiindcă noi facem critică marxist-leninistă. De aceea cred că propunerea făcută aici de tov. Damian merită să fie discutată; noi nu putem niciodată uita niște lucruri centrale: ce reflectăm din realitatea actuală, cum și cît reflectăm și cum comunicăm această realitate.

Evident, noi trebuie să recunoaștem aci, scăderile noastre în ansamblu și ale fiecărula în parte, ca oameni care lucrăm la diverse reviste. De fapt, se întîmplă că aproape mecanic, dacă cineva rostește un nume, vin încă trei după el, și aceasta se întîmplă și în poezie și în proză, — ceea ce arată o anchilozare a gîndirii în urmărirea fenomenului vieții, în urmărirea ierarhiei valorilor care se schimbă de la o zi la alta. Poate să apară un scriitor proeminent, vine altul și îl depășește sau el însuși dezvăluie laturi noi ale personalității sale. A fixa odată pentru totdeauna personalitățile acestea ca într-un tablou al lui Mendeleiev, mi se pare o procedură incompatibilă cu critica marxistă.

De aceea, înțeleg această receptivitate pe baza discutării cît mai pe larg a întregului fenomen literar, judecat pe criterii științifice — unde, firește, intră și gustul și preferința și personalitatea — în funcție de finalitatea lucrării respective.

E. SIMION

Din comparația opiniilor înfățișate la începutul discuției noastre se pot trage concluzii utile privitoare la efortul criticii literare de a sesiza particularitățile prozei tinere. Distonează, totuși, în această diversitate, aprecierile net opuse despre aceeași narațiune. Oricît s-ar ține seama de gustul criticului, de preferința lui pentru un gen de proză, este inexplicabil cum o bucată epică să-l pară cuiva de-a dreptul proastă iar altuia exemplară. Rostul discuției noastre este tocmai acela de a vedea ce premise false intervin în judecata de valoare.

Mai mulți participanți au reluat, aici, ideea despre sfera realismului. Problema mi se pare interesantă în măsura în care ea are o aplicație în practică, indică o poziție rigidă, restrictivă în critică. Au existat, cu alte cuvinte cazuri de ignorare a fenomenului literar viu, sau de respingere a lui de către critică pe temeiul că anumite regiuni ale psihologiei umane n-ar intra, cînd sînt reflectate literar, în sfera realismului?

Aș vedea un ecou al acestei prejudecăți în felul cum s-a purtat discuția în legătură cu extravaganțele din proza tinerilor. Părerea mea este că unii critici, punînd accentul pe caracterul excentric al tipologiei din proza tinerilor, au exagerat nespus de mult, au dat detaliilor valoare de simbol, au confundat obiectul însuși al literaturii cu atitudinea, ideea creatorului. Ceea ce mi se pare neștiințific, aici, este tocmai ignorarea unghiului de vedere al scriitorului, respingerea unor fenomene printr-o operație de escamotare a sensurilor mai adînci ale realității contemporane, prin respingerea ideii de particular, de singular. Discuția despre ciudățenii a devenit otioasă în momentul în care s-a ignorat poziția ideologică și estetică a scriitorului, manifestată în legătură cu un aspect oarecare al realității, cînd faptul artistic a fost identificat cu detaliul ca atare. Unele poziții foarte categorice față de povestiri ca **Întrerupere**, sau **Sunetele** — (revenim, n-avem încotro, la Velea) pornesc tocmai din ignorarea apriorică — subliniez acest fapt — al efortului făcut de prozator de a explora zone mai complicate ale psihologiei, forme aparte de manifestare a alienării individului.

În legătură cu proza tinerilor scriitori ar trebui să discutăm și despre diversitatea stilistică. S. Damian în „Direcții și tendințe în proza nouă" a analizat pe larg acest aspect. Reluînd o noțiune mai veche în critica literară, el definea atributele unei proze romantice, colorate. Din familia coloriștilor ar face parte, dintre tineri, și Iucru e adevărat, Fănuș Neagu. Acesta din urmă merge pe o linie a prozei lirice, romantice, cu o tradiție puternică la noi (Matei Caragiale, Panait Istrati, Eugen Barbu — ca să iau cîteva exemple). Acceptînd în discuție noțiunea de romantism trebuie să ținem seama însă de faptul că romantismul contemporan a căpătat atribute pe care nu le avea nici la sfîrșitul secolului trecut, nici mai înainte, în perioada lui de înflorire. Romantismul pe care îl ilustrează prozatorii de azi (mă refer, firește, la cei reprezentativi) a trecut prin experiența prozei de analiză, înglobînd progresul realizat în ultimii 50—60 de ani în epică. Aceasta se observă chiar în domeniul expresiei, lucru cel mai fragil, la romantici, din perspectiva prozei moderne (Am examinat acest aspect în art. **Proza tinerilor și originalitatea literaturii noastre noi**, „Luceafărul", 19 Aug. a.c.).

Există însă și alt mod de a înțelege romantismul. Unii îl confundă cu idilismul, cu o euforie foarte lincedă, caducă artisticește. Marin Preda remarca odată, ironic bineînțeles, că au apărut la noi, în special în proza tinerilor, mai multe romantisme: micile romantisme individuale (gospodăresc, sentimental, euforic). Aș adăuga în seria acestora mici romantisme și romantismul disimulării sau mica farsă a disimulării, cu un repertoriu bogat în proza tînără (de cealaltă nu ne ocupăm!) Aici un proceden fin de analiză, de intuiție a mecanismelor complicate ale psihologiei individului a devenit, la nivelul unei proze mediocre, foarte lesnicios, încît orice personaj trebuie să fie un disimulat, un individ cu mai multe suflete. N-am vedea nimic grav aici dacă artificiul semnalat (comparabil cu acela mai vechi, al **duminiriii!**) n-ar tinde să capete o mare extindere la începători. Acest lucru nu se poate face fără o abandonare, nepermisă adevăratului creator, a specificului naturii umane, a legilor interioare ale caracterului. Voluptatea disimulării, coborîtă la nivelul babelor asexuate, a carieriștilor „proști de deștepți" ce sînt, asociată, printr-un calcul de subtilitate și finețe, naturilor ireal tenebroase, trădează o atitudine extrem de superficială față de psihologie și, fatal, față de artă.

Privitor la altă chestiune discutată (trecerea de la povestire la roman) cred că sînt ușor exagerate opiniile celor ce văd, aici, o problemă gravă a tinerei generații de prozatori. O problemă a fiecărui creator în parte, aceasta, da, există și se poate discuta.

Nu trebuie cred să ne îngrijoreze dacă un excelent nuvelist eșuează în roman. Aceasta este o problemă a talentului său și orice încercare de a da faptului proporții tragice e inutil. Poate să rămînă — cum s-a spus — un excelent povestitor, clasabil în istoria literaturii fără să scrie neapărat romane.

Cît privește la atitudinea criticii, I. D. Bălan a exprimat mai înainte o idee de principiu pe care trebuie s-o acceptăm, și anume că trebuie arătată mai multă receptivitate (cu exigența necesară) față de toate formele de manifestare a prozei tinere, față de toate formulele epice.

Nu e mai puțin adevărat că dacă se exagerează într-o direcție anumită, nu trebuie exagerat nici în cealaltă, adică să impunem atenției cititorilor niște opere mediocre și să ignorăm altele pe motiv că acestea din urmă au fost mai mult dezbătute de critica literară.

În altă ordine de idei cred că se manifestă din partea criticii o anumită prejudecată a tipologiei. După părerea mea, o discuție utilă în legătură cu creația unor scriitori, tineri sau vîrstnici, trebuie să ținem seama de formula epicii respective, și să nu ceară caractere acolo unde nu există caractere sau tipologie acolo unde nu e vorba de tipuri. În această privință m-aș delimita în continuare de ce spunea tov. Oarcăsu, care și în intervenția sa de azi și în ceea ce a scris despre I. Lăncrănjan, pe lîngă numeroase observații interesante, spunea, referitor la **Cordovanii**, că romanul se distinge printr-o tipologie diferențiată puternic, combătînd pe criticii care au considerat că personajele tînărului scritor sînt exponenții unor categorii umane largi. Discutînd despre Rebreanu, G. Călinescu observa că în **Răscoala** de pildă, prozatorul nu realizează tipuri, ci ilustrează categorii... Păstrînd proporțiile, cred, de asemenea, că în **Cordovanii** nu este vorba de caractere constituite ci mai mult de atitudini, mentalități colective, de categorii, într-un cuvînt. Nu este o judecată de valoare, ci de existență sau de situare — cum se numește în logică.

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

Ascultînd ce s-a spus pînă acum, abia îmi dau seama cîtă dreptate avea tovarășul Eugen Simion îndemnîndu-ne la începutul discuției să căutăm fondul estetic al divergențelor semnalate într-o reprezentare diferită a sferei realismului. Mă voi explica imediat. Noi dorim ca proza tinerilor să oglindească într-un mod cît mai complet și mai profund transformările fundamentale omenești petrecute în societatea noastră. Asupra acestui deziderat cădem toți de acord. Cînd e vorba să-l traducem în practică, am impresia că rămînem, unii dintre noi, prizonierii anumitor prejudecăți. Ne-am obișnuit să socotim ca realitate nouă oglindită, reflectată, prezentată, înfățișată în literatură numai aceea care se face direct. Un tablou larg și bogat al vieții spuneam adesea că aduc scrierile cu un asemenea caracter și în constatare implicam nu o dată chiar o judecată de valoare. Prezentarea directă, nemijlocită — și, dacă vreți, cît mai cuprinzătoare — a realității e considerată oarecum superioară celeia fără asemenea calități. La prima vedere lucrurile ar părea că stau chiar așa. Care e atunci prejudecata? După mine, a crede că literatura e pînă la urmă „reproducerea" realității. Înțelegerea aceasta îngustă a realismului revine cum se vede sub forme variate. Sigur, mi se va răspunde, nu e vorba de reproducere, ci de reflectare, adică de o prezentare, care implică interpretarea faptelor, generalizarea observațiilor, scoaterea în evidență a tipicității etc. Dacă e așa, să convenim că literatura și arta în genere e, în ultimă instanță, degajare de semnificații din existență. Nu înfățișarea oricît de fidelă a lumii noastre ne interesează în fond, ci luminarea experienței istorice umane, pe care ea o mijlocește. Nu zugrăvirea pur și simplu a vieții de pe un șantier socialist ne îmbogățește sufletește (oricît de amplă și amănunțită ar fi evocarea) ci ce reușește să spună autorul prin ea. Dacă realismul unei opere e privit într-adevăr ca o problemă de semnificație, și nu de simplă reproducere, se înțelege imediat că desprinderea anumitor sensuri ale epocii noastre (filozofice, morale, sociale și politice), generalizări și judecăți profunde sub formă artistică asupra vieții se pot face și pe o cale mediată. La ele scriitorul este desigur în măsură să ajungă și prezentînd direct lucrurile. Dar nu o dată izbutește să „oglindească" fenomene ample în profunzimea lor neabordîndu-le direct. Una din cărțile cele mai adînci care s-au scris despre fascismul german este romanul „Doktor Faustus" de Thomas Mann. Dar acțiunea lui se petrece înaintea primului război mondial și eroul narațiunii e un compozitor. Nicăieri nu e vorba direct de hitlerism, decît în puținele și fugarele referiri ale autorului însemnărilor despre Adrian Leverkuhn, doctorul Serenus Zeitbloom, prietenul compozitorului, la anii în care-și redactează relatarea și la dezastrul Reich-ului nazist. Totuși nici un roman n-a făcut o asemenea analiză uluitoare a mentalității fasciste, pătrunzînd în cele mai secrete cute ale ei. Nimeni n-a izbutit să dea o asemenea situare istorică majoră a fenomenului, să arate ca Thomas Mann cum spiritualitatea germană a fost împusă de atitea ori să semneze „un pact cu diavolul" spre a se afirma. Cartea ia în discuție destinul unui popor întreg. Toate acestea însă fără a prezenta istoria celui de al III-lea Reich, nici măcar o scenă din cadrul lui, vorbindu-se numai de muzică, de iubire, sau de copii precoci. Sonda împlintată de romancier în esența fenomenului e atît de profundă, încît atinge în plin punga de petrol, și face, prin urmare, ca sensul lucrurilor să țîșnească la suprafață cu o extraordinară putere eruptivă. Nu vreau să spun că una sau alta dintre prezentări (directă sau mediată) e preferabilă. (Calea nemijlocită e chiar cea mai firească). Adeseori, cînd reproșăm prozei tinerilor că nu dă o imagine destul de multilaterală a vieții socialiste, că se oprește la aspecte laturalnice, nu plătim oare tribut prejudecății de a socoti bogată, largă, doar prezentarea directă a realităților din jur? În multe din schițele amintite (**În treacăt. Sunetele**) sensul depășește cu mult planul imediat al întîmplărilor.

Aș mai adăuga încă ceva. De multe ori în discuțiile din presă și aici chiar, li s-a reproșat unor prozatori tineri că „n-au o viziune realistă a satului, atribuindu-le eroilor comportări străine de firea țăranului nostru. (De unde și vînătoarea „ciudățeniilor"). Nu o dată actele descrise de D. R. Popescu sau Velea sînt taxate drept-„neautentice" în neconcordanță cu mentalitatea rurală, „livrești", „năsocite". Unele sînt poate, chiar așa. Totuși, în ce mă privește, aș arunca cu mai multă prudență asemenea afirmații. În critica literară, (istoria ne-o arată) modul de a înțelege și aprecia ce înseamnă înfățișarea autentică a unui anumit mediu social a fost cristalizat de o anumită literatură, la o anumită etapă în investigarea fără prejudecăți a realității. Modelul maximei autenticități în prezentarea țăranului a fost, îndată după primul război mondial, Rebreanu cu **Ion**. Dar iată că au trecut vreo 40 de ani și a venit Marin Preda, care a scris **Moromeții**. Pentru Rebreanu țăranul era expresia unei psihologii colective și se mișca în tipare comune de viață. De aceea G. Călinescu l-a și numit pe creatorul lui **Ion**, „romancier al gloatei". La Preda sufletul rural apare răsucit, interiorizat, atît de bogat încît îngăduie cum s-a spus un roman psihologic țărănesc, ba unul chiar dostoievskian. Mă întreb, oare acum 40 de ani nu l-ar fi taxat unii critici pe autorul **Morometților** născocitor „livresc" de firi „sucite", „excentrice", „neautentice", colecționar de „ciudățenii"? Rebreanu la rîndul lui enervase critica tradiționalistă, căreia violența comportărilor din **Ion** i se părea ceva cu totul străin de imaginea satului românesc, așa cum o crease literatura sămănătoristă și poporanistă. Nu cumva ne grăbim cînd, în fața unui sat supus celor mai adînci transformări și pe care-l cunoaștem mai mult sau mai puțin, îndeaproape, taxăm imediat de „născocire livrească" de „neautenticitate" faptul că un țăran își face un avion la poartă, că altul își botează cocoșul cu un nume ciudat, că un al treilea își îmbată găinile? Eu am vorbit în cazul lui D. R. Popescu — și nu e bine să se amestece lucrurile (la Velea sau Fănuș Neagu e cu totul altceva) — de excentricitate. Excentricitatea nu înseamnă neapărat ciudățenie, ci îndepărtare de la obișnuit. Eroii lui D. R. Popescu sînt niște excentrici rurali, adică niște oameni normali, pe picioarele lor, simpatici, jubilativi, doar înclinați să-și manifeste personalitatea în afara normelor tradiționale într-un proces de prăbușire a tiraniei lor. Nu surprinde oare autorul prin ei un proces de transformare a sufletului țărănesc sau mai exact spus nu aduce — așa cum face Preda față de Rebreanu — intuirea unor laturi ale sufletului țărănesc altădată complet neobservate? Prezența excentricilor într-o societate care-i privește cu toleranță e semnul ieșirii acesteia de sub imperiul vieții nediferențiate, tiranizată de tradiție. Oare cînd îi reproșăm lui D.R. Popescu că fabrică țărani „neautentici" „livrești" nu ne raportăm la imaginea lor creată de Rebreanu sau Sadoveanu și o socotim criteriul suprem al „autenticității"? Dar cu asemenea judecăți, la vremea lor, și autorilor amintiți li s-a scos destul sufletul de unii critici. Nu cred ca tov. Simion că dificultățile trecerii tinerilor prozatori de la schiță și povestire la roman e o falsă problema. Tov. Fănuș Neagu a semnalat un fenomen real. Cred că aici critica poartă răspunderea de a fi creat o anumită psihoză literară. Sînt de părerea tov. Ciobanu: la noi, deși în multe literaturi astăzi povestirea scurtă cunoaște un reviriment puternic, povestirea scurtă este socotită încă o formă de ucenicie pentru scrierea de romane. Ar trebui discutate astfel lucrurile în reviste încît tinerii scriitori să nu mai considere romanul un fel de bacalaureat al prozei. Brătescu-Voinești nu l-a dat niciodată și a fost un mare scriitor. Astă

MUSIL

ESEIST

MARIANA ȘORA

CĂRȚI ȘI IDEI

Complet ignorat de marele public, cunoscut și apreciat doar de un cerc restrins de cunoscători — printre ei și de Thomas Mann care i-a prezis gloria tardivă — Robert Musil a murit în 1942 în exil, încolțit de nevoi, descumpănit de indiferența și ostilitatea unei lumi în care încercările sale literare ieșite din comun nu găseau auditoriu, pentru ca astăzi numele lui să fie pomenit alături de Proust, Joyce, Kafka. Cine este acest om, asemănător lui Kafka și prin destinul de a fi fost în timpul vieții un outsider al literaturii și prin faptul de a fi stîrnit postum ecouri răsunătoare? Un austriac din generația acum apusă (născut în 1880), destinat de familia sa de slujbași ai statului carierei militare pe care o refuză, spre a deveni inginer și a căuta să-și valorifice capacitățile în domeniul gîndirii științifice și filozofice, pentru a se dedica în cele din urmă scrisului. Și cum se explică marea întîrziere cu care a fost receptat mesajul lui, deși formal nu aparține vreunei avangarde? Cauza majoră rezidă desigur în noutatea căutărilor sale aplicate cu stăruință asupra unor elemente de psihologie abisală, dar nu în sensul psihanalizei, ale cărei teorii le-a ironizat ca simpliste și aberante, ci mai degrabă în sensul analizei fenomenologice a unor stări de conștiință, cele ale omului însingurat care încearcă să rămînă autentic în mijlocul alienărilor de tot soiul. Ca examinator al unor stări și situații liminare, ivite odată cu dezaxarea pe care o cauzează prăbușirea unei viziuni coherente asupra lumii, a unei concepții de viață axate pe valori ferme, Musil aduce în discuție fenomene ce vor găsi mult mai tîrziu popularizatori mai favorizați de momentul istoric, de răspîndirea și intensificarea proceselor surprinse în opera lui. Astfel a rămas un precursor ignorat al unor tendințe de largă circulație astăzi în literatura occidentală. În prima sa carte, *Nedumeririle elevului Törless*, găsim ceva asemănător cu „greața" sartriană în fața realității nude, desprinse din țesătura de relații care dau lucrurilor sens. Tot acolo, cu o intuiție profetică, dacă ne gîndim că datează din 1905, este descris mecanismul ascuns al relațiilor de tip fascist, făcut din sadism, voință de putere, dispreț pentru om, combinate cu atracția morbidă pentru o mistică tulbure și obscură. În povestirile sale cu tîlc regăsim ceva din simbolismul echivoc al parabolelor kafkiene, iar în marele său roman neterminat, *Omul fără însușiri*, asemuit lui *Ulysses* de Joyce, întîlnim tema înstrăinării tratată apoi cu atîta răsunet de Camus ca și teza existențialistă a anteriorității existenței față de esență. Omul său e fără însușiri, pentru că, refuzînd limitarea, nu poate alege între o infinitate de posibile, rămînînd într-o stare de disponibilitate.

Dar pe lîngă faptul de a fi fost în avans față de timpul său, constante caracterologice au funcționat și ele ca piedici în calea lui Musil. Ciudată personalitate: orgolios, respinge publicitatea deși o dorește; sarcastic, rece, reținut, deși lipsa de contact cu confrații și publicul îl face să sufere; un lucid pasionat, jignit de absența aprecierii afectuoase, dar bruscînd-o mereu, pentru a rămîne apoi uimit și îndurerat.

Distanțîndu-se cu un spirit critic neiertător chiar și de cei făcuți să-l înțeleagă, cu atît mai mult de marele public, accentele critice din scrierile sale au duritatea și răceala oțelului. Imperiul habsburgic (monarhia k.k. — prescurtare din „kaiserlich-königlich") devine, sub pana lui, „Kakania", țară pe care o acoperă cu sarcasme nimicitoare în virtutea unui patriotism jignit și înciudat. Dar, ca și eroii săi, în căutarea intransigentă a unei autenticități absolute, pe care o vede amenințată de orice concesie făcută complexității realului, rămîne cu refuzuri nerăscumpărate de vreun angajament ideologic.

Cele trei eseuri publicate în Piper-Bücherei sub titlul de *Europa neajutorată*[1] sînt o încercare de a aplica criteriile rațiunii lucide la analiza, cum arată și titlul, dezorientării vest-europene în anii de după primul război mondial. Încîlcita problematică, atît de caracteristică haosului ideologic, etic, social, este atacată fără pretenții și pedanterie, uneori cu accente de umor, autoironia aliindu-se cu satira fină a teoriilor; dar ușurința nu poate înșela asupra seriozității și pertinenței observațiilor acestui spirit versat în operația intelectuală a despicării problemelor și a disocierii noțiunilor, subtil în mînuirea abilă a argumentelor și fără indulgențe față de sine însuși. Handicapat însă de un fel de incapacitate congenitală de a cobori din sfera gîndirii abstracte și de a o aplica realităților terestre (în acest caz: de a descoperi articulațiile prin care „Weltanschaung"-ul bolnav al țărilor capitaliste, mai ales în epoca dată, este efectul unor condiționări sociale și politice), preferă să le ignore. Înarmați cu această rezervă majoră, putem să urmărim cu interes mersul acestei minți incisive pe căile sinuoase ale gîndirii. Interesul pe care-l prezintă reflecțiile aminîte nu e știrbit de trecerea timpului, în măsura în care nici o pretenție de a da soluții, de a construi un sistem, nu a făcut ca gînditorul Musil să fie depășit. Problematica deschisă rămîne actuală și prin multiplele trăsături comune dintre cele două perioade postbelice. Cînd citim: „Nu poți să pleci ca după o beție la care milioane de oameni și-au pierdut frații. Asta e marea crimă ideologică a independenților și pacifiștilor: ei sînt moralmente profitori de război", și înlocuim pe „independenții" și „pacifiștii" de atunci cu cei care azi vor să treacă mușamaua timpului peste crimele comise, ne aflăm în plin prezent. Sau citind: „Fără îndoială, facem de vreo zece ani istorie universală în stilul cel mai violent și nu o putem totuși percepe. În fond nu ne-am schimbat; un pic de grandomanie înainte, un pic de mahmureală după; fusesem niște cetățeni harnici, am devenit apoi răufăcători, ucigași, hoți, incendiatori și altele asemănătoare", nu putem să nu ne gîndim la amintirea încă proaspătă a fărădelegilor naziste. Ni se revelă un moralist dureros indignat că mentalitatea celor care au trecut prin cele mai zguduitoare experiențe nu s-a schimbat: „Și totuși, n-am prea *trăit* mare lucru. Viața merge înainte ca altădată, doar mai anemică, cu prudențe de om bolnav... Am văzut multe, dar n-am priceput nimic". Întrebîndu-se cum se explică această impermeabilitate morală, autorul crede a putea răspunde: prin lipsa unor concepte care să subsumeze experiențele. Urmarea este o turmentată căutare a adevărului în cele mai felurite „isme".

Oare lipsa de perspectivă împiedică înțelegerea istoriei prea apropiate? Nu, zice Musil, faimoasa distanță în timp nu este decît dispariția din memoria colectivă a 900 de cauze din 1000. Ultimele, grotesc desprinse din realitatea vie, ca niște plante în ierbar, se pretează apoi la simplificări și sistematizări, la o abuzivă supraevaluare a determinismului, ca și cum *tot* ce s-a întîmplat ar fi fost necesar. „Nu vreau să fac filozofie, zice Musil, Doamne ferește, în vremuri atît de serioase, dar mă gîndesc fără să vreau la celebrul individ care trece pe sub faimosul acoperiș de pe care cade o țiglă. A fost o necesitate? Desigur da și nu". Da, fiindcă autorul nu neagă existența marilor legi, ca, de pildă, „legătura dintre dezvoltarea economică și cea spirituală", nu, pentru că intervin și factori unici, în speță oamenii ca indivizi, scrie Musil, de acord, în mod ignorat sau trecut sub tăcere, cu materialismul istoric, îndeosebi cu cunoscuta frază a lui Engels: „Faptul că cutare om mare și nu altul apare într-o anumită epocă, într-o anumită țară dată, nu este, firește, o simplă întîmplare." Introducînd hazardul, numit de el și „necesitate fără legitate", în desfășurarea istoriei, Musil se distanțează de mecanicism și pledează pentru optimismul viziunii sale: „Ființa noastră nu mai e suspendată de o gogoriță — destin; sîntem agățați de o infinitate de mici ponderi în independență și putem avea parte și noi la decizia de ansamblu." Acuzîndu-și contemporanii de fatalism fiindcă au pierdut sentimentul de a putea contribui la devenirea istorică, Musil se apropie pînă la un pas de propovăduirea acțiunii. El atinge punctele nevralgice ale ideologiei burgheze în disoluție (între altele ironizează teoria ciclurilor culturale închise a lui Spengler), dar dezvoltările sale nu depășesc limitele criticii ascuțite, dar fără nici o perspectivă, și rămîn cantonate în peisajul german.

De fapt considerentele despre istorie sînt preliminarii pentru reflecții despre om, această ființă care a dovedit, în urma experienței — la nivelul numerelor mari — a războiului, capacitatea de a atinge extreme fără a se schimba esențial. „Această ființă la fel de capabilă de canibalism ca de critica rațiunii pure... nu acționează întotdeauna conform cu ceea ce este, ci devine, se identifică cu ceea ce face." Remarcăm deci că la fel ca și în literatura sa, autorul se mișcă înlăuntrul unor categorii de gîndire noi: „caracterul" nu mai apare azi ca o constantă, afirmă autorul „omului fără însușiri" (deci fără caracter determinabil), astfel încît existența precede esența, capabilă de prelungiri inimaginabile și definibilă doar a posteriori, în funcție de existență. Dacă în reflecții ca: „Omul își face haina, dar și haina face pe om, iar fizionomia e o membrană la fel de sensibilă la presiuni exterioare ca și la cele interioare", se disting ecouri ale behaviourismului, probabil cunoscut lui Musil, rămîne totuși surprinzătoare anticiparea tezei existențialiste. Dar roade asemănătoare cresc pe un teren comun, de aceea este cvasi-imposibilă stabilirea paternității și priorității ideilor, ca și a descoperirilor științifice aproape simultane, făcute, la un moment istoric potrivit, de cercetători care uneori n-au cunoștință de eforturile concentrate ale celorlalți.

Multiplele intuiții anticipative ale lui Musil, ulterior dezvoltate și închegate de alții, mai favorizați de receptivitatea sporită a opiniei la ideile sau viziunea pusă de ei în circulație, nu fac decît să coroboreze explicația materialist-istorică a izbucnirii unor efecte similare din cauze identice. „Mii de voci strigă din mii de ferestre mii de idei... dar în pivnița acestui azil de nebuni ciocănește voința creatoare a lui Hefaistos, realizînd visuri străvechi ale omenirii, ca zborul, mersul cu pași de șapte leghe, vederea prin corpuri opace", scrie Musil.

Diagnosticul e pus cu justețe: falimentul unei ideologii cu simptome identice după sfîrșitul războiului în țările învingătoare ca și în cele învinse. Constatarea nu-l duce însă pe autor la altă încheiere decît la exprimarea dezideratului ca formelor golite de conținut ale civilizației burgheze să li se redea o interioritate.

Dezbaterilor despre un asemenea univers spiritual haotic, încă actuale și totodată revelatoare pentru complexitatea și limitele gîndirii lui Musil, le-am acordat o extindere mai mare în detrimentul celorlalte eseuri despre „Femeia, ieri și mîine" și despre „Cărți și literatură", de un interes mai restrîns. Același stil ușor persiflant și spiritual, cu coboriri bruște în regiuni mai greu accesibile, ilustrează întinsele posibilități ale acestui mare și nefericit singuratic, vinovat în parte el însuși de izolarea și indiferența care l-a sorbit ca o mlaștină.

---

[1] Das hilflose Europa, Piper et co. München 1961.

Prezențe Prieteni

Numărul 8 din august a.c. al revistei sovietice de literatură universală *Inostrannaia Literatura* consacră un larg spațiu literaturii române contemporane. Revista se deschide cu semnătura poetului Mihai Beniuc, din al cărui volum de versuri *Pe coardele timpului* se publică un reprezentativ grupaj de poeme traduse, cu o atentă grijă de a păstra frumusețile originalului, de R. Moran. În aleasa tălmăcire a poetei Ana Ahmatova, maestrul Tudor Arghezi este prezent cu cîteva din cele mai frumoase titluri din volumul *Frunze: Cîntec de seară, De ce-aș fi trist? Frunze pierdute, Din balcon etc.* Poeziile sînt însoțite de un competent articol al criticului Ov. S. Crohmălniceanu în care sînt definite coordonatele esențiale ale lirismului arghezian, momentele cele mai caracteristice în evoluția scrisului marelui nostru poet.

Recent a apărut la Moscova cartea *ROMÎNIA POPULARĂ AZI* editată în comun de redacțiile ziarelor „Pravda" și „Scînteia" cu prilejul celei de a XX-a aniversări a Eliberării României. Cartea se deschide cu articolul tovarășului Gheorghe Gheorghiu - Dej: *DOUĂZECI DE ANI DE MUNCĂ CREATOARE.*

În același număr prozatorul Francisc Munteanu semnează *Povestea sergentului Ion Buznea*, evocare a eroismului unui tînăr ostaș român căzut în războiul antifascist, iar poeta Veronica Porumbacu consacră marilor prefaceri socialiste înfăptuite de poporul nostru sub conducerea partidului în cei douăzeci de ani de la Eliberare, un reportaj poematic intitulat *Viață nouă pe meleaguri vechi.* În itinerariul său autoarea suprapune *imaginilor de altă dată* ale unor orașe ca București, Sighișoara, Constanța, panorama vastelor edificii ale prezentului, mărturie grăitoare a avîntului constructiv din patria noastră.

Rubrica de recenzii a mensualului sovietic este dedicată în întregime cărții românești. Savva Dangulov prezintă culegerea de nuvele și povestiri *Locul în care nu se întîmplă nimic* de Mihail Sadoveanu apărută la Moscova în Editura Goslitizdat. Aceasta este, după cum spune recenzentul, cea de a 56-a carte de Sadoveanu tipărită în U.R.S.S. Dangulov evocă figura solemnă și impunătoare a clasicului literaturii noastre pe care l-a cunoscut personal. Cunoscutul critic Iuri Kojevnikov scrie despre volumul de versuri al lui Mihai Beniuc *Pe coardele timpului*: „Creator înzestrat, cu un larg diapazon de posibilități artistice, Beniuc nu obosește să-și uimească și să-și bucure cititorii cu noi și noi opere de diferite genuri. Dar elementul primordial al creației sale rămîne desigur poezia". Remarcînd varietatea de stiluri și teme a liricii beniuciene, Kojevnikov subliniază bogatele resurse ale poetului în domeniul liricii militante și de idei. I. Konstantinovski și M. Friedman scriu despre romanele *Pădurea nebună* de Zaharia Stancu și respectiv *Cordovanii* de Ion Lăncrănjan. *Facerea lumii* de Eugen Barbu constituie obiectul unei analize atente semnate de D. Spolianskaia. Despre cartea lui Remus Luca *Liniștea iernii*, apărută anul trecut în traducere rusă la Moscova, scrie V. Sokolov. Serghei Baruzdin semnează prezentarea cărții de versuri pentru copii a lui Marcel Breslașu, *Bondocel își alege meseria*, editată anul acesta la Moscova în Detskaia Literatura, iar cunoscuta poetă Vera Inber apreciază cu căldură volumul de versuri *Melodia luminii* de Veronica Porumbacu, tradus și prefațat de S. Scipaciov. În fine despre nuvela *Frigiri* de Marin Preda și cartea *Romanul monumental și secolul XX* a lui Ion Ianosi scriu, în cadrul aceleiași rubrici, criticii români Al. Oprea și Tatiana Nicolescu. Pe coperta revistei se reproduce tabloul *Pădurencele* al tînărului plastician Marin Gherasim.

★

La Erevan a apărut o antologie de versuri intitulată „Lira românească". Studiul introductiv și tălmăcirea aparțin poetului armean G. Borian.

Antologia cuprinde o culegere de balade populare românești și poeme de Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, George Bacovia, Emil Isac, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Maria Banuș, Cicerone Theodorescu, Ion Brad, Marcel Breslașu, Radu Boureanu, Alfred Margul Sperber, Dan Deșliu, Szemler Ferenc, Nina Cassian, Mihu Dragomir, Dumitru Corbea, Eugen Frunză, Victor Tulbure, Ilorvath Imre, A. E. Baconsky, Veronica Porumbacu, Aurel Rău, Tiberiu Utan, Alexandru Andrițoiu, Toma George Maiorescu, Nicolae Labiș, Kiss Jenő.

G. Borian a lucrat timp de peste trei ani la tălmăcirea a 5000 de versuri. Antologia a fost primită cu interes de cititori și de critica literară armeană.

★

De la Berlin ne-a parvenit știrea apariției unei culegeri din lirica eminesciană. Editura „Aufbau-Verlag" a publicat sub titlul *Luceafărul* 42 dintre poemele lui Mihai Eminescu. Traducerile sînt semnate de Günthe Deicke (care a tălmăcit printre altele *Luceafărul* și *Călin)* Christeine Wolter, Alfred Margul Sperber, Alfred Kittner, M. Rosenkranz, Hortense Mateescu.

J. TUWIM

ATLAS LIRIC

RUGĂCIUNE

Marele poet progresist polonez, Julian Tuwim, s-a născut în 1894 și și-a petrecut copilăria în orașul Lodz, unde a învățat ce înseamnă „munca grea a maselor exploatate și mizeria miilor de salariați...". După ce, ca student al Facultății de drept din Varșovia, îi apar cîteva poezii în revista *Pro arte et studio*, în 1918 iese definitiv pe arena poeziei publicînd culegerea de versuri *Pindirea lui Dumnezeu*, urmată la scurt timp de alte volume, care îl vor afirma ca o prezență de prim plan în lirica poloneză.

De la început, creația lui Tuwim s-a dezvoltat într-o permanentă luptă împotriva influențelor decadente. Dealtfel, consacrîndu-se poeziei, poetul și-a formulat o „artă poetică", în care afirmă printre altele:

„Cel dintîi futurist din Polonia, eu o să fiu,
Dar nicidecum un ageamiu
Ce face sport din poezie"

Și într-adevăr, spre deosebire de o poezie ruptă de viață, Tuwim democratizează tematica liricii avantgardiste, începe să oglindească fapte reale și, în același timp, lucrează asiduu la perfecționarea cuvîntului și a versului.

Deși în tinerețe, Julian Tuwim s-a considerat un discipol al lui Leopold Staff, practicînd o poezie fără nici o contingență cu satira și umorul, poezia sa de maturitate va fi în primul rînd satirică, o satiră mușcătoare și scăpărînd de luciditate și spirit la adresa micii burghezii și a tristelor realități din Polonia burghezo-moșierească. Astfel, între cele două războaie, el publică pamfletul anti-militarist în versuri *Către omul simplu*, o celebră colecție de epigrame cu aluzii la evenimentele politice, versuri de mare popularitate în cenaclurile poeților de stînga, culegerea de parodii literare *Vrăji și diavoli din Polonia*, plină de usturătoare ironie la adresa poeților „la modă" în cercurile aristocratice, precum și volumul de versuri satirice *Iarmarocul rimelor* (1934), din care publicăm mai jos poezia *Rugăciune* (scrisă în 1926).

După cotropirea Poloniei de către hitleriști Tuwim emigrează mai întîi în Brazilia și pe urmă la New York. Sfîșiat de durere pentru soarta țării sale, scrie în emigrație poemul *Florile Poloniei* („Kwiaty polskie"), închinat patriotismului revoluționar. Acest poem, a circulat în anii ocupației numai în presa clandestină, dar luptătorii polonezi îl învățaseră pe de rost. În final versurile prefigurau viziunea unei Polonii noi, libere și victorioase.

În 1946, Tuwim s-a reîntors în patrie și sosirea lui a fost sărbătorită cu un entuziasm general.

Poet de valoare universală, traducător strălucit al operelor marilor maeștri ai literaturii, clasici și contemporani (Pușkin, Lermontov, Maiakovski și alții), Julian Tuwim a murit la Zakopane în 1953, lăsînd o moștenire literară prețioasă și vastă.

Fereşte-ocroteşte-mă, Doamne!
De molimi, de foame, de dolii,
De-umorul familiei, de molii,
De poezii pretinse „proletare",
De anecdota fără sare,
De dascăli cîntînd în biserici,
De yogi, teatromani şi de clerici,
De nobili cu duh şi-„eseişti",
De schițomani şi „nuveliști",
De „promițătoarele talente",
De orice fel de-abonamente,
De expoziții ce se vor cochete,
De autorii de sonete,
De duduițe ciripind într-una,
De pictori vrînd să prindă-n versuri luna,
De suflete zise- „estete",
De corurile din operete,
De inițiații în literatură, cretinii cei mai mari,
De folcloriști şi-etnografi panglicari,
De fotbaliști şi psihologi amatori,
De-actori cu pseudonim gen „Zori",
De foiletoniști cu subtilități mascate,
De gulere prea rigid încheiate,
De „dragostele" burtă-verzilor,
De toată gama amorezilor,
De așa-zisă viață „decentă",
De orișice „chestiune-urgentă",
De-afacerile „de onoare",
De inflamații pulmonare,
De tinerii cu straie-n care poți să-noți,
De orice fel de stră-strămoși sau strănepoți,
De fabricantul de șarade-anost,
De bucătăria de post,
De cronicile din revista „Lumea"*,
De osu-oprit în gît şi... culmea!
De cei ce „Tuvim" scriu, dar îmi vorbesc cu: „Pane!"
De cărțile traduse de cucoane,
De ziare cum e „Mică privire generală",
De o intrare-n slujbă cu „pilă" triumfală,
De convorbiri cu domnul: „A", „B", ... „M", „N", „Z", „K",
De vorbe ca „cenaclu", „vis", „dor", et caetera,
De vizitii ce nu au să-ți dea vreodată restul,
De oricare pericol din ceruri ori terestru,
De truda cotidiană, de-al sărbătorii spleen,
De toate astea, Doamne, fereşte-mă, amin!

---

* **Swiecie**, veche revistă poloneză.

SALUT

...Și Führerul ajunse și-n cer. Printr-un hazard?...
„Heil Hitler!" — spuse, iarăși brodind cu oiștea-n gard.
Făcu în sine-i Domnul: ce bădăran netot!...
Și plin de modestie, răspunse-oftînd: „Grüss Gott!"

în românește de
MĂDĂLINA FORTUNESCU

INSEMNĂRI DESPRE ROMÎNIA

ARNE HÄGGQVIST

Am fost pentru prima oară în România anul trecut. De atunci impresia foarte plăcută pe care am avut-o despre frumoasa dumneavoastră țară s-a întărit datorită unei mai bune cunoașteri și chiar învățării limbii române pe care o studiez acum cu intenția de a traduce cîteva opere poetice românești.

În Suedia, noi avem prea puține traduceri din literatura română și cred că trebuie găsit grabnic un remediu. Marele dvs. Arghezi merită cu prisosință să fie cunoscut de către cititorii noștri. Și în afară de el mulți alți poeți români pe care-i cunosc și pe care vreau să-i prezint într-o antologie a poeziei de dragoste. Aș cita printre ei pe Mihai Beniuc, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, ca și pe Nina Cassian, A. E. Baconsky, Geo Dumitrescu, Veronica Porumbacu, Tiberiu Utan și pe mai tinerii Nichita Stănescu și Cezar Baltag.

Țin să-mi exprim admirația pentru această mare instituție literară a țării, Uniunea Scriitorilor, pentru activitatea ei intensă, pentru revistele și gazetele literare care apar în mai multe limbi, pentru succesele realizate de publicațiile literare, în înfățișarea grafică a paginei.

Mărturisesc că nu numai literatura mă interesează în România. Sînt un amator de artă și mă simt fericit de a putea spune că am găsit aici artiști foarte interesanți și talentați. Anul trecut am descoperit la Galeriile Naționale (pentru mine personal) arta Floricăi Cordescu. Anul acesta am cunoscut mai bine pe tînărul Eugen Mihăescu, un desenator talentat, cu o linie fină și grațioasă, în genul care la noi se cheamă „francez", în cel mai bun sens al cuvîntului, și apoi un pictor de valoare internațională, Vincențiu Grigorescu, pentru mine, fără îndoială marea revelație a acestui an.

În realitate legăturile mele cu România nu sînt chiar așa de recente pentru că unul din prietenii mei din Paris a fost român. Este vorba de Tristan Tzara care a venit să mă vadă la Stockholm cu zece ani în urmă.

În casa mea din Stockholm, Tzara a recitat din poemele sale și am băut un cocteil „dada" pregătit în onoarea sa.

La București am avut cinstea, pe care am apreciat-o foarte mult, de a vedea pregătirea expoziției economiei naționale deschisă cu prilejul celei de a 20-a aniversări de la Eliberare, o expoziție magnifică, în care am remarcat și fotomontajele extraordinare executate de tineri artiști. Am văzut în aceasta un semn al evoluției fericite pe care o cunoaște astăzi arta în România.

Pot să spun acum cînd plec pentru a doua oară din București, că am întîlnit un spirit creator în plină și amplă desfășurare și că sînt convins că România posedă capacitatea de a-și realiza proiectele îndrăznețe și de a-și atinge țelurile propuse. Aceasta în literatură și în același timp, cred, în multe alte domenii.

SERGHEI MIHALKOV

FERICIREA

Desen de MIRCEA DUMITRESCU

Scara nu avea încă balustradă, treptele erau acoperite cu moloz și pătate cu var. Au urcat în tăcere pînă la palierul ultimului etaj, al patrulea, al acestei case terminate și printr-o deschizătură din zidărie au intrat într-unul din apartamente. Nici înăuntru nu erau încă instalate ușile și cercevelele. Erau numai podele și ziduri. Dar cel puțin nu ploua.

El și-a scos haina și a întins-o de-a dreptul pe podea. S-au așezat alături uitîndu-se unul în ochii celuilalt...

O furtună cumplită se năpustise asupra orașului. Tuna, fulgera, dar ei nu vedeau nimic...

În zori el se trezi primul. Ea dormea adînc cu capul pe umărul lui. În pragul camerei ședea o pisică — dormise poate și ea acolo.

Cînd făcu o mișcare pentru a-și mai dezmorți puțin brațul, pisica dispăru fără zgomot și fata se trezi.

Au stat multă vreme alături, cufundați în visuri și amintiri. El vru să-și aprindă o țigară, dar pachetul mototolit era gol.

— Cîte camere or fi aici? întrebă ea, rupînd tăcerea.

— Unde? În casa asta?

— Nu, în apartamentul ăsta.

— Vreo trei — răspunse el fără a sta pe gînduri.

— Ce multe! — spuse ea și tăcu iarăși.

— Trebuie să plecăm. Acuși vor sosi constructorii.

S-au apropiat de geam. Prin deschizătură se auzea ciripitul vrăbiilor și gînguritul porumbeilor. Ea îl luă de mînă și-l trase în adîncul camerei, temîndu-se să nu-l vadă cineva. Dar strada era pustie. De jur împrejur se înălțau alte clădiri neterminate. Nimeni nu-l putea vedea.

S-au îmbrățișat și au rămas așa cîteva clipe. Apoi s-au luat de mînă și au coborît încet scara pînă în curte. Și nimeni în afară de pisică n-a văzut cum s-au strecurat prin curte între stivele de scînduri și butoaiele cu var, între țevi și plăcuțe de faianță...

Cîteva luni mai tîrziu, în apartamentul acela de la etajul patru, s-a mutat o familie ce avea lucruri scumpe, frumoase, pianină de palisandru, goblenuri străine atîrnate pe toți pereții și multe altele dar... căreia îi lipsea tocmai fericirea.

Comitetul de redacție

Teodor Balș; Ov. S. Crohmălniceanu (redactor șef adjunct); **S. Damian; Ștefan Gheorghiu** (redactor șef adjunct); **Eugen Simion; Tiberiu Utan** (redactor șef); **Haralamb Zincă** (secretar general de redacție).

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.91.44; 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon: 18.63.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei
Tiparul: Întreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu 23—25